

TITE MƏNCAU

Lulləu mənıa ama *Tite* ka bāləi nda <<tita gır.>> Mənıa yı maləmce mala Tite ka kə bangcau amur pusə banza, puro mala bwapəndəa, kutio mala caubikea andə tanni mana a banza ka, andə njar mənana Bakuli kə pangnə abwapəndəa ka. Maləmce mala *Tite* ka à nə gandə gauwi arə abanı bari: (1) Kùré 1-11; Pusə banza andə cau amur do mala share-nza mala bwapəndəa a nggea dəmbe. Afa mənıa ka à bang cau mala Adamu andə Hawawu, Kayinu andə Habila, Nuhu andə Mür-gùla, sə nggea-là ndà-kulı mədāhre mala Babila. (2) Kùré 12-50; Cau bara-bara mala akáu mala amə Isərayıla a nggea dəmbe. Kau malea mədəmbe ka nda Ibərayim, mənana à sùrəi pepə ace pəbamuru andə okiru male aban Bakuli ka. Acau mənana à yi kpata mənə ka, à nda ka acau-doyiləmu mala muni Ishaku, andə mala mə'kè Yakupu (mənana à tunəki ama Isərayıla) ka, andə mala amuna-burana lum-nong-bari mala Yakupu, mənana à yi duk atárrú mala atau lum-nong-bari mala amə Isərayıla ka. À twal nggea-murəm cau amur mwashat atə amuna-burana male, Yisəfu, andə agir mənana à yi kumban sə Yakupu andə amuna-burana male andə amə'bala malea yiu ace do a nzali Masar ka. Kat andə amani ama maləmce mənıa ka kə bang kəbicau amur abwana ka, gır mənana Bakuli pə ka, nda cau məgule andə mədəmbe kat. Cenı tite nə cau pu'nzəm ama Bakuli na pusə banza ka, sə

masələi nə pacau ama Bakuli nə lidəmba nə ləmdə
 dənyinəban male ace abwana male. Afa maləmce
 mənəia kat ka, mūgula bwa ka nda Bakuli, mənana
 kə pak bəshi sə kwarkir abwana mana à kə pak
 məbane ka, kə gīngnə abwana male sə kə bwalia
 wia kām, kə tsəia a njar aba do banza malea,
 twal a tite aban ká masələate. Mənəia yì maləmce
 share-banza ka à gīləi ace kum caugiləa amur
 pabamuru mala abwana, ace mənana bəà tsəi
 tətək ace pà sələe amur agirkumban mənana à
 kutina ka, andə kwakita tər gir mənana à nə
 earnəi ama məsəcau na, sə anggo ka bə tsək mənə
 yì pabamuru aban Bakuli ka bə dum nəyiləmu.

Agir mənana a baləi ka

Pusə banza andə bwapəndəa 1:1--2:25

Kutio mala caubikea andə tanni 3:1-24

Twal aban Adamu a ban ká aban Nuhu 4:1--5:32

Nuhu andə Mūr-gūla 6:1--10:32

Nggea-là ndà-kulí mə'dāhre mala Babila 11:1-9

Twal aban Shem a ban ká aban Ibərayim 11:10-32

Akáu: Ibərayim, Ishaku, Yakupu 12:1--35:29

Amə'kà Isəwa 36:1-43

Yisəfu andə amə'eambi 37:1--45:28

Amə Isərayila a Masar 46:1--50:26

Ani sə Bakuli pusə agir kat

Bakuli pusə kùli andə nzali

¹ A tite ka Bakuli pusə kùli andə nzali.*

* **1:1 1:1** Balli gbal aba: Ang 90:2.

² Nzali ka pur kəgìr dāng, nda kam anggo ðulkəm. Pəndəa gir mur mùr məlime. Sə Bangŋo mala Bakuli ka camarə gāđi amur mùr.

Bakuli pak tǎlaban

³ Sə Bakuli na ama, <<Bè tǎlaban pusə rəi.>> Pələa tǎlaban puro.[†]

⁴ Bakuli səni ka tǎlaban boaro, pələa tsək nzong anre tǎlaban andə pəndəa.

⁵ Bakuli tunə tǎlaban ama, <<pwari>> sə pəndəa ka tunəi ama, <<dù.>> Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə nda nongŋo mədəmbe.

Bakuli pak bumkuli, andə nza, andə nggeamùr

⁶ Sə Bakuli bang ama, <<Bè nreban gau mùr mana a kùli andə mana a nzali ka.>>

⁷ Anggo sə pa. Bakuli tsək mənəia yì nreban ngga yi nongŋo anre mùr mana a nzali andə mana a kùli ka.

⁸ Bakuli tunə mənəia yì nreban ngga ama, <<bumkuli.>> Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə nda baria nongŋo.

⁹ Bakuli na ama, <<Bè mùr mənəna abata bumkuli ka, dapi a banbwáná, sə bə nza sa.>> Anggo sə pa.

¹⁰ Bakuli tunə nza ama, <<kwàrban>> sə ramba mala mùr ka tunəi ama, <<nggeamùr.>> Bakuli səni ka boaro.

Bakuli pak abondo andə anggun

¹¹ Bakuli na ama, <<Bè nzali pusə agirpwala: abondo andə mbúgir mənəna à nə pusə məsəia ka, andə anggun mənəna à nə pusə bəlea nə aməsəia

[†] **1:3 1:3** Balli gbal aba: 2Kor 4:6 .

abaləia ka. Koməyenani le ka bə pusə ulang male yì beali.>> Anggo sə pa.

¹² Nzali pusə agirpwala: abondo andə ambúgir mənana à kə pusə məsəia ulangyia, andə anggun mənana à kə pusə bəlea nə aməsəia abaləia ka ulangyia. Bakuli səni ka boaro.

¹³ Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə nda təruià nongŋo.

Bakuli pak pwari andə zongŋo

¹⁴ Pələa Bakuli na ama, <<Bə atələban pusə rəia a bumkuli, bəà gau nre pwari andə du. Bəà duk agir-ləmdəa ace ləmdə anongŋo, andə apələa, andə akúni.

¹⁵ Sə amənia yì atələban ngga bəà tá a bumkuli amur banza.>> Anggo sə pa.

¹⁶ Nda Bakuli pak atələban məgulke bari. Məgule mala bə, yì pwari ka, bə kə tá nə pwari, sə məkəyauwe, yì zongŋo ka, bə kə tá nə du. Bakuli nyar dəm ngga pusə anlero.‡

¹⁷ Bakuli tsək amənia yì atələban ngga a bumkuli bəà kə tá amúr banza.

¹⁸ Bəà kə yálmúr pwari andə du, sə bəà gau nre tələban andə pəndəa. Sə Bakuli səni ka boaro.

¹⁹ Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro. Mənə nda inea nongŋo.

Bakuli pak agirkusəu andə anji andə anyal

²⁰ Bakuli na ama, <<Bə mür lùmsə nə anji andə acili agir məyiləmui mənana a mür ka. Bə bumkuli lùmsə nə koya ulang nyal.>>

‡ **1:16 1:16** Balli gbal aba: Nggur 4:19; Ang 136:7-9.

²¹ Nda Bakuli pusəki agirkusəu mægulke mənana a nggeamùr, andə koya gír mənana nəyiləmu kə ging mbəl-mbəl a mùr ka, andə koya ulang nyal. Bakuli səni ka boaro.Š

²² Sə Bakuli tsəkia wia bù, na ama, <<Wu bəla, wu hatəki, wu aki nggeamùr, sə bə anyal hatəki banza.>>

²³ Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə ka nda tongnoia nongho.

²⁴ Bakuli nyare na ama, <<Bə nzali pusə koya ulang gír mənana nəyiləmu ka: agirkusəu andə agir-nzali mənana à kə púrəki nə múrbumia a nzali ka, andə koya ulang nyam-bondo andə nyam-bala.>> Anggo sə pa.

²⁵ Bakuli pusə koya ulang girkusəu, anyam-bala andə anyam-bondo, andə koya gír mənana kə kudəki a nzali ka. Bakuli səni ka boaro.

Bakuli pak bwabura andə bwama

²⁶ Pələa Bakuli na ama, <<Bə səm pək bwapəndəa* bə pa kəla səm, bə pur səm, ace mənana bə yálmúr anji mənana aba nggeamùr, andə anyal mənana a bumkuli ka, agir-nzali andə agirkusəu mənana kat à kə gāli a nzəm-nzali, andə banza kat, andə agiryiləmu mənana kat à kə púrəki nə múrbumia a nzali ka.>>

²⁷ Nda Bakuli pusə bwapəndəa kəla yì.

Aba purban male yì Bakuli sə pusəi.

Pək bwapəndəa bwabura andə bwama.

²⁸ Bakuli tsəkia wia bù sə nea wia ama, <<Wu bəla, wu hatəki; wu lùmsə banza. Wu akí banza

Š 1:21 1:21 Balli gbal aba: Ang 104:25. * 1:26 1:26 bwapəndəa nə kún Ibəru ka nda adamu.

sə wu bunni.† Wu yálmúr anji mənana a mùr andə anyal mənana a bumkuli, andə koya gír mənana ndanə yiləmu kə gya a nzəm-nzali ka.>>

²⁹ Pələa Bakuli nea wia ama, <<Ən pana wun koya mbúgír andə bondo mənana kə pusə beali a nzəm-nzali kat ka, andə koya nggun mənana kə pusə bəle nə məsəi abaləi ka. À nda ace gírlina ma'wun.

³⁰ Ən pana koya ulang mbúgír andə koya gírpwala, nda gírlina mala anyam-bondo mənana a banza, andə anyal mənana a bumkuli, andə anyama mənana à kə pūrə nə múrbumia a nzali ka, andə koya gír mənana ndanə yiləmu ka.>> Anggo sə pa.

³¹ Bakuli sən gír mənana pè kat ka, boar kərkər. Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə nda tongno-nong-mwashatia nongjo.

2

Bakuli usələi atúró male

¹ Anggo sə pusə kùli andə nzali andə agir mənana abaləia kat ka yiu a masələate.

² A tongno-nong-ɓaria nongjo ka, Bakuli maləna túró male mənana pàk ka, sə usələo.*

³ Bakuli tsəkbu amúr tongno-nong-ɓaria pwari, sə nyesəi duk pwari məfele, acemənana nda pwari mənana usələ nəi arə atúró male mənana kat pa, mala pusəki agir ka.†

Baban Iden

† **1:28 1:28** *wu bunni* ko <<wu yálmúrí.>> Pur 20:8-11; 31:17; Nggur 5:12-14; Ib 4:4.

* **2:2 2:2** Balli gbal aba: **† 2:3 2:3** Balli gbal aba:

Pur 20:11; 31:17.

⁴ Anggo sə à pusə kùli andə nzali.

Lang Mətalabangŋo Bakuli pusəna kùli andə nzali ka,

⁵ bekə girpwala pa kàm a banza dāng, sə bekə məsəbeale to gbal a nzali dāng. Gìrnî pa anggo acemənanə Mətalabangŋo Bakuli malaká nya mbulo bə liu nzali dāng, sə kə bwapəndəa pa kàm nə rik nzali dāng.

⁶ Amađi na mənana à kə tu mūr a nzali ace liu ban ngga.

*Bakuli tsək bu amur bwabura
andə bwama mədəmbe*

⁷ Pələa Mətalabangŋo Bakuli bak bwa‡ nə muku nzali,§ sə pyaupi wi n-yali mala yiləmu aba lùlèi, sə yì bwa ka pak nəyiləmu.*

⁸ Mətalabangŋo Bakuli pələa tsək baban a Iden nə njar-takuli sə pandəki anggun kàm; a kàm sə tsək bwa mənana pè ka.

⁹ Mətalabangŋo Bakuli tsək anggun dāngdāng bəà to a babanì: anggun məboarsəne andə aməboarli. A tsùrú mala babanì ka anggun nakam bari, nggun-yiləmu andə nggun mala pà sələe mala gír məboarne andə məbane.

¹⁰ Bə nggeasala pur a Iden kə pa mūr a babanì; lo kano ka kya gauwa arə amyalmúr ine.

¹¹ Mədəmbe ka à tunəi ama Pishon; bangŋa pələki arə abān aba nzali Havila, nzali mana à kə kum bolo-njengələn kam ngga.

‡ 2:7 2:7 bwa nə kún Ibəru ka nda adamu . § 2:7 2:7 nzali nə kún Ibəru ka nda adamah . * 2:7 2:7 Balli gbal aba: Ang 103:14; Ham 12:7; 1Kor 15:47.

¹² (Bolo-njengəlan mala nzali mənə ka məboarne na; akəm dəm ngga à kə kum myang mə'rəmboarne andə atali gəna.)

¹³ Baria myalmúr ka nda Gihon; bangña pələki arə abān aba nzali Kush.

¹⁴ Tàruia myalmúr ka nda Tigris; bangña pələ nə bantakuli mala nzali Assuriya. Inea myalmúr ka nda Yiufəretis.

¹⁵ Mətalabangño Bakuli tsək bwabura man a baban mala anggun a Iden, bə kə paktúró abaləi, sə bə kə yállí.

¹⁶ Mətalabangño Bakuli nunkiri yì bwabura ama, <<A earə́nò ama wu li bəla koya nggun a mənə yì baban mala anggun ngga.

¹⁷ Səama kəa na ama awu nə li bəlanggun mala pà sələe mala gír məboarne andə məbane dāng. A pwari mana a li ka, bəfo, awu nə wũ.>>†

¹⁸ Pələa Mətalabangño Bakuli na ama, <<Boaro bə bwabura mənə ka bə do nəmurəi dāng. Mə nə pakki wi mə'bwali wi, mənana karə arəi ka.>>‡

¹⁹ Mətalabangño Bakuli ka, pəngñənà túró nə muku-nzali bangñəna anyama mənana à kə gya a kwàrbān, andə anyal mənana à kə yal a bumkuli ka. Yinəia a bān mənə yì bwa ka, nə səni lang sə nə tunəia. Bə mana sə mənə yì bwabura tunəna koya gír mənana ndanə yiləmu nəi ka, duməna lùlləi.

²⁰ Bwabura man tsəki agirkusəu kat lulləu: anyal mənana kat à kə yal a bumkuli, andə anyam-bala kat, andə anyam-bondo kat.

† **2:17 2:17** Balli gbal aba: Nggur 30:15,19-20; Rom 6:23; 1Tim 5:6; Jem 1:15. ‡ **2:18 2:18** Balli gbal aba: 1Kor 11:9; 1Tim 2:13.

Sə male yì bwabura ka, à kumbi wi kə gbasha mənana karə arəi ka dāng.

²¹ Pələa Mətalabangŋo ʔakuli tsək bwabura bə koa nggea ntulo məlime. Ndarə nong ntulo ka, Mətalabangŋo ʔakuli pusə mu nkanggari bwabure mwashat sə lúmsə banì nə nyama.

²² Pələa Mətalabangŋo ʔakuli pak bwama nə mənìa yì mu pusəi a nkanggari bwabura ka, sə yinəi aban bwaburè. §

²³ Bwabura man na ama,
<<Mənìa adyan ngga mǔ na
à pusəi abalə amuem;
sə nyama na mala nyamam!

À nə tunəi ama, <bwama>
acemənana à pusəi arə bwabura.>>*

²⁴ Nda gír mana tsəa sə bwabura nə deki tárrí andə ngge, sə nə lanzəa arə māmí, sə yia kəm ngga à duməna nyama mwashat. †

²⁵ Anggo ka, yì bwabura andə māmí ka, à ndanə batea, sə kəsəkea pakkia wia dāng.

3

Adamu andə Hawawu mgbiki ʔakuli kiru

¹ Atà anyam-bondo mənana Mətalabangŋo ʔakuli pusəia ka, n'yau na mənana kútiǎ kat nə kutan ngga. Bə kə pwari ka, n'yau dī bwama ama, <<Mbak-kàngkàng ʔakuli bang ama, <Wu

§ 2:22 2:22 Balli gbal aba: 1Kor 11:8,12 * 2:23 2:23 Balli gbal aba: Afi 5:28-30. † 2:24 2:24 Balli gbal aba: Mal 2:15; Mat 19:5; Mar 10:7-8; 1Kor 6:16; Afi 5:31.

kəa li kə bəlanggun mənana a baban mala anggun ngga dāng le?> >>*

² Bwama eari n'yau ama, <<Səm nə gandə li abəlanggun mənana a baban mala anggun ngga.

³ Səama Bakuli bangga səm ama, kə bəlanggun mənana came a babaləu mala baban mala anggun ngga, nda pà səm nə je, ko səm nə li raka; bə səm je, ko bə səm li ka, səm nə wú.>>

⁴ N'yau eari bwama ama, <<Məsəcau ka pà wun nə wu dāng.†

⁵ Acemənana Bakuli sələna ama, bə wu li bəlanggun man ngga, aməsə wun nə mənna, sə wun nə do kəla Bakuli, wun nə sūrə məboarne andə məbane.>>

⁶ Lang bwama səna bəla-ngguni ndanə boaro ace girlina, sə boarsəna, dəm ngga sən boaro mala sələe mənana nə kùmō arəi, a babumi ka, kara tū atə abəla-ngguni li. Sə pə burí, pələa yì ka li gbal.‡

⁷ Anggo kara məsəia yia kəm mənna, kəsəkea bwalia acemənana à yi sələa ama à nda nə batea. Pələa à bungi ambú nggun vwari à gbàrəna batea nēi.

Bakuli bashì Adamu andə Hawawu andə N'yau

⁸ Nə pwarikpəra mənə ka, bwaburè andə māmí ok gəshi kusə Mətalabangŋo Bakuli aban gya a baban mala anggun. Kara à bangŋa à səmbərəi Mətalabangŋo Bakuli abalə anggun mənana a baban ngga.

* **3:1 3:1** Balli gbal aba: Mat 10:16; 2Kor 11:3; Sən 12:9; 20:2.

† **3:4 3:4** Balli gbal aba: Yoh 4:44. ‡ **3:6 3:6** Balli gbal aba: 1Tim 2:14; Jem 1:14-15; 1Yoh 2:16.

⁹ Pələa Mətalabangno Bakuli tunəban di bwaburè ama, <<A nda ke lè?>>

¹⁰ Yi ka eare ama, <<Ən ok gəshi kusəo aban gya a baban mala anggun, bangciu pakkam, nda sə ən səmbərə ka, acemənana mə nda nə batam.>>

¹¹ Mətalabangno Bakuli di ama, <<Yana nō ama a nda nə bato? Ko a lina bəlanggun mənana ən nō nəma wu kəa li raka lè?>>

¹² Pələa bwaburè ne Mətalabangno Bakuli ama, <<Bwama mənana a pam bə səm duk səni ka, nda pam bəlanggun sə ən li ka.>>

¹³ Mətalabangno Bakuli pələa di bwama ama, <<Mana mənia a pak ka?>> Bwama eare ama, <<N'yau swarkiam, nda gır mana tsəa sə ən li ka.>>§

¹⁴ Pələa Mətalabangno Bakuli ne n'yau ama, <<Acemənana a pəngənə mənia ka, <<Súban na amuro mənana kúti mala koya girkusəu ka: anyam-bala andə anyam-bondo.

Awu nə pürəki nə mürbumo, awu nə li nzali a do-yiləmu mô kat.

¹⁵ Mə nə tsək do-bibura a nre wun, wunə bwama man, amunio andə amə'keò nə duk bibura mala amuni andə aməkè. We ka, awu nə kwar məkè a nkpalkusəi, sə yì ka, nə ar bamuro.>>*

¹⁶ Bwama ka Bakuli ne wi ama, <<Mə nə hatəki kwanban mô aba bəlmuna;

§ 3:13 3:13 Balli gbal aba: Rom 7:11; 2Kor 11:3; 1Tim 2:14.

* 3:15 3:15 Balli gbal aba: Ib 2:14; 1Yoh 3:8.

aba kwanban sə awu nə gbáshí muna.
 Kat andə amani ka, nzal burio nə aki baləo,
 sə yì ka nə duk murəm amuro.>>†

17 Mala bwabura ka, Bakuli ne wi ama,
 <<Acemənana a kwakikiro arə māmó, sə a lina
 bəlanggun mənana ən nunkiro‡ nəma wu kəa li
 raka,

<<Nzali twaləna súban amurí
 akə cau mō.

Do mō bà, a nə tanni aba túró məcandəe
 sə a nə kum gírlina.§

18 Nzali nə pusəô azwe
 andə aməzwezwe,
 sə kat andə amani ka, awu nə li
 bəla abondo mənana nzali
 nə pusə ka.*

19 Nə piban a nggun-muro
 sə awu nə kum gírlina,
 mana a nə li ka,
 bà pwari mənana awu nə wǔ
 a nə nyare a nzali ka;
 acemənana nə tú-nzali sə à peo.

We ka a nda nzali,
 sə a nzali sə a nə nyare a nə o.>>†

20 Bwabura, yì Adamu ka, tsəkí māmí lulləu ama
 Hawawu,‡ acemənana yì na nə duk nggea ka
 bwapəndəa kat mana à ndanə yiləmu ka.

† **3:16 3:16** Balli gbal aba: Yoh 16:21; 1Tim 2:15. ‡ **3:17 3:17**
 nunkiro ko tsəko nzongcau. § **3:17 3:17** Balli gbal aba: Rom
 8:20-22. * **3:18 3:18** Balli gbal aba: Ib 6:8. † **3:19 3:19** Balli
 gbal aba: Ang 90:3; 104:29; Ham 12:7. ‡ **3:20 3:20** Hawawu nə
 kún Ibəru ka nda Eve sə baləi nda abwana mə'yiləmui.

21 Mətalabangŋo Bakuli pakki Adamu andə māmí agirkùrarəu nə nggû, bəà gbàrəna rəia nəi.

Bakuli pər Adamu andə Hawawu a baban

22 Sə Mətalabangŋo Bakuli na ama, <<Bwapəndəa adyan ngga duməna kəla səm, súrənà rə məboarne andə məbane. Bə səm eari wi ləmdə bui sə tù bəlanggun mala nggun-yiləmu gbal, sə li ka, nə duk bà, pà nə wù dāng.>>§

23 Acemani ka Mətalabangŋo Bakuli pəri pusəi a Iden, yì baban mala anggun, ama bə kyane bə kya rik nzali mənana à pusəi kām ngga.

24 Anzəm mənana pərna bwabure pusəni ka, Mətalabangŋo Bakuli pələa tamsə acerup, akanggərang amə'yál ban mala Bakuli, nə njartakuli a baban mala anggun a Iden, sə tsək nggeabyau mənana kə earki nə lasə-bəsa sə kə pələki a koya bui ka, bəà kə yál njargula ká aban nggun-yiləmu.

4

Kayinu andə Habila

1 Adamu nongnə māmí Hawawu, pələa muna kpa a bum māmí, sə bəl Kayinu. Pələa Hawawu bang ama, <<Nə bwamuru mala Mətalabangŋo ka, ən bələna muna-bwabura.>>

2 Nənzəmò ka yì bəl mə'eambi, tsəki wi lulləu ama Habila.

Habila twal túró yál agirkusəu, sə Kayinu twal túró rya.

§ 3:22 3:22 Balli gbal aba: Sən 2:7.

³ Lang kún pwan gir-baban karna ka, Kayinu yinèi Mètalabangño boro mala abèla agir-baban.*

⁴ Sə Habila ka yinə boro male mala agirkusəu, atà amə'nyange mənana à bəlia a damba a domwan male ka. Mətalabangño earnə Habila andə boro male.†

⁵ Sə mala Kayinu andə boro male ka, Mətalabangño earnəia dāng. Mənia ka tsək Kayinu bumi lul kərəkər, kara rəmsə dəmbì.

⁶ Pələa Mətalabangño dī Kayinu ama, <<Palang sə bumò lúllô? Palang sə a rəmsə dəmbò?

⁷ Bè a pak gír mənana məboarne na ka, à pà nè eo re? Sə bə a pək məbāne ka, caubikea na kùmsəó a kunbala kə alte nè parō abate ka, səama dūməna púp wu limurəm amurí.>>

⁸ Bè kə pwari ka Kayinu ne mə'eambi Habila ama, <<Tsəktam a babondo.>> Lang à nda babondo ka, Kayinu kara lo bwal mə'eambi Habila wali wú.‡

⁹ Mətalabangño dī Kayinu ama, <<Mə'eambo, Habila ka, nda kəshe?>> Kara pələi Mətalabangño ama, <<Ən sūrə banì dāng. Nggeari ka, mə nda mə'yál mə'eambam le?>>

¹⁰ Mətalabangño ne wi ama, <<Mana man a pak ka? Kwakikiro! Nkila mə'kyauweo ka ndya kə bua abanam a nzali ka!§

* **4:3 4:3** Balli gbal aba: Pur 23:19; 34:26; Nehe 10:35. † **4:4 4:4** Balli gbal aba: Pur 13:12; Bal 18:17; Pas 3:9; Ib 11:4. ‡ **4:8 4:8** Balli gbal aba: Mat 23:35; Luk 11:51; 1Yoh 3:12-15; Yahu 11. § **4:10 4:10** Balli gbal aba: Bal 35:33; Nggur 21:1-9; Ib 12:24; Sən 6:9-10.

¹¹ Adyan ngga, súban na amuro, sə à pərəno a nzali mənana mən kúni kə nu nkila mə'eambo mənana a sukki ka.

¹² <<Bə a rik mənia yì nzali ka, pà nè pusəo kə gírlina məboarne dāng. A duməna məgya-kusəu, mənana pà nè do aban mə mwashati a banza raka.>>

¹³ Pələa Kayinu ne Mətalabangŋo ama, <<Tanni mala caubikea mem man kúti rəcandəa mem.*

¹⁴ Yalung ngga a ndarə pəram mə purî nzali mənia ka mə nying bədəmbo; mə nə duk məgya-kusəu a banza, ban-usələo pa kàm a buam dāng, sə bwa mənana kat kumam ngga nè wal-luem.>>

¹⁵ Sə Mətalabangŋo banggi wi ama, <<Pà nè pa anggo dāng; bə kə bwa wal-luio ka, mə nə wal atə abwana male tongno-nong-bari.>> Pələa Mətalabangŋo tsəki Kayinu nyouləa ace mənana bə kə bwa kumi ka, bə kəa wal-luí raka.

¹⁶ Nda Kayinu nying bədəm Mətalabangŋo o kya do a nzali Nod, nə njar-takuli mala Iden ngga.

Bwapəndəa tita do la

¹⁷ Kayinu nong nə māmí, sə muna kpa a bumi sə bəl Inok. Kayinu ka nda aban bək nggea-là, sə lə ka tunəi nə lullə muna-bwabura male Inok.

¹⁸ Inok bəl muna-bwabura à tunəi ama Irad. Irad yi bəl muna-bwabura lùlləi ama Mehujayel. Mehujayel yi duk tár Metushayel, sə Metushayel ka nda tár Lamek.

¹⁹ Lamek al amaməna bari; māmí mədəmbe ka nda Ada, sə baria nda Zila.

* **4:13 4:13** *Tanni mala caubikea mem man kúti rəcandəa mem. Ko <<Girkwanban man kúti mana mə nə gandə twaltwale ka.>>*

²⁰ Ada bəl Jabal, mənana nda tár amə'do abalə agumli andə amə'yál agir ka.

²¹ Lullə mə'eambi nda Jubal, mənana nda tár amə'wal zangnan andə amə'twang ntetu ka.

²² Zila gbal ka bəl muna à tunəi ama Tubal-Kayinu, mənana yi pələ mə'ntùl kə tulki ambalang agirtúró nə bolo-bángnǎ andə bolo-candəa ka. Mə'kyauwa Tubal-Kayinu muna-bwama nda Naama.

²³ Lamek banggi amāmí ama,
 <<Ada andə Zila, wu kwakikir wun arəàm;
 wun amālá Lamek, wu ok cau mem.
 Ən walna-lú acemənana bwe tsəkam penye ka,
 Lagga bwa na ən wal-luí
 acemənana tulam ngga.

²⁴ Bə ayiləmu tongno-nong-bari na à nə dʷanyi
 ace wal-lú Kayinu ka,
 ayiləmu lumi-tongno-nong-bari
 bwamdə tongno-nong-bari (77) na
 à nə dʷanyi ace wal-luem ngga.>>

À bəl Set

²⁵ Adamu nyare nongnə māmí, pələa bəli wi bə muna-bwabura dəm. Māmí tsəki muna lulləu ama Set. Ne bəmúri ama, <<Bakuli panam muna-bwabura a kun Habila mana Kayinu wal-luí ka.>>†

²⁶ Set gbal ka bəl muna-bwabura, pələa tsəki wi lulləu ama Enosh.

A kə nzê mənə ka sə abwapəndəa tita tunə lullə Mətalabangno aba peri.‡

† **4:25 4:25** Set nə kún Ibəru ka bələi nda *Pana*. ‡ **4:26 4:26** Balli gbal aba: Tite 12:8; 26:25; 1Amur 18:24; Ang 116:17; Jol 2:32; Zaf 3:9; 1Kor 1:2.

5

Nggurkwar mala Set

¹ Mənia ka nda tsadi mala atau mənana à pur aba Adamu, kəla mənana à giləi bara-bara ka. Bakuli pusə bwapəndəa* ka, peə a purban male yi Bakuli.

² Pusəia bwabura andə bwama; lang pusəia ka, tsəkia wia bə sə tunəia ama <<bwapəndəa.>>

³ Lang Adamu pàngnənà pələa gbəman-mwashat nə lumi-tàrú (130) a banza ka, yi bəl muna-bwabura kəla yi, a purban male, sə pe wi lulləu ama Set.

⁴ Anzəm bəl Set ka, Adamu pak abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú (800) a banza; sə yi duk tár abea amuna-burana andə amuna-maməna.

⁵ Apələa do banza mala Adamu kat ka nda gbəman-tongno-nong-ine nə lumi-tàrú (930). Anzəm mənə ka yi wu.

⁶ Lang Set pàngnənà pələa gbəman-mwashat nə məsəi tongno (105) a banza ka, yi bəl muna-bwabura, lulləi ama Enosh.

⁷ Anzəm bəl Enosh ka, Set pak abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə məsəi tongno-nong-bari (807) a banza; bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

⁸ Apələa do banza mala Set kat ka nda gbəman-tongno-nong-ine nə lum-nong-bari (912), sə yi wu.

⁹ Lang Enosh pàngnənà apələa lumi-tongno-nong-ine (90) a banza ka, yi bəl muna-bwabura, lulləi ama Kenan.

* **5:1 5:1** *bwapəndəa* nə kún Ibəru ka nda *adamu*.

¹⁰ Anzəm bəl Kenan ngga, Enosh pakki abea pələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lum-nong-tongno (815) a banza; bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹¹ Do banza mala Enosh kat ka apələa gbəman-tongno-nong-ine məsəi tongno (905) na, sə yi wú.

¹² Lang Kenan pàngɣənà apələa lumi-tongno-nong-bari (70) ka, yi bəl muna-bwabura, lùlləi ama Mahalale.

¹³ Kenan pək abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lumi-ine (840) a banza anzəm bəl Mahalale. Sə yi bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁴ Do banza mala Kenan kat ka, pək apələa gbəman-tongno-nong-ine nə lum (910), sə yi wú.

¹⁵ Lang Mahalale pàngɣənà apələa lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno (65) ka, yi bəl muna-bwabura lùlləi ama Jared.

¹⁶ Anzəm bəl Jared ka, Mahalale pək abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lumi-tàrú (830) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁷ Do banza mala Mahalale kat ka apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lumi-tongno-nong-ine nə məsəi tongno (895) na, sə yi wu.

¹⁸ Lang Jared pàngɣənà apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi bari (162) ka, yi bəl muna-bwabura, lùlləi ama Inok.

¹⁹ Anzəm bəl Inok ka, Jared pək abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú (800) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁰ Do banza mala Jared kat ka apələa gbəman-tongno-nong-ine nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi bari (962) na, sə yi wú.

²¹ Lang Inok pàngnənà apələa lumi-tongno-nong mwashat nə məsəi tongno (65) ka, yi bəl muna-ɓwabura, lùlləi ama Metusela.

²² Anzəm bəl Metusela ka, Inok kpata njar mala Bakuli arə apələa gbəman-tàrú (300) a do banza male. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²³ Do banza mala Inok kat ka apələa gbəman-tàrú nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno (365) na.

²⁴ Aɓa do banza male kat ka, Inok kpata njar mala Bakuli. A bə fara ka Bakuli yi twal Inok umnəi, à nyare à səni dəm dāng.

²⁵ Lang Metusela pàngnənà apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi tongno-nong-bari (187) ka, yi bəl muna-ɓwabura, lùlləi ama Lamek.

²⁶ Anzəm bəl Lamek ka, Metusela pàk abea apələa gbəman-tongno-nong-bari nə lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi bari (782) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁷ Do banza mala Metusela kat ka, apələa gbəman-tongno-nong-ine nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno-nong-ine (969) na, sə yi wú.

²⁸ Lang Lamek pàngnənà apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi bari (182) ka, yi bəl muna-ɓwabura.

²⁹ Lamek tsəki muni muna-ɓwabura lulləu ama

Nuhu,[†] sə na ama, <<Nè yina sëm nè girikiban abalə atanni andə atúró rikrya ma'səm a nzali mənana Mətalabangŋo sulə súban amurí ka.>>

³⁰ Anzəm bəl Nuhu ka, Lamek pàk abea apələa gbəman-tongno nè lumi-tongno-nong-ine nè məsəi tongno (595) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

³¹ Do banza mala Lamek kat ka, apələa gbəman-tongno-nong-bari nè lumi-tongno-nong-bari nè məsəi tongno-nong-bari (777) na, sə yi wú.

Nggurkwar mala Nuhu

³² Lang Nuhu pàngŋə̀nà apələa gbəman-tongno (500) ka, yi bəl amuna-burana tàrú, lulləia ama Shem andə Ham andə Jafet.

6

Yiu mala mùr-gùla

¹ Lang bwapəndəa tinata làkkì a banza sə à bəlki amuna-maməna ka,

² amuna mala Bakuli* sən boarkinsari mala amuna-maməna mala abwapəndəa, nda à yiu à yì twalki amana à earkicea ateà ka, bəà duk amālea.[†]

³ Pələa Mətalabangŋo bang ama, <<Bangŋo mem pà nè lidəmba nè do aba bwapəndəa do

[†] **5:29 5:29** Lulləu mənəia ama *Nuhu* ka nda kəla cau nè kún Ibəru ama *kum usə̀lao ko kum girikiban*. * **6:2 6:2** amuna mala Bakuli ka à kə sənəi kəla amə̀turonjar mala Bakuli na, ko abangŋo na mənana à twal nggùrə abwapəndəa ka, ko abea amurəma na a pwarian mənana à twal bamuria ama à nda ka abakuli ka. [†] **6:2 6:2** Balli aba: Ayu 1:6; 2:1; 38:7; 1Bit 3:19-20; Yahu 6.

mana málá male pà kàm raka dāng,‡ acemənanana
yì ka nè nggá wǔ. § Sauwa mala do banza male pà
nè kúti apələa gbəman-mwashat nə lumi-bari (120)
dāng.>>*

⁴ A bàkú mənə sə a nzəmi ka, akwatəman-
bwa, yia Nefilim† ngga, à ndakam a banza, sə
lang amuna mala Bakuli nongnə amuna-maməna
mala abwapəndəa ka à bəlki amunia. À nda ka
akanggərang abwana, amə'lwa mənana lulləia zəkí
dídyaal ka.

Bakuli tsəki Nuhu bù

⁵ Mətalabangŋo peləki bikipa mala bealbikea
mala bwapəndəa a banza, sə səni ka koya
dənyicaa mala babum bwapəndəa ka məbike na
koya pwari.‡

⁶ Mətalabangŋo pak bənsələma nə pusə
bwapəndəa aba banza. Gírni bungí babumi
kərkər. §

⁷ Sə Mətalabangŋo bang ama, <<Mə nə esəki
bwapəndəa mənana ən pe ka a banza; mə nə
kidikia atārəia andə agirkusəu məgulke, andə
aməkèke mənana à kə bang amur nzali, andə
anyal mənana a bumkuli ka. Ən pak bənsələma
nə pea.>>

‡ **6:3 6:3** pà nè lidamba nə do aba bwapəndəa do mana málá male
pà kàm raka dāng ko: pà nè lidamba nə núngrəu andə bwapəndəa
bà dāng. § **6:3 6:3** nè nggá wǔ ko: kidikina a njar male. * **6:3**
6:3 Balli gbal aba: Gal 5:16-17. † **6:4 6:4** Nefilim ngga yakəla à nda
ka amə'turonjar mala Bakuli mana à kpəna ka. (1Bit 3:20). ‡ **6:5**
6:5 Balli gbal aba: Tite 8:21; Ang 14:1-3; Pas 6:18; Mat 15:19; Rom
1:28-32. § **6:6 6:6** Balli gbal aba: Bal 23:19; 1Sam 15:11,29; 2Sam
24:16; Jol 2:13.

8 Sə mala Nuhu ka, kum earmúru aban Mətalabangjo.*

Bakuli ne Nuhu bə gballi nggea-waru

9 Mənia ka nda cau mənana à giləi amur Nuhu andə bala male ka. Nuhu ka nggea məbealboarna na aban Bakuli; atə abwana mənana a nza male ka, kə yì na do male pək jik ka. Nuhu kpata njar mala Bakuli.

10 Nuhu ka ndanə amuna-burana tərú. Lulləia ma: Shem, sə Ham, andə Jafet.

11 Bakuli səni adyan ngga banza ka kə caubikea nda mùru hasəa mala bwapəndəa, nyare lùmsə nə caukpaka.†

12 Bakuli peləki ka, caubikea marəkina banza kàngkàng, acemənana koyan a banza ka anjar male kidikina nə bealbikea.‡

13 Bakuli pələa ne Nuhu ama, <<Mə ndo mə nə twalta bwapəndəa kat, acemənana banza lùmsə nə caukpaka. Məsəcau ka, mə nə kidiki bwapəndəa andə banza.

14 We ka gballi bamur rəò nggea-waru nə nggun gofa, sə wu lanzə bāləi andə nzəmi nə myang məcandəe mənana mùr pà nə sùr kàm raka. Kasəki akurəm abaləi.

15 Anì sə awu nə gballi warunì: Sauwa male ka, kusəu gbəman-ine nə lumi-tongno (450). Tangja male ka kusəu lumi-tongno-nong-bari bwamdə tongno (75). Sə dāh'rya male ka, kusəu lumi-ine bwamdə-tongno na (45).

* 6:8 6:8 Balli gbal aba: Tite 19:19; Pur 33:17; Luk 1:30. † 6:11 6:11 caukpaka ko bealbikea. ‡ 6:12 6:12 Balli gbal aba Ayu 22:15-17; Ang 14:2-3; 53:2-3.

¹⁶ Gballì mùrí, sə wu nying nreban mənana tangŋa male ka ɓakusəu mwashat na nə tsùrú abata mùrí sə arə agírəí, bə kàriban kat. Gballì bá warunì bə pangnə abalə akurəm a nzali, a ɓaləu, sə a kùli, sə wu tsək kun waru a nkanggari.

¹⁷ Səni! Mə ndo mə nə yinə nggea mùr-gùla a banza mənana nə yia twalta gír mana kat ndanə yiləmu ka. Koman a banza kə lin'ueo ka nə wú. §

¹⁸ Səama we ka, mə nə tamsə kùrcəu mem a nre səm, səm nə we. Awu nə kùti aba waru, we sə māmó, sə amunio andə amālia.*

¹⁹ Awu nə yinə koya ulang girkusəu ɓari-ɓari: jamne andə mə'nggaule, atò a waru, ace mənana wu amsəia ka.

²⁰ Koya ulang nyal ka, awu nə oasə ɓari-ɓari a waru, sə koya ulang girkusəu ka, awu nə oasə ɓari-ɓari a waru, andə koya ulang gír məyiləmui mənana kə ɓang a nzali ka ɓari-ɓari, ɓəà yiu atò aba waru.

²¹ Awu nə ram koya ulang gírlina ma'wun, sə mala agirkusəu, mana nə karəban kat ka.>>

²² Nuhu pàk koya gír ka a nggùnì kəla mənana ʔakuli ne wi ka.†

7

Bakuli tasə mùr-gùla bə yi aki banza

¹ Mətalabangŋo ne Nuhu ama, <<Yiu kùtí aba nggea-waru, we wunə amə'ɓala mò kat, acemənana a nda kə ɓwa mənana ən səni

§ 6:17 6:17 Balli gbal aba: Tite 7:4; 2Bit 2:5. * 6:18 6:18 Balli gbal aba: Tite 9:9-16; 17:7. † 6:22 6:22 Balli gbal aba: Tite 7:5.

mə'bealboarna abalə abwana mana à ndanə yiləmu ado ka.*

² Twal koya girkusəu mənana məboarne† na ace girlina ka, jamne tongno-nong-bari sə maməne tongno-nong-bari, wu yinəia atò aba nggea-waru. Dəm ngga twal bari-bari atà koya girkusəu mənana gır'beami na ace girlina ka, koməye ka jamne andə maməna, bəà kùtí atò a waru.

³ Twal atò dəm koya nyal mənana kə yal a kùli ka tongno-nong-bari, koməyenani ka jamne andə maməne. Pàk mənəia ka ace mənana atà koya ulang girkusəu andə koya ulang nyal ka, bəà kum amənana à nè pangnə yiləmu ace bəla malea a banza dəm ngga.

⁴ Anzəm nongŋo tongno-nong-bari, tite ado ka, mə ndo mə nə nya mbulo mənana nə nggə nya dù lumi-ine andə pwari lumi-ine. Aba pē anggo ka, mə nə twalta koya gır mana nəyiləmu ən pē a banza ka.>>

⁵ Nuhu pàk koya gır mənana kat Mətalabangŋo banggi wi bə pàk ka.‡

⁶ Nuhu ka ndanə apələa gbəman-tongno-nong-mwashat (600) sə mùr-gùla yí aki banza.

⁷ Yì andə māmí, andə amuni andə amālia, à kùtí aba nggea-waru ace apí mùr-gùla.

⁸ Koya ulang girkusəu andə koya ulang nyal, yia bari-bari; amənana Bakuli bang ama aməboarne na ace girlina, andə amənana bang ama agir'beami na ka. Kpapi andə amənana à kə bang a kwàr nzali ka. Koməye atəà ka,

* **7:1 7:1** Balli gbal aba: Mat 24:38-39; Luk 17:26-27; Ib 11:7. † **7:2**

7:2 Balli gbal aba: Tite 8:20; Pəris 11:1-31; Nggur 14:3-20. ‡ **7:5**

7:5 Balli gbal aba: Tite 6:22.

⁹ jamne andə maməne, à yiu aban Nuhu à yì kùtí aba nggea-warū, kəla mənana Bakuli banggi Nuhu bə̀ pàk ka.

¹⁰ Anzəm nongŋo tongno-nong-bari ka, mùr-gùla yì aki banza.

Bakuli amsə Nuhu andə bala male

¹¹ Aba pələa mənana Nuhu lùmsənà pələa gbəman-tongno-nong-mwashat (600) nəi a banza, a lum bwamdə tongno-nong-baria pwari mala baria zongŋo ka, akun atūli-mùr mənana atà nzali kat ka à məngia, sə mbulo bun nə bumkuli kpana-kpana.

¹² Mbulo nya aba banza twal nongŋo lumi-ine, du andə pwari.

¹³ Akə mənə yì pwari mbulo tinata nya nəi ka, Nuhu andə amuna-burana male tàrú, Shem, andə Ham, sə Jafet, à kùtí aba waru atārəia andə mālá Nuhu andə amālá amuna-burana male mənə tàrú ka.

¹⁴ À oasə akoya girkusəu ateà a waru: anyam-bondo andə anyam-bala, aməgulke andə aməkèke, andə koya ulang nyal.

¹⁵ Gərbunda man kat kə lin'ueo ka, à yiu bari-bari à yì kùtí atà Nuhu a waru.

¹⁶ Agirkusəu mana à kùtí ka, jamne andə mə'nggaule mala koya ulang gír-yiləmu na, kəla mənana Bakuli ne wi yì Nuhu ka. Pələa Mətalabangŋo gír kun waru nə Nuhu abaləi.

¹⁷ Mùr-gùla camarə yiu sə kə lime a banza kya bwal nongŋo lumi-ine. Mùr lo gul kərkər, kara loasə waru a kùli. Waru kya purrì mùr banza piku-piku.

¹⁸ Mùr long nə lo ana kpana-kpana amúr banza kat, waru kə kyal nəmūrəi amúr mùr.

¹⁹ Mùr camarə lo gandəa kya kongsə ankono mə'dāh'rike kat mala koya ban a banza.

²⁰ A masələate ka, mùr kya lim kèrkér yàle ankono mana à kutìban kat nə dāh'rya ka, mùr kongsə múrià nə lime bakusəu lumi-bari nə məsəi bari (22).

²¹ Koya gír nani mana ndanə yiləmu ka, wù kat: anyal, anyam-bala andə anyam-bondo, amuna-nyama məkèke mənana à kə kudəki a kwàr nzali, andə bwapəndəa kat, wu puppup.

²² Koya gír mana kə lin'ueo sə do a banza man ngga, tè twal kat.

²³ Mətalabangŋo twalta koya gír mana kə lin'ueo a banza man ngga: abwana, agirkusəu, agiry-iləmu məkèke mənana à kə bang a kwàr nzali, andə anyal mənana a bumkuli ka, twalte a kat a banza. Kə abwana mana à au ka, à nda ka Nuhu andə abwana mənana atè aba waru ka. §

²⁴ Mùr aki banza pàk nongŋo gbəman-mwashat nə lumi-tongno (150).

8

Masələata mùr-gùla

¹ Sə cau mala Nuhu andə anyam-babondo andə anyam-bala mana atè aba waru ka nda a babum 'Bakuli.* Nda tasə gung bə bua amur banza, mùr pələa tita sonzəo.

§ **7:23 7:23** Balli gbal aba: 1Bit 3:20; 2Bit 2:5. * **8:1 8:1** Balli gbal aba: Tite 19:29; Pur 2:24; 1Sam 1:19; Ang 105:42.

² Amáđí-mùr mana a tà-nzali ka à tākya, bunno mala mùr mana nè bumkuli kpana-kpana ka amsəa, sə mbulo tukio.

³ Mùr pələa tita nyar bukɓuk aban sonzəo a banza. Lang yi lùmsənà anongɲo gbəman nè lumi-tongno (150) ka, mùr sonzəna adyan pepè.

⁴ Aɓa lum bwamdə-tongno-nong-ɓaria pwari mala tongno-nong-ɓaria zongɲo ka, nggea-waru yi came amúr bè nkono abalə ankono mala nzali Ararat.

⁵ Mùr lidəmɓa nè nyar nè te yi pur a lumia zongɲo. Aɓa pwari mədəmbe mala lumia zongɲo ka, bong ankono sa a nza.

⁶ Anzəm anongɲo lumi-ine ka, Nuhu mən fongəran mənana pè arə nggea-waru ka,

⁷ pələa tasə gang'lang bə puro. Gang'langni camarə gāli, nè ká sə nè nyare bà ime mala mùr a nzəm-nzali.

⁸ Anzəm mənəo bəti ka, Nuhu tasə kutu bə kya səni ko mùr sonzəna, nza sangna.

⁹ Kutu gandə kum ban suləo ɗang acemənana mùr nakam più, akban kat a banza. Kutu pələa nyare aban Nuhu a waru. Nuhu ləmdə bui a fongəran, ak kutu, sə nyesəi aɓa nggea-waru.

¹⁰ Anzəm nongɲo tongno-nong-ɓari ka, Nuhu nyare tasə kutu ɗəm bə puro.

¹¹ Lang pwari nè ká kpa ka, kutu nyare yiu, sə Nuhu səni ka, mbú nggun-olif məpwale na a kúni. Nda Nuhu sələa ama mùr-gùla nyarna nè te.

¹² Nuhu kundə ɗəm aɓea nongɲo tongno-nong-ɓari, sə nyare tasə kutu bə kyane. Lang kutu umna ka nyare yiu ɗəm ɗang.

¹³ Adyan ngga, Nuhu ndanə apələa a banza gbəman-tongno-nong-mwashat nə məsəi mwashat (601). A pwari mədəmbe mala zongŋo mədəmbe mala mənə yì pələa ka, mür sonzəni banza. Nuhu pələa loasə gír mənana kùmsə mür waru ka. Lang nə sənban ngga nzali iməna.

¹⁴ Aba lumi-bari bwamdə tongno-nong baria (27) pwari mala baria zongŋo ka, banza iməna kat!

Bəsa tite

¹⁵ Pələa Bakuli ne Nuhu ama,

¹⁶ <<Wu pùrrî bá waru, we sə māmó, sə amunio andə amālia.

¹⁷ Pusə koya gír-yiləmu mana atò a waru ka: anyal, andə agirkusəu andə amənana àkə kuðəki a kwàr nzali ka: ace mənana bəà yì bəla, bəà hatəki, bəà aki banza ka.>>

¹⁸ Nda Nuhu pùrrî bá waru, yì andə māmí andə amuni andə amālia.

¹⁹ Sə koya girkusəu, koya gír mana kə pūrəki nə múbumi a nzali, andə koya nyal, andə koya gír mana kə gya a banza ka, à pùrrî bá waru kat, koya mbalangni a binalea.

Pàcau mala Bakuli aban Nuhu

²⁰ Pələa Nuhu bakkî Mətalabangŋo gyangŋan; twal atà koya girkusəu andə nyal mənana aməboarne na ace gírlina ka, pana gír'nkila mala pisəe kəring nəia amur gyangŋan.

²¹ Mətalabangŋo ka banboari wi nə ok rəm mənə yì boro ka. Ne bamúri ama, <<Pà mə nə sú nzali dəm ace cau mala bwapəndəa dāng, ko kat andə amani ama koya dēnyicaú malea lùmsəo nə

bealbikea twal a lo-bwa malea ka. Pa mə nə nyar dəm mə nə kidiki gír mənana ən pe, mana ndanə yiləmu ka dāng.

²² Bə mbak sə banza na kam ngga, pwari beale, sə pwari cane, kundwal andə gungpi, mbulo sə kunte, pwari andə du, à pà nə ue dāng.>>†

9

Bakuli kùrcau nə Nuhu

¹ Bakuli tsəki Nuhu andə amuni bu sə nea wia ama:

Wu bəla, wu hatəki, wu lùmsə banza.*

² Koya nyam-bondo, sə koya nyal a bumkuli, andə koya gír mənana kə kudəki a nzəm-nzali, andə anji kat a nggeamùr, à nə nggə bāngga wun sə múrià nə kària arə wun. Ən pana wunia kat a bù wun.

³ Koya gír mənana kə gya sə ndanə yiləmu ka, nə duk gírlina ma'wun. Kəla mənana ən pa wun agirpwala bəà duk gírlina ma'wun ngga, ən pana wun gírbunda kat.

⁴ Kəgír mənana pa wu nə li raka nda nyama mənana yiləmi na aba nyami più ka, mənana nda nkile ka.†

⁵ Bwa mənana twal yiləmi bwa ka, mə nə díce mənə yì yiləmu ka a bu kə bwe. Sə bə girkusəu na gbal sə wal-lú bwa ka, girkusəunì gbal ka bəà wali bə wú.‡

† **8:22 8:22** Balli gbal aba: Ir 33:20-21,25-26. * **9:1 9:1** Balli gbal aba: Tite 1:28; 8:17; 9:7; 35:11. † **9:4 9:4** Balli gbal aba: Pəris 3:17; 7:20; 17:10-16; 19:26; Nggur 12:16,23; 15:23; 1Sam 14:34; Atúró 15:20,29. ‡ **9:5 9:5** Balli gbal aba: Pur 20:13; 21:28.

⁶ Bè yana sə twal yiləmi bwa ka,
 yì gbal ka à nè twal yiləmi,
 acemənana Bakuli pak bwapəndəa
 aba purban male. §

⁷ Wun ngga, wu bəla, wu hatəki, wu akiban a
 banza.

⁸ Pələa Bakuli ne Nuhu andə amuni ama,

⁹ <<Mə ndya ən nggə tamsə kùrcəu mem sənəa
 wun andə amuna wun andə aməkà wun,

¹⁰ sə nə koya girkusəu mənana kutio atà wun
 aba waru ka; anyal, andə anyam-bala andə nyam-
 bondo; andə koya gír nani mənana ndanə yiləmu
 a banza ka.

¹¹ Mə ndya ən nggə tamsə kusə kùrcəu mem nə
 wun ngga: Mùr-gùla pa nə nyar dəm nə twalta
 yiləmu dāng. À pà nè kídiki banza dəm nə nggea
 mùr-gùla dāng.>>*

¹² Bakuli nyare na ama, <<Mənia ka nda
 gír'ləmdəa mala kùrcəu mənía ən nggə kùrì a nrem
 səm sənəa wun andə koya gír mana nəyiləmu atà
 wun ngga, kùrcəu mana nda ace anza mənana à
 kə yiu peatu ka:

¹³ Ən tsəngnənà npāring abalə apərbang. Nda
 gír'ləmdəa mem mala kùrcəu a nrem andə banza
 ka.

¹⁴ Bè nda aya pwari sə ən sulə apərbang amur
 banza, sə npāring pusərəi abalə apərbang ngga,

¹⁵ mə nə denyi nə kùrcəu mem mənía ən pangnə
 wun andə koya ambalang agir mənana à ndanə

§ **9:6 9:6** Balli gbal aba: Pur 21:12-14; Pəris 24:17; Bal 35:33; Mat
 26:52. * **9:11 9:11** Balli gbal aba: Isha 54:9-10.

yiləmu ka. Nggea mür-gùla pa nè nyare nè twalta yiləmu dəm dāng.†

¹⁶ Bè aya pwari sə npāring pusərəi abalə apərbang ngga, mə nə sənì, sə baləam nè kasəa arə kùrcəu mana málá male pà kàm raka, mənana a nre Bakuli andə yiləmu kat a banza ka.>>

¹⁷ Pələa Bakuli ne Nuhu ama, <<Mənia yì npāring ngga, nda gìr'ləmdəa mala kùrcəu mənana ən tsəi a nrem andə yiləmu kat a banza ka.>>

Nuhu nu mür anap sə wali

¹⁸ Amuna-burana mala Nuhu mana à purì bá waru ka à nda ka Shem, andə Ham sə Jafet. Ham bəl muna-bwabura lùlləi ama Kan'ana.

¹⁹ Amənia yì amuna-burana mala Nuhu tàrú ka, à nda à yì bəl bwapəndəa kat mana à mesə a koya ban a banza ka.

²⁰ Nuhu ka mərya na sə nda tita tsək baban mala anggun-anap ka.

²¹ A bè pwari ka, Nuhu nu mür-bəlanggun anap məhangŋe kèrkər, mür anap wàli, pələa kpa nong nə bate aba tara male.

²² Ham, tár Kan'ana ka sən tárri aban nongŋo nə bate. Pələa puro wari a nza kya banggi amə'eambi mənia bari ka.

²³ Sə Shem andə Jafet ka, à twal lagir à mənì a nzəmia sə à ging nə nzəm à yì kùmsəi tárrià amurì, gìr bate. À pələ məsəia nə be ban dāng, à sən bata tárrià dāng.

²⁴ Lang dəm Nuhu kwarna ka, yì sələce gìr mənana Ham, muni məkyauwe pakki wi ka.

† 9:15 9:15 Balli gbal aba: Pəris 26:42,45; Nggur 7:9; 1Amur 8:23; Ezək 16:60.

- 25 Bang ama,
 <<Súban bæ yiu amúr Kan'ana!
 Yi ka nə duk guro mala aguro
 aban amə'eambi.
 26 Bwangsəban bæ pa aban Mətalabangŋo, Bakuli
 mala Shem!
 Kan'ana nə duk guro mala Shem.
 27 Bakuli bæ tangsə nzong-nzali mala Jafet!
 Amuna male andə aməkè nə do atārəia andə
 abwana mala Shem!
 Kan'ana nə duk guro mala Jafet.>>
 28 Anzəm pa mala mür-gùla ka, Nuhu pàk abea
 pələa gbəman-tàrú nə lumi-tongno (350).
 29 Do banza mala Nuhu kat ka pələa gbəman-
 tongno-nong-ine nə lumi-tongno na (950). Anzəm
 mənə ka sə yi wú.

10

Amuna andə aməkau a tàu mala Nuhu

¹ Amənia ka à nda ka amuna andə aməkau a
 tàu mala Shem, andə Ham, andə Jafet, yi amuna-
 burana mala Nuhu. Yia mənəia tàrú ka à bəlki
 amuna anzəm málá mala mür-gùla.

Tau mala Jafet

² Amuna-burana mala Jafet* ka à nda ka:
 Goma†, Magog, Madai‡, Javan§, Tubal,
 Meshek* andə Tiras†.

* **10:2 10:2** *Jafet* ka nda tár amə Gərik. † **10:2 10:2** *Goma* ka nda
 tár amə Cimmeri. ‡ **10:2 10:2** *Madai* ka nda tár amə Medes a nzali
 Assuriya. § **10:2 10:2** *Javan* ngga nda tár amə Hellen. * **10:2**
10:2 *Meshek* ka nda tár amə Musku. † **10:2 10:2** *Tiras* ka nda tár
 amə nzali Təres.

³ Amuna andə aməkà Goma ka à nda ka:
Amə Asəkena, amə Rifat andə amə Togama.

⁴ Amuna andə aməkà Javan ngga à nda ka
bwapəndəa mala anzali:

Elisha, Tarshi, ‡ Kitim, § andə Rodanim*.

⁵ (A tərta abwana mən̄ia ka sə abwapəndəa
mənana à duki arə aluran aba nggeamùr andə
akún nggeamùr ka à puro. À nda ka aməkà Jafet
mənana à mesəe arə anzali dāngdāng, sə koyan
ateà ka à sùrəi nə kún male, sə tau male, andə
nzali male mənana pàk kàm ngga.)

Tau mala Ham

⁶ Amuna-burana mala Ham ngga à nda ka:

Kush†, Mizərem‡, Put§ andə Kan'ana.

⁷ Amuna mala Kush ka à nda ka

Seba,* Havila,† Sapta,‡ Raama,§ andə
Sapteka.*

Amuna mala Raama ka à nda ka

Sheba† andə Dedan.‡

‡ **10:4 10:4** *Tarshi* ka nda nzali Səpen. § **10:4 10:4** *Kitim* ngga
nda nzali Sayipərus. * **10:4 10:4** *Rodanim* ngga nda nzali luran
Rodis. † **10:6 10:6** Amə *Kush* ka nda nzali Nubiya, Itiyopiya
andə Sudan. ‡ **10:6 10:6** Aməkà *Mizərem* na à do a nzali Masar
ka. § **10:6 10:6** Aməkà *Put* kya do a nzali Libiya. * **10:7 10:7**
Amə *Seba* ka à do a nzali Masar. † **10:7 10:7** Amə *Havila* ka à
do a takuli mala nzali Arabiya. ‡ **10:7 10:7** Amə *Sapta* ka à do
a bu njar-nzali mala kún nggeamùr mala amə Pashia. § **10:7**
10:7 Amə *Raama* ka à do nre njar kún mūr andə njar-nzali a nzali
Arabiya. * **10:7 10:7** Amə *Sapteka* ka à do a Samudeka a kún
nggeamùr mala amə Pashia † **10:7 10:7** Amə *Sheba* ka à nda ka
amə nzali njar kún mūr mala nzali Arabiya. ‡ **10:7 10:7** *Dedan*
ngga à nda ka amə nzali njar-nza mala nzali Arabiya.

⁸ Bè bwa atà aməkà Kush ka nda Nimro. Yi Nimro ka nda bwa mənana tita duk bwa məcəndəe a banza ka.

⁹ Nə pā gbasha mala Mətalabangŋo ka, yi duk nggeà kanggərang mə'nta. Acemani ka abwana kə na ama, <<Bè Mətalabangŋo tsəo wu duk kanggərang mə'nta kəla Nimro!>>

¹⁰ Anggea-là mənana à boaro à kutiban kat abata nzali-murəm mala Nimro a nzali Shinar§ ka à nda ka Babila, Ereka, Akat andə Kalne.

¹¹ Nimro puro a nzali Shinar sə o a nzali Assuriya kya bakia anggea-là Nineva, Rehobot-Ir, Kalne*

¹² andə Resen kəm. Resen ngga nggea-là na a nre Nineva andə nggea-là mægule Kalne.

¹³ Mizərem† ngga nda tár a Lud,‡ Anam, Lehap, Naftu,

¹⁴ Patəru, Kasəlu, andə Kafto.§ Arə abān mənā ka sə amə Filisti puro à yiu.

¹⁵ Muna-bwabura məkyauwe mala Ham yi Kan'ana ka nda yi duk tár Sidon andə amə'Hitti ka.

¹⁶ Kan'ana dəm ngga nda kàka amə'Jebus, amə'Amor, amə'Girgash,

§ **10:10 10:10** *Shinar* ka nda nzali-murəm mala Babiloniya a njar-kúnmur aba nzali-gula Mesopotamiya a pwarian bara-bara; Amə nzali Babiloniya limurəm a lwa amur amə nzali Isərayila kəla pələa gbəman tongno-nong-mwashat, kaniama bə Kərəsti yiu (600 BC). À pwan amə Isərayila à umnəia a do bəri-nzali a nggea-là Babila (ban mənana Daniyel kya duk məpə kwarkiru aban murəm kam, sə Ezəkiyel kum sənə aba bangŋo kam ngga). *

* **10:11 10:11** Balli gbal aba: Mik 5:6. † **10:13 10:13** *Mizərem* nda lullə nzali Masar nə kún Ibəru. ‡ **10:13 10:13** *Lud* ka nda yi duk nzali Lidiya ka.

§ **10:14 10:14** *Kafto* ka nda luran Kəreti.

¹⁷ amə'Hivi, amə'Arkit, amə'Səni,

¹⁸ amə'Arəvad, amə'Zema, andə amə'Hamat.

Nə nzəmò ka abwapəndəa mənía à pùr a tàu mala Kan'ana ka, à yi mesəke.

¹⁹ Acemani ka nzong-nzali mala amə'Kan'ana tangr̥a tite a ban nggea-là Sidon sə suləo yi puro aban là Gera, pələa twalo a là Gaza sə sárə aban ká arə alá Sodom, Gomora, Adəma andə Zeboyim, sə kya masələa a Lasha.

²⁰ Aməno yi abwana kat ka, à pur a tàu mala Ham. Koyan ateà ka à sùrəi nə tàu male, sə kún male, sə bu-nzali male, andə nzali male mənana pàk kàm ngga.

Tau mala Shem

²¹ Shem mənana nda mægula Jafet ka à bəli wi amuna-burana gbal. Shem ngga nda kàka Eba andə amuni andə aməkè kat.

²² Amuna-burana mala Shem ngga à nda ka:
Elam, Asshur, Arfakza, Lud andə Aram.

²³ Abwapəndəa mənana a tàu mala Aram ngga à nda ka:

Amə'Uz, amə'Hul, amə'Geta andə amə'Meshek.

²⁴ Arfakza ka nda tár Shela, sə Shela ka nda tár Eba.

²⁵ À bəli Eba amuna-burana bari.

Bè man mwashat ka à tunəi ama Pele,*
acemənana a nza male sə abwapəndəa mesəe arə abān aba banza; mə'eambi nda Joktan.

* **10:25 10:25** *Pele* ka bāləi nda <<mesəe.>>

²⁶ Joktan ngga nda tár a
 Almōda, Shelep, Hazamave, Jera,
²⁷ Hadoram, Uzal, Dikēla,
²⁸ Obal, Abimayel, Sheba,
²⁹ Ofir, Havila, andə amə'Jobap. Yia mənīa kat
 ka, à nda ka aməkà Joktan.

³⁰ Nzali-do mala aḃwana mənīa kat ka, tite a
 Mesha sə sarəa kya puro a Sefar, nzali mūr
 ankono a njar-takuli.

³¹ Aməno ka, à nda ka amuna andə aməkà
 Shem. Koyan ateà ka à sūrəi nə tàu male, sə kún
 male, sə bu-nzali male, andə nzali male mənana
 pàk kàm ngga.

³² Aḃwapəndəa mənō kat ka à nda ka amuna
 andə aməkau mala amuna-burana mala Nuhu,
 koyan ngga nə nggurkwar mala tàu male, aḃalə
 anzali malea. Twalo abania sə aḃwapəndəa
 mesəe arə aban aḃa banza kat, anzəm mūr-gùla.†

11

Bakuli mesəki aḃwana arə aban pas

¹ Anggo ka kə kún məmwashati na ḃwapəndəa
 nakiyi a banza kat ka, sə acau məmwashati na gbal
 à kə puro a kunia ka.

² Lang ḃwapəndəa tita tūrki arə abân nə bù
 takuli ka, à kya kum bə ḃawanban a Shinar* pələa
 à duk kam. †

† **10:32 10:32** Balli gbal aḃa: Tite 9:19. * **11:2 11:2** *Shinar* ka nda
 nzali Babila. † **11:2 11:2** Balli gbal aḃa: Tite 10:10.

³ Sə à nea rəia ama, <<Bè səm bak atobali, sə bə səm twania a bəsa pepè.>> À paktúró nə dəbang đurəkya a kúni tali, sə kwalta do nda shiminti malea.

⁴ Pələa à na ama, <<Wu fani, bə səm bəngnəni nggea-là nə ndà-kulí nggea mə'dāhre mənana bə u bong-bong a kùli ka, ace mənana bə səm kumbi bamur rə səm lulləu, sə bə səm kəa mesəki tarə səm aba banza raka.>>

⁵ Sə Mətalabangno suləo yiuə sən nggea-là andə nggeaba məbong-bongni mənana abwapəndəa bakkiyi ka.

⁶ Mətalabangno na ama, <<Bə kəla abwana mwashat, sə kún məmwashati na à nakiyi ka, sə à tita pək gír kəla mənəia ka, kəgír pà kəm mənana à kùr kunarəia à nə pè sə nə gandəia ka đàng.

⁷ Wu yiu səm nə sùlənì, bə səm kya zurəkini kunia, ace mənana bəa kəa bwalta acau mənana à nakiyi arəarəia ka đàng.>>

⁸ Nda Mətalabangno mesəkia akanó arə aban aba banza, kara à tamsə bak mənəo yì nggea-là ka.

⁹ Nda gírni sə à tsəki bəni lulləu ama, Babel, acemənana akə bəni sə Mətalabangno zurəki kún mala banza kat. A kəm đəm sə Mətalabangno mesəki abwana a bum banza kat.

Tau mala Shem

¹⁰ Mənəia ka nda cau mənana à giləi amur Shem andə abwana mana a təu male ka.

Shem ngga ndanə pələa gbəman-mwashat (100) sə bəl Arfakza; bəli a bəria pələa anzəm yiu mala mùr-gùla.

¹¹ Anzəm bəl Arfakza ka, Shem nyare pàk abea pələa gbəman-tongno (500) a banza sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹² Lang Arfakza pàngɲənà pələa lumi-tàrú bwamdə tongno (35) ka, yi bəl Shela.

¹³ Anzəm bəl Shela ka, Arfakza pàk abea pələa gbəman-ine nə məsəi tàrú (403) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁴ Lang Shela pàngɲənà pələa lumi-tàrú (30) ka, yi bəl Eba

¹⁵ Anzəm bəl Eba ka, Shela pàk abea pələa gbəman-ine nə məsəi tàrú (403) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁶ Lang Eba pàngɲənà pələa lumi-tàrú nə məsəi ine (34) ka, yi bəl Pele.

¹⁷ Anzəm bəl Pele ka, Eba pàk abea pələa gbəman-ine nə lumi-tàrú (430) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁸ Lang Pele pàngɲənà pələa lumi-tàrú (30) ka, yi bəl Reyu.

¹⁹ Anzəm bəl Reyu ka, Pele pàk abea pələa gbəman-bari bwamdə tongno-nong-ine (209) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁰ Lang Reyu pàngɲənà pələa lumi-tàrú nə məsəi bari (32) ka, yi bəl Seru.

²¹ Anzəm bəl Seru ka, Reyu pàk abea pələa gbəman-bari bwamdə tongno-nong-bari (207) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²² Lang Seru pàngɲɛ̀nà pələa lumi-tàrú (30) ka, yi bəl Naho.

²³ Anzəm bəl Naho ka, Seru pàk abea pələa gbəman-bari (200) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁴ Lang Naho pàngɲɛ̀nà pələa lumi-bari bwamdə tongno-nong-ine (29) ka, yi bəl Tera.

²⁵ Anzəm bəl Tera ka, Naho pàk abea pələa gbəman-mwashat nə lum bwamdə tongno-nong-ine (119) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁶ Anzəm mana Tera pàngɲɛ̀nà pələa lumi-tongno-nong-bari (70) ka, yi bəl a Ibəram, andə Naho sə Haran.

²⁷ Mənia ka nda cau mənana à giləi amur Tera andə abwana mana a tau male ka.

Tera bəl a Ibəram, andə Naho sə Haran. Haran yi bəl Lotu.

²⁸ Haran aki tárri damba paklú a nggea-là Ur a nzali mala amə Chaldi, ban mənana à bəli kàm ngga.

²⁹ Ibəram andə Naho yia kəm à alki amaməna. Málá Ibəram nda Sarayi, sə málá Naho nda Milka. Milka andə məkyauwe muna-bwama Iska ka, à nda ka amuna-maməna mala Haran.

³⁰ Sarayi ka nkombi na, bəl muna dāng.

³¹ Tera turlà nying Ur nə o a nzali Kan'ana. Twal muni Ibəram andə məkè Lotu, muna mala Haran, andə nkili Sarayi yì málá Ibəram atè. Amur njar aban ká ka, à yi cam a nggea-là Haran, pələa à duk kano.

³² Lang Tera lùmsəna pələa gbəman-bari bwamdə tongno (205) ka, paklú kanó a Haran.

12

Bakuli tunā Ibəram

¹ Mətalabangŋo ne Ibəram ama, <<Purî nzali ma'wun, puro nying abwana mô, andə bala mala tárró. O a nzali mənana mə nə ləmdəo wi ka.*

² <<Mə nə tsəo awu nə duk nzali mala abwapəndəa mə'làkke.

Mə nə tsəko bù,

mə nə tsəa lulləo nə zəkya,

sə awu nə duk mægulo kərkér.

Nəbano sə abwana nə kum tsəkbu.

³ Abwana mənana à tsəko bù ka,

mə nə tsəkia wia bù

sə abwana mənana à suio ka, mə nə suia.

Sə atau mala abwapəndəa kat a banza ka,

à nə kum tsəkbu nəbano.>>†

⁴ Ibəram bwal njargula o kəla mənana Mətalabangŋo banggi wi ka; Lotu gbal ka o atè. Ibəram nə nying nzali Haran ngga, ndanə apələa lumi-tongno-nong-bari nə məsəi tongno (75).

⁵ Ibəram twal māmí Sarayi andə məkine Lotu andə gəna malea mənana kat à ram ngga, andə abwapəndəa mənana à ndanəi a Haran ngga, sə à bwal njargula aban o a nzali Kan'ana.

Lang à bingŋəna ka,

⁶ Ibəram gya arə aban aba nzali Kan'ana yi bwal Shekem. A banì ka tsək gumli a tər be nggun mægule mana à tunəki ama nggun Moreh ka. A mənə yì bàkú ka amə'Kan'ana nakam nədo a nzalinì.

* **12:1 12:1** Balli gbal aba: Tite 15:7; Atúró 7:3; Ib 11:8. † **12:3 12:3** Balli gbal aba: Tite 18:18; 26:4; 28:14; Atúró 3:25; Gal 3:8.

⁷ Mətalabangŋo pusərai aban Ibəram, sə ne wi ama, <<Nzali mənia a səngiyi ka, mə nə pè amunio andə amə'keò.>> Pələa Ibəram bak gyangŋan kām ace Mətalabangŋo, mənana pusərai a baní ka.

⁸ Ibəram loapi Shekem, twal gya o a nzali múr ankono a takuli mala là Betel. Kya tsək gumli male a bə ban mənana Betel na a bui mala njar-nzali, sə là Ai ka nda a bui mala njar-takuli ka. A ban məno ka Ibəram nyare bak gyangŋan ace Mətalabangŋo, sə peri aban Mətalabangŋo.

⁹ Ibəram nyare lo lidəmba nə gya, kə turki arə abān bəti-bəti, tsək mūrí nə ká a Negev.

Ibəram andə Sarayi a Masar

¹⁰ Nzala yi kpa aba nzali Kan'ana. Nzalè biki pa kərkər nda Ibəram lo nə o a nzali Masar nə nggá duk kam bəti.

¹¹ Lang malanə kùtí a Masar ka, banggi māmí Sarayi ama, <<Səni pé, ən sələna ama a nda bwama nggea məboarnsari.

¹² Bə abwana mənana a Masar səno ka, à nə na ama a nda māmám; pələa à nə wal-luem ace mənana à nə twalo wu duk malea ka.

¹³ Acemani ka, ida, banggia wia ama a nda məkyauwem; sə atəcau mò ka à nə dekiām nə yiləmu sə à nə pakkam məboarne.>>

¹⁴ Lang Ibəram yina aba nzali Masar ka, amə Masar sən Sarayi ka bwama nggea məboarnsari na.

¹⁵ Lang amə tamurəm Masar səni ka, à kya bang cau mala boarnsari male aban Firona, murəm malea. Nda à yiu à yi twal Sarayi à umnəi a bala-murəm.

¹⁶ Murəm pakki Ibəram məboarne atəcau mala Sarayi; pè Ibəram anzur, andá, adambəritso jamne andə amaməne, amə'túró-bala aburana andə amaməna, andə akalakadambi.

¹⁷ Sə acemənana murəm Firona twal Sarayi, málá Ibəram ngga, Mətalabangŋo tasə nggea kwánó məbike amur murəm Firona andə aməbala male.

¹⁸ Acemani ka, murəm Firona túrbán à tunə Ibəram, sə banggi wi ama, <<Mana mənía a pakkam ngga? Mana tsəa sə a binə banggàm ama yi ka māmó na.

¹⁹ Palang sə a bang ama yi ka mə'kyauweo na, sə mənə ka tsəa ən twali bə duk māmám? Ado ka māmó nya ka. Twali sə wu o!>>

²⁰ Pələa murəm Firona tasə aburana male nə cau amur Ibəram, sə à kya pusəi purî bá nzali Masar, yi andə māmí andə koman mana kat male na ka.

13

Ibəram andə Lotu gappi tarəia

¹ Aceməno ka, Ibəram loapi Nzali Masar sə nyare a Negev. Twal māmí andə agirkuma male kat atè. Lotu gbal ka o atè.

² Ibəram ngga məkume na kərkər. Ndanə adomwan mala agirkusəu, andə azərfa andə bolo-njengəlan.

³ Twal gya kə turkio arə aban bəti-bəti, lo a Negev yi pur a Betel. Yi bik ban mənana tsək gumli male sə duk kàm a tadəmbe a nre Betel andə Ai ka.

⁴ Mənia ka nda ban mənana Ibəram bak gyangnan kām a nggea dəmbe, sə peri aban Mətalabangŋo ka.

⁵ Lotu mənana o atə Ibəram ngga, ndanə anzur andə ambulpəndəa, andə agumli.

⁶ Sə acemənana à ndanə agirkusəu kərkər ka, nzali yál agir karəia mənana yia bari à nə do abanarəia ka dāng.

⁷ Nda kúnbuàna lo a nre ka ayálgír mala Ibəram andəa mala Lotu ka. (A mənə yì bàkú ka, amə'Kan'ana andə amə'Periz na kam gbal a kə nzali mənə nədo.)

⁸ Pələa Ibəram ne Lotu ama, <<Ən nggə zəmbô, kúnbuana bə kəa lo a nre səm, ko a nre ka ayálgír mò andə amem dāng, acemənana səm nda mwashat.

⁹ Nggea nzali mənia kat ka pà mbak a bədəmbo? Ida, bə səm gapita rə səm. Twal bui mənana a earce ka, bə səm gauwa. Bə a o nə bu mə'nggare ka, mə nə um nə bu məli, sə bə a nə u gbal nə bu məli ka, mə nə o nə bu mə'nggare.>>

¹⁰ Lotu loasə məsəi sən nzali mana kàri banghaban kún Mur Jodan kya pur a Zowar, sə səni ka, nzali na mənana kə kum mùr pepè ka, kəla nzali baban mala anggun mala Mətalabangŋo, ko kəla nzali Masar. (Anggo ka Mətalabangŋo malaká kidiki Sodom andə Gomora dāng.)

¹¹ Pələa Lotu twal banghaban nzali kún Mur Jodan ace bəmúri, sə bwal njargula o nə njar-takuli. Anggo sə Lotu gapitarəia andə kine Ibəram.

¹² Ibəram do a kə nzali Kan'ana, sə Lotu ka turo kya do abalə anggea-là mala dulum, tsək agumli male duk kam a nkanggari Sodom.

¹³ Sə amə Sodom ngga, amə'bealbikea na kàrkér (à kə pakki Mətalabangŋo caubikea ko aya pwari.)

¹⁴ Anzəm mana Lotu nyìngŋənà Ibəram ngga, Mətalabangŋo ne Ibəram ama, <<Loasə məsəo pé a kə ban mana a cam kam ngga, sənban kàriban; sən njar-nza, sən njar-kunmur, sən njar-takuli, sə wu sən njar-nzali.

¹⁵ Nzali mənana kat məsəo gandə səne ka, mə nə po wi, we wunə amunio andə amə'keò bà, málá male pà kàm dāng.*

¹⁶ Mə nə tsək amunio andə amə'keò à nə làkkì kəla məsəsala mana a nzali ka. Bə kə bwa nə gandə bal làkkì mala məsəsala mənana a nzali ka, bwe nə gandə bal amunio andə amə'keò.†

¹⁷ Lo, gya aba sauwa mala nzali andə tangŋa male, acemənana mə nə po wi.>>

¹⁸ Pələa Ibəram o kya tsək agumli male do aban anggun məgulke mala Maməre, mənana a Hebəron ngga. Akanó sə kya bakki Mətalabangŋo gyangŋan.

14

Ibəram amsə Lotu

¹ A bàkú mənə ka lwa yi lo a nre ka nzali mala buban mənə. Amrafel murəm nzali Shinar, Ariyok murəm nzali Elasa, Kedolaoma murəm nzali Elam, andə Tidal murəm nzali Goyim

² à dapi à oa munəo arə Bera murəm nzali Sodom, Birsha murəm nzali Gomora, Shinap

* **13:15 13:15** Balli gbal aba: Tite 12:7; 15:18; 17:8; 24:7; 26:4; 28:13; 35:12; Nggur 34:4; 2Kpa 20:7; Atúró 7:5. † **13:16 13:16** Balli gbal aba: Tite 16:10; 28:14; Bal 23:10.

murəm nzali Adəma, Shemeba murəm nzali Zeboyim, andə murəm nzali Bela (mana à tunəi ama nzali Zowar ka).

³ Amurəma mənəia tongno nənzmò andə amə'lwa malea ka à yi ramba a Dulum mala Sidim (mana à tunəi ama Nggeamùr Tubamur ka).*

⁴ Amənia yi amurəma ka à pak pələa lum-nong-bari à nda bata parban mala Murəm Kedolaoma, səama a lum-nong-tàruia pələa ka à mgbicau arəi.

⁵ A lum-nong-inea pələa ka Murəm Kedolaoma andə amurəma mənana atè ka, à yiu nə amə'lwa malea à yi soa munəo arə amə'Refa mala nzali Ashterot-Karnem, amə'Zuz mala nzali Ham, amə'Emit mala nzali Shave-Kiriatem,

⁶ andə amə'Hor mala Seyir, nzali mūr ankono, sə à gandəia aban ká dār a El-paran, bə ban a masələata pədanban.

⁷ Pələa à wulio à yiu a nggea-là Kadesh (mana à tunəi ama En-Mishpat ka). À lì nzali mala amə'Amalek kat nə lwa sə à gandə amə'Amor mənana à ndanədo a là Hazazon-Tamar ka.

⁸ Pələa amurəma mala anzali Sodom, Gomora, Adəma, Zebo, andə Bela (mana à tunəi ama Zowar ka) andə amə'lwa malea kat puro à yi ram rəia ace lwa a Dulum mala Sidim.

⁹ À soa munəo arə Kedolaoma murəm nzali Elam, Tidal murəm nzali Goyim, Amrafel murəm nzali Shinar andə Ariyok murəm nzali Elasa, yia andə amə'lwa malea kat. Amurəma ine arə tongno.

* **14:3 14:3** *Nggeamùr Tubamur* ka nda mənana à tunəi yalung ama Luna Nggeamùr ka.

¹⁰ Bá Bangṇaban Sidim ngga lùmsə nə atūli kwalta pas. Lang amə'lwa mala amurəma mala anzali Sodom andə Gomora banggi munəo ama à nə u ka, à kya kpakia abalə atūli kwalta; acili amurəma tārú andə amə'lwa malea mənía munəo gandəia ka, à bangṇa à kya eaki amur ankono.

¹¹ Amə'lwa mala amurəma man ine à limurəm ngga, à pwan kume mala amə Sodom andə Gomora andə girlina malea kat; pələa à bwal njar à o.

¹² Məkina Ibəram, yi Lotu mənana ndanədo a Sodom ngga, à pwan kume male gbal kat sə à bwali.

¹³ Bè bwa mənana apī kún munəo ka, bangṇa yiu nə cau mənía ka aban Ibəram bwa Ibəru. Ibəram ngga ndanədo a là-gumli male aban anggun mēgulke mala Maməre bwa Amor. Maməre andə amə'eambi, yia Eshkol andə Aner ka, à kùrkún arəia andə Ibəram à nə bwalia rəia kām arə abia-məbura bə munəo lo ka.

¹⁴ Lang Ibəram ok ama məkine Lotu ka à bwaləni ka, ramba aburana amətúró male gbəman-tārú nə lum-bwamdə-tongno-nong-tārú [318] mənana à bəlia a bala male, sə à kania wia lwa ka. Yì andəia kat ka à lo pərta abia-məbura, yia amə'lwa mala Kedolaoma, sə à kya bwaltea kuko a njar-nza a bu-nzali Dan.

¹⁵ A ban mənəo ka Ibəram gau amə'lwa male mbop-mbop. Lang dù pəndəna ka Ibəram andə amə'lwa male yasələ abia-məbura nə munəo arə anjar dāng-dāng sə à gandəia. À mesəia sə à pərtea kuko à kya bik Hoba, mənana nda a njar-nza mala nggea-là Damaska ka.

16 Ibəram ak agir mənana kat abwana mənə pwanıa ka, sə nyesə məkine Lotu andə agirkuma male, atārəia andə amaməna andə acili abwana mənana abia-məbura bwalkia ka.

Melkizedek tsəki Ibəram bu

17 Lang Ibəram nyarni limurəm a lwa amur Kedolaoma andə amurəma mana atè sə nda njar nə o a là ka, murəm Sodom puro wari a kùllè a Banghaban Shave (mənana à tunəi gbal ama Banghaban mala Murəm ngga).†

18 Bè murəm mənana à tunəi ama Melkizedek, murəm mala nggea-là Salem, yiu aban Ibəram. Wari nəi Ibəram bəredi andə mūr bəlanggun anap. Yi ka pəris na mala Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo ka.

19 Tsəki Ibəram bu, kə bang ama,
<<Bè bu Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo,
yi mana pusə kùli andə nzali ka,
do amur Ibəram!

20 Bwangsəban bə pa aban Bakuli Mana Karban
Kat nə Gulo,
mənana po limurəm amur abio aməbura
ka.>>

Pələa Ibəram pè Melkizedek kāmbe mala agir mənana kaṭ ea a bu abi-məbura a lwa ka.‡

21 Nə nzəmò ka Murəm Sodom banggi Ibəram ama, <<Pam abwana mem mənana a amsəia ka, sə agirkuma ka, umnəia bəà duk amô.>>

22 Sə Ibəram ngga earî murəm Sodom ama, <<Ən loasə buam a kùli ən kánagir aban Mətalabangno,

† 14:17 14:17 Balli gbal aba: Ib 7:1-4,10. ‡ 14:20 14:20 Balli gbal aba: Ib 7:4.

Bakuli Mana Karban Kat nê Gulo ka, Mətala kùli andə nzali

²³ ama pà mē nē twal kəgìr mənana mona ka dāng, ko bə̀ nkonggúr ko nggúr-nkura na ka. Anggo ka a pà nē gandə bang ama, <Mə nda mənana ən tsəa sə Ibəram pələ mægəna ka> dāng.

²⁴ Pà mē nē ak kəgìr ace bamúràm dāng she gìr mənana amə'lwa mem lì ka. Səama aburana mənana à dapi bamuria atəm a lwa mənəia, yia Aner, Eshkol andə Maməre ka, bə̀a pea wia kāmbe malea aba girkuma mənana à pwano a ban lwa ka.>>

15

Bakuli kùrcəu nē Ibəram

¹ Anzəm mənəia ka, Mətalabangŋo nacəu nē Ibəram aba sənə ama:

<<Bangciu bə̀ kəa pakko dāng,

Ibəram,

Mə nda ntongŋo mò,

nggea tangnakusəo mægule.>>*

² Sə Ibəram na ama, <<Mətalabangŋo Bakuli, mana nda boaro mala tangnakusəu mò abanam, yì mənana ən panə muna raka, kə muna-bala mem Eliyeza, bwa Damaska na nē libala mem ngga?>>

³ Ibəram na dəm ama, <<A pam amuna dāng; acemani ka, mətúró-bala mənana à bə̀li a bala mem ngga nda nē libala mem ngga ra.>>

* **15:1 15:1** Balli gbal aba: Nggur 33:29; 2Sam 22:3,31; Ang 3:3; 7:10.

⁴ Pələa cau mala Bakuli yiu a baní ama, <<Mənia yì bwa ka pà nè libala mò dāng. Muna-bwabura mô mənana awu nə bəl ka nda nə libala mò ka.>>

⁵ Mətalabangŋo pələa pusəi a nza, sə ne wi ama, <<Loasə məsəo a kùli pé, sə bal anlero bə a nə gandəi ka.>> Sə ne wi ama, <<Məno ka nda lakkì mala amunio andə amə'keò.>>†

⁶ Ibəram earnə Mətalabangŋo, sə Mətalabangŋo twali yì ka məbealboarna na.‡

⁷ Nyar dəm Mətalabangŋo ne wi ama, <<Mə nda Yahweh, mana pusəo a purì bá nggea-là Ur a nzali mala amə'Chaldi ace po mənìa yì nzali bə duk girkuma mò ka.>>§

⁸ Sə Ibəram dī ama, <<Mətalabangŋo, Bakuli, lang sə mə nə sələ ama mənìa yì nzali ka nə duk girkuma mem?>>

⁹ Mətalabangŋo nyesəi wi ama, <<Yinəàm nə muna-ndá, andə muna-mbul, andə muna-gam, koməye ka mbule tărú, atārəia andə kutugangyi andə muna-kutumurəm.>>

¹⁰ Ibəram yinə agir mənìa kat a baní, pələa koməye ateà ka zanzəi abaləu bari, sə nongsə abare man a nkanggari arəia. Sə mala anyal ka zanzəia dāng.

¹¹ Adəkəlaki yiu à yì suləo amur alúgir mənìa à nə lia sə Ibəram pəria.

† 15:5 15:5 Balli gbal aba: Tite 22:17; 26:4; Pur 32:13; Nggur 1:10; 10:22; 1Kpa 27:23; Rom 4:18; Ib 11:12. ‡ 15:6 15:6 Balli gbal aba: Rom 4:3,9,22; Gal 3:6. § 15:7 15:7 Balli gbal aba: Tite 12:1; Nehe 9:7-8; Atúró 7:2-4.

¹² Lang pwari na rə kpa ka, Ibəram ko a nggea ntulo məlime, pələa bə pəndəa cikcik məpə bəngciunì yi gir mūrì.

¹³ Pələa Mətalabangŋo ne Ibəram ama, <<Sələ fa ama amə'keò nè nggá duk abəri a bə nzali mənana malea na raka. Amə nzali mənə nè tsəia à nè duk aguro, à nè paria abata tanni arə pələa gbəman-ine (400).*

¹⁴ Səama mə nə ləmdə bashi mem amur mənə yì nzali nə nggá dumsə abwana mô a guro ka. Nənzəmò ka abwana mô nè purì bá nzali mənə, à nè pur nə agirikuma mə'làkke a buia.†

¹⁵ Sə we ka, bə a ena ẽ məboarne mala akapana ka, sə a wúnə wu aba rəpwala. À nè tsəkbanìò atà akeô.‡

¹⁶ A inea nza mala do banza mala amunio andə amə'keò ka, à nə nyare à nə yiu a nzali mənəia dəm. Mənə ka pà nè pa adyan dāng acemənana caubikea mala amə'Amor§ malaká bik ban mənəna nə tsəa mə nə tasə bashi mem amúrià ado ka dāng.>>

¹⁷ Lang pwari kpana sə ban bwalna ka, muna nkenye mana nə nkalang-bəsa abaləi kə loasə ye, andə bukan mana kə earki bəsa ka, à yi puro

* **15:13 15:13** Balli gbal aba: Pur 12:40; Gal 3:17. † **15:14 15:14** Balli gbal aba: Pur 6:6; 7:4; 12:12. ‡ **15:15 15:15** Balli gbal aba: Tite 25:8. § **15:16 15:16** *caubikea mala amə'Amor* Balli aba: 1Amur 21:26; Amo 2:9.

sə à kùtí a nre ka anyama mənia à sangia ka.*

¹⁸ A pwari mənə ka Mətalabangŋo kùrcəu nə Ibəram ama, <<Mə nə pè amunio andə amə'keò nzali mənia, twal a kún myalmúr mala amə Masar aban ká kún nggeasala mægule, yi Yiufəretis;†

¹⁹ kat andə nzali mala amə'Ken, andə amə'Keniz, andə amə'Kadəmon,

²⁰ andə amə'Hitti, andə amə'Periz, andə amə'Refa,

²¹ andə amə'Amor, andə amə'Kan'ana, andə amə'Girgash, sə amə'Jebus.>>

16

Hajara andə Ishmayel

¹ Sarayi, mālá Ibəram ngga, bəlí wi kə muna đang. Səama yì ka ndanə muna-bwama mə'bwali wi túró a bala, bwama Masar na, lùlləi ama, Hajara.

² Acemani ka, Sarayi ne Ibəram ama, <<Səni, Mətalabangŋo gèrnam nə bəlmuna. Ida kyane, kúti atà muna-bala mem, yakəla mə nə kum amuna nə njarbaní.>>

Ibəram pələa ear nə cau mana Sarayi ne wi ka.

* **15:17 15:17** Mənia ka nda ləmdə ama Bakuli pana eare male arə kùrcəu male mana pè nə Ibərayim ngga. A nza mənə ka bə bwa kùrcəu ka, nə ləmdə ama məsəcau na nakiyi ka nə pak gír ani: nə pwan-myal girkusəu, nə bwe sə nə nongsə abare đangđang. Nə gya nə kùtí a nre ka bare man sə nə nggə bangcau ama, <<Mənia yì gír bə kumam bən bwal kùrcəu mənia raka.>> † **15:18 15:18** Balli gbal aba: Tite 12:7; 13:15; 17:8; 24:7; 26:4; Bal 34:2; Pur 23:31; Bal 34:1-15; Nggur 1:7-8; 34:4; Jes 21:43; 2Amur 24:7; Nehe 9:8; Atúró 7:5.

³ Anzəm mana Ibəram duməna pələa lum a nzali Kan'ana ka, Sarayi twal Hajara, muna-bala male, bwa Masar, sə pè burí Ibəram, bə duk māmí.

⁴ Ibəram kùtí atà Hajara, sə kum muna a bumi.

Lang Hajara səni muna kpana a bumi ka, tita būrəce Sarayi mətala-bala male.

⁵ Sarayi pələa ne Ibəram ama, <<A nda a yinə mənia yì bəsəkiban ən nggə kumi ka amuram. Ən twal muna-bala mem ən po wu pak-bwama nəi, sə lang yì səni kumna muna a bumi ka, kə nyesəcem-bà. Bə Mətalabangŋo pak bashi a nre səm sənə we.>>

⁶ Pələa Ibəram ne wi ama, <<Yì ka məguro mò na abata rəcandəa mò. Pang nəi kəla mənana a səni nda boaro kutibanì ka.>> Pələa Sarayi kùtí a biki Hajara nə patanni, nda Hajara bangŋa o nying bala ka.

⁷ Məturenjar mala Mətalabangŋo kum Hajara tù a ban bə mgbede mùr aba pədanban a njenza; mənə ka nda mgbede mùr mənana a gírí njargula ká a Shur ka.

⁸ Ne wi ama, <<Hajara, məguro mala Sarayi, a pur ake, sə a nə ká ake?>>

Eari wi ama, <<Mə nda aban bangŋa mə nə upi ban Mətala-bala mem, Sarayi.>>

⁹ Pələa Məturenjar mala Mətalabangŋo banggi wi ama, <<Nyare aban mətala-bala mò, kya pa bamuro abata rəcandəa male.>>

¹⁰ Məturenjar mala Mətalabangŋo lidəmba nə cau ama, <<Mə nə hatəki amunio andə amə'keò, yàle làkkì malea ka kə bwa pà nə gandə ballia dāng.>>

11 Məturonjar mala Mətalabangno ne wi dəm
ama,
<<We ka a ndanə muna a bumo ado,
sə awu nə bəl muna-bwabura.
Awu nə tsəki wi lullə ama Ishmayel,*
acemənana Mətalabangno ongnəna bua andə
pələki nə bələu mō.

12 Yi ka nə pa kəla mədambəriso bondo;
nə do nə bumbikea arə koya bwa,
sə koya bwa ka nə do nə bumbikea arəi.

Nə bəki do aban abəla male kat.>>

13 Acemani ka Hajara pe Mətalabangno man
bangcau nəi ka lulləu ama: El Roi; yì ka bang ama,
<<Ən səna Bwa mənana səngiyiam ngga.>>

14 Nda gir mənana tsəa sə à tunə tūli-mür mənə
ka ama <<Biya-Lahai-Royi.†>> Tūli-mürnî nakam
yalung a nre Kadesh andə Bered.

15 Hajara yi bəli Ibəram muna-bwabura, sə
Ibəram tsəki muna lulləu ama Ishmayel.

16 Ibəram adyan ngga ndanə apələa lumi-
tongno-nong-tàrú bwamdə tongno-nong-
mwashat [86] mana Hajara bəli wi Ishmayel
ka.

17

*Bakuli kùrcəu nə Ibəram andə amuni andə
aməkè*

1 Lang Ibəram bwaləna apələa lumi-tongno-
nong-ine bwamdə tongno-nong-ine (99) ka,
Mətalabangno pusərei a baní sə ne wi ama, <<Mə

* 16:11 16:11 *Ishmayel* ka bələi nda *Bakuli kə ó*. † 16:14 16:14
Biya-Lahai-Royi ka bələi ka ndə <<Tūli-mür mala Bwa Məyiləmu
mənana Səngiyiam ngga.>>

nda Bakuli mana Karban Kat ne Gulo ka; kpata njar mem koya pwari, sə wu dukdo dʋanyicau-arəŋ.

² Mə nə tsək kùrcau mem mənana a nrem səm nə we ka bə yi lumsəo, sə mə nə po amuna andə aməkau à nə làkkì pas.>>

³ Ibəram kùndəo nə bəməsəi a nzali. Pələa Bakuli ne wi ama,

⁴ <<Mənia ka nda kùrcau mem mana səm nə we ka: Awu nə duk tár akún pas.

⁵ À pà nə tunəo dəm ama Ibəram* dāng, lùlləo adyan ngga nda Ibərayim,† acemənana ən tsəngnənó a nda tár akún pas.

⁶ Mə nə tsəo awu nə sa kèrkər. Amunio andə amə'keò nə duk akún pas, amurəma nə pur a tau mò.

⁷ Mə nə tsək mənía yi kùrcau ka nə do bà a nre səm, səm nə we, andə amunio, andə amə'keò, andə amənana à kə yiu a nzəmia ka. Mə nə duk Bakuli mò andə malea.‡

⁸ Nzali Kan'ana mənana kat ado a ndakam kəla bəri ka, mə nə pò wi, wunə amunio atò, ace mənana bə duk girkuma mala bala mò bà. Mə nə duk Bakuli malea.>>§

⁹ Bakuli pələa ne Ibərayim ama, <<Mò ado ka, nda mənana ama wu kpata mənía yi kùrcau ka, we wunə amunio andə amə'keò, andə amənana à malaká bəlia raka.

¹⁰ Mənia ka nda kùrcau mem sənə we andə amunio andə amə'keò, kùrcau mənana wun nə

* **17:5 17:5** *Ibaram* ngga bāləi nda <<Tárrú mənana à gusəli ka.>>

† **17:5 17:5** *Ibərayim* ngga bāləi nda <<Tár abwəbundəa.>> ‡ **17:7 17:7** Balli gbal aba: Pur 6:7; Pəris 11:45; 26:12,45; Nggur 29:13; Ib 11:16; Sən 21:7. § **17:8 17:8** Balli gbal aba: Gal 3:16.

kpate ka: Koya b̄wabura atà wun ngga à nè kasəi wi b̄ate.

¹¹ Nggú mənana a kun batau wun ngga, à nè kasəi. Mənia ka nda nè ləmdə ama kùrc̄au nakam a nre səm, sənə awun ngga.>>*

¹² Twal̄ ado aban ká arə anza ma'wun mənana kat à nè yiu ka, koya muna-b̄wabura mənana à bəli sə b̄inḡəna nonḡəo tongno-nong-tàrú ka, duməna púp à nè kasəi wi b̄ate. Mənia yì nzong-cau ka pà ace amə'bala mò nəm̄urəia d̄ang, nda gbal ace amə'bala mala aguro mənana à bəlia a bala mò, andə mala aguro mənana à kúria nè boalo a bù b̄wa kúnd̄angna mənana pà a tau mò raka.

¹³ Koyan kat ateà ka duməna púp à nè kasəi wi b̄ate, ko à bəl̄ b̄we a bala mò ko à kúri nè boalo. Kasə-b̄atau ka nè do nda ḡir'ləmdəa ngguont a nggūrə wun mala kùrc̄au mem nè wun, mənana málá male pà kām raka.

¹⁴ Koya b̄wabura mənana à kasəi wi b̄ate d̄ang, sə b̄inə kasə b̄ate ka, à pà nè balli abalə abwana mem d̄əm d̄ang, acemənana, yì ka mgbinakiru arə kùrc̄au mem.

*Bakuli ne Ibərayim ama Sarayi nè
bəli wi muna-b̄wabura*

¹⁵ Bakuli nyare ne Ibərayim ama, <<Mala māmó Sarayi ka, à pà nè nggə tunəi d̄əm ama Sarayi† d̄ang. Twal̄ ado aban ká d̄əmba ka lùlləi nda Saratu.‡

* **17:11 17:11** Balli gbal āba: Pur 12:48; Atúró 7:8; Rom 4:11.

† **17:15 17:15** Sarayi ka b̄aləi nda <<Boarnsarile murəm.>>

‡ **17:15 17:15** Saratu ko <<Mā-murəm.>>

16 Mə nə tsəki wi bu, sə mə nə pò muna-bwabura nə kə buì. Mə nə tsəki wi bu, ace mənana bə duk nggeau mala akún pas. Amurəma pas à nə pur nə baní.>>

17 Pələa Ibərayim kùndəó nə bəməsəi a nzali; oalo sə ne bəmúrí ama, <<Bwa mənana ndanə apələa lumi-lum ngga nə bəl muna le? Sə nggearə Saratu ka, nə bəl muna le, yì mənana ndanə apələa lumi-tongno-nong-ine ka?>>§

18 Ibərayim ne Bakuli ama, <<Mənia yì tsəkbu bə do mala Ishmayel!>>

19 Pələa Bakuli ne wi ama, <<Awo, nggearə māmó Saratu nə bəlô muna-bwabura, sə awu nə tsəki wi lulləu ama Ishaku.* Mə nə tamsəkusə kùrcəu mem səm nəi, kùrcəu mənana pà nə mal raka, ace yì andə amuni andə aməkə mana a nzəmi ka.

20 Sə mala Ishmayel gbal ka, ən ongñəno. Bafo mə nə tsəki wi bu; mə nə tsəi nə bəla, nə hatəki kərkér. Nə duk tár amurəma lum-nong-bari, sə mə nə tsəi nə do nə nzali mægule.†

21 Səama kùrcəu mem ngga mə nə tamsəkusəi nə múr Ishaku, mənana Saratu nə bəlô wi a kúni ani a pələa mənə kə yiu ka.>>

22 Lang Bakuli malna nacəu nə Ibərayim ngga, o nying Ibərayim.

23 Akə mənə yì pwari ka, Ibərayim twal muni Ishmayel andə koya bwabura andə muna-bwabura mənana à bəli a bala male, andə mənana

§ 17:17 17:17 Balli gbal aba: Tite 18:12. * 17:19 17:19 *Ishaku* ka bələi nda <<Oalo.>> † 17:20 17:20 Balli gbal aba: Tite 25:13-16.

à kúrí nē boalo ka, sē kasēi koyan ateà ka bate, kēla mēnana Bakuli banggi wi bē pāk ka.

²⁴ Ibērayim ngga ndanē pēlāa lumi-tongno-nong-ine bwamdē tongno-nong-ine (99) sē à kasēi wi bate.

²⁵ Ishmayel ka ndanē pēlāa lum-nong-tàrú sē Ibērayim kasēi wi bate.

²⁶ Ibērayim andē muni Ishmayel yia kēm ngga à kasēia wia batea akē mēno yī pwari mēmwashati.

²⁷ Aburana andē amūna-burana a bala mala Ibērayim kat, amēnana à bēlia a bala male andē amēnana à kúria nē boalo a bū bēri ka, yia kat à kasēia wia batea atā Ibērayim.

18

Bakuli pa cau mala pē Ibērayim andē Saratu muna-bwabura

¹ Mētalabangŋo nyare pusērai aban Ibērayim a là-gumli male mana a ban anggun mēgulke mala Mamēre ka. Bē pwari, nē pwarizēkya, Ibērayim na ban do a kún ndà-gumli male.

² Loasē mēsēi ka sēn aburana tàrú aban came tù a ban mēno. Lang sēnia ka, pēlāa loapi kún ndà-gumli male akaurēa wari abania nē gingsēia. Kùndē nē bamēsēi a nzali makkia wia kún.

³ Bang cau nēia amā, <<Wun abwana-mēgule, ən nggē zēmba wun, bēn kumēna earmúrú a ban wun ngga, ida, wu kēa kutiam wun nē o sē wu kār a bala mem, mim guro mā'wun dāng pé.

⁴ Ida, wu came mē yinēa wun nē mùr wu lakkí akusē wun, sē wu usēlāo a tēr nggun mēnia ka.

⁵ Dəm ngga mə nə yinəa nə wun girlina bəti bə wu par balə wun nəi* sə wu lidəmbəa nə gya ma'wun. Wu earām mə pakka wun anggo acemənana wu yina akani abanam ngga.>>

Pələa à nyesəi wi ama, <<Səm pakko yàwá; səm eara, pa kəla mənana a bang ngga.>>

⁶ Ibərayim pələa bangja kúti aba ndà-gumli male sə banggi Saratu ama, <<Fà rəo, dārə muku məbəlke a muna-kwár tărú, karkia wia ndəmo.>>

⁷ Anzəm mənana nana anggo ka, pələa bangja wari a domwan kya bwal muna-ndá mənyane, mənana nyame nə bəlki amala shě ka, sə pè bə mətúró-bala male. Pələa mətúró-bala pwan-myali, sàngi nyami sə lambi akaurəa.

⁸ Ibərayim pələa dārə kiura məbwal-bwali andə məbwale sə twal nyam muna-ndá mənana à lambi ka, yinəia aban abəri a tər nggun. Pea wia girlina nə nggearəi bəa li, sə cam abania a tər nggun sə à kə lili.

⁹ Pələa à dī Ibərayim ama, <<Māmó Saratu ka nda ake?>>

Earia wia ama, <<Nda aba gumli.>>

¹⁰ Bwaməgule malea bang cau ama, <<A bàkú mənəia mala pələa mənana kə yiu ka, mə nə nyare mə yiu, sə māmó Saratu ka, nə kum muna-bwabura.>>

Saratu ka nda a nzəmi a kún gumli aban kwakikiri arə cau.

¹¹ Ibərayim andə Saratu ka à ena kərəkər, sə yàle Saratu ka bumkwana kasəni wi.

* **18:5 18:5** *wu par balə wun nəi* ko wu li ace mənana bə pà wun rəcandəa.

¹² Nda Saratu oalo a babumi kə ne bamurì ama, <<Mim mənana ən pələna bʷagula ka, lang sə mə nə ok banboarna mala nongnəban dəm? Sə mənə ka nda nəmūrəi dāng, nggearə mətala-bala mem yì burém ngga ena gbal.>>†

¹³ Pələa Mətalabangŋo dī Ibərayim ama, <<Palang sə Saratu oalo sə bang ama kə səni kəla pà nè gandə bəl muna ado mənana ena ka dāng?

¹⁴ Kəgír kàm kwan kərkər mənana Mətalabangŋo pà nè gandə pe raka le? Kəla mənana ən na ka, a kàra mala pələa ka, mə nə nyare mə yiu, sə Saratu ka, nè bəl muna-bʷabura.>>

¹⁵ Saratu ka bangciu pakki wi, nda na nyir bang ama, <<Ən oal dāng.>>

Sə Mətalabangŋo na ama, <<E, a oalo.>>

Ibərayim zamba ace Sodom

¹⁶ Pələa aburana mənə lo à nè o. À tsək múrià aban ká a ban mənana à nè gandə dili məsəia kàm à nè sən nggea-là Sodom ngga. Ibərayim wari andəia nè tsək teà a njargula.

¹⁷ Pələa Mətalabangŋo bang ama, <<Mə nə səmbərəi Ibərayim gír mənana ən nggə ká pə ka le?

¹⁸ Abʷapəndəa a tau mala Ibərayim ngga mbak-kàngkàng à nè làkkì kərkər, à nè nggá duk nzali mēgule, sə acili anzali banza kat ka à nè kum tsəkbu nə baní.

¹⁹ Ən tarni abalə abwana ace mənana bə tsək amuni andə aməkə kat a njar bəà okam, bəà kasə

† 18:12 18:12 Balli gbal aba: Tite 17:17.

bashi a njari sə bəà pè aba kpata məsəcau. Anggo ka sə mə nə pakki Ibərayim agir mənana kat ən pacau acea ka.>>

²⁰ Pələa Mətalabangno ne Ibərayim ama, <<Ən ongəəna bua mala abwana arə atúró bealbikea məkərkərnì mala amə Sodom andə amə Gomora. Acaubikea malea bikipa.

²¹ Mə nə nggá səni ko gír mənana à pè ka bike male kārəa arə bua mala abwana amúrià mənana yiu abanam ngga. Bə pa anggo raka, mə nə sələa.>>

²² Pələa bari atà aburana mənìa bwal njar aban o nə njar ban Sodom, sə Ibərayim ngga ueo aban came a bədəm Mətalabangno.

²³ Ibərayim pələa sung tù a ban Mətalabangno sə dī ama, <<Bafo awu nə dapi amə'bealboarna andə amə'bealbikea a nə twaltea le?

²⁴ Bə amə'bealboarna nakam lumi-tongno aba nggea-lê ka, a nə kîdîkî le? A pà nə twalbanì atàcau mala amə'bealboarna mənìa lumi-tongno abaləi ka dāng?

²⁵ Məno ka bə sappi bano, we murəmbashi amur koyan kat a banza, mənana bəà bang ama awu nə wal-lú amə'bealboarna atà amə'bealbikea, sə a nə pangnə amə'bealboarna a njar məmwashati kəla mənana awu nə pangnə amə'bealbikea ka. A pà wunə pè dāng acemənana we mana a nda murəmbashi amur koyan kat a banza ka, a nə pək gír mənana nda a njari ka.>>

²⁶ Mətalabangno bang ama, <<Bən kum abwana amə'bealboarna lumi-tongno aba nggea-lə Sodom ngga, pà mə nə kîdîkî dāng.>>

²⁷ Pələa Ibərayim nacau dəm ama, <<Ida twàlâm-ban mäsəcandəa mem mala lidəmba nə nacau nə we Mətalabangŋo, acemənanana mə nda nzali andə tú.

²⁸ Bəà bang ama amə'bealboarna nakam lumi-ine bwamdə tongno aba nggea-là Sodom ngga, awu nə kɪdɪkɪ acemənanana kə à ndo lumi-ine bwamdə tongno ka le?>>

Mətalabangŋo eari wi ama, <<Pà mə nə kɪdɪkɪ nggea-lê dāng bən kum amə'bealboarna lumi-ine bwamdə tongno abaləi ka.>>

²⁹ Ibərayim nyare ne wi cau dəm ama, <<Yakəla à nə kum amə'bealboarna lumi-ine abaləi ka, awu nə kɪdɪkɪ le?>> Mətalabangŋo nyesəi wi ama, <<Pà mə nə kɪdɪkɪ dāng atəcau mala amə'bealboarna lumi-ine abaləi.>>

³⁰ Pələa Ibərayim bang ama, <<Cè bum Mətalabangŋo lúllô arəàm dāng, ida earām mə nacau dəm. Bə amə'bealboarna nakam lumi-tàrú aba nggea-lê ka, awu nə nggadɪ bumo arə kɪdɪkɪ le?>>

Mətalabangŋo eare ama, <<Pà mə nə kɪdɪkɪ dāng bən kum amə'bealboarna kam lumi-tàrú ka.>>

³¹ Ibərayim bang ama, <<Ida, mənə ado ən pāngŋənà nə mäsəkang-kangŋa mə nô cau ka, Mətalabangŋo, bə ndo ama lumi-bari na nəmuraì à nə kum kam ngga, mana a nə pa?>>

Mətalabangŋo na ama, <<Pà mə nə kɪdɪkɪ dāng bən kum lumi-bari ka.>>

³² Ibərayim bang ama, <<Bə bum Mətalabangŋo bə kəa lúllô arəàm dāng. Ida, earām mə nacau dəm kusə mwashat. Mana awu nə pa bəà kum amə'bealboarna sə kə à ndo lum kam ngga?>>

Mətalabangŋo eari wi ama, <<Pà mə nə kɪdɪkɪ d̪ang atàcau mala abwana məno lum ngga.>>

³³ Ibərayim nyare nacau d̪əm d̪ang, sə lang Mətalabangŋo malna nacau nə Ibərayim ngga, pələa o, sə Ibərayim nyare a bala.

19

À kɪdɪkɪ Sodom andə Gomora

¹ Aməturɔŋjar məno bari yiu a Sodom nə pwarikpəra. À yi kum Lotu aban do a kún nggea-là. Lang sənia ka, lo akaurəa wari abania, bunno a nzali makkia wia kún.

² Banggia wia ama, <<Wun abwana-məgule, ida wu kàr a bala mem, wu lakkí akusə wun sə wu nongŋo. Bə banfana ka, wun nə gandə bwal njar nə dəmbari dɪdɪyal wun nə uki a o ma'wun.>>

À bang ama, <<Awo, səm ngga səm nə nongŋo a ban-kpapí mala nggea-là a kún limo.>>

³ Sə Lotu ka pitea, camarə buaki arəia bəà yi nongŋo a bala male. Pələa à eare à wari atè a bala male. Kya tsək amə'túró-bala male à pakkia wia gírlina məboarne sə à lurəia wia bəredi,* pələa à li.

⁴ Kaniama abəri man nə o a ndà ka, aburana purkio a koya bareban mala nggea-là Sodom, alo-bwa andə abwana-məgule kat, à yi kārì bala mala Lotu.

⁵ À tunə Lotu nə nza sə à diban ama, <<Aburana mənana à yiu à yi suləo a bala mò nə pwarikpəra

* **19:3 19:3** *bəredi*: Mənia ka nda ulang bəredi mana à kə lurəi akaurəa ace abəri ka.

man yalung ngga, à ndake? Pusəa səmia ace mənana bə səm nongnəia ka.>>

⁶ Lotu puro wari abania a nza pələa gır kunkurəm a nzəmi

⁷ sə banggia wia ama, <<Wun abiam, ən nggə zəmba wun, wu kəa pək mənəia yì túró məbike ka dāng.

⁸ Wu səni, mə ndanə amunem amuna-maməna bari mənana à malaká sùrə bwabura raka. Ən nggə zəmba wun, wu came mə nə yinəà wun nəia a nza, sə wun nə gandə pangnəia kəla mənana wu earce ka. Sə mala aburana mənəia ka, wu kəa jea dāng, acemənana yia ka, abəri na mənana à yiu abanam, sə à nda abata yálban mala bala mem ngga.>>

⁹ À sà'arəi ama, <<Nyara səm anggo!>> Pələa à bang ama, <<Mənəia yì bwa ka yiu kəla bəri a nzali ma'səm, sə ado ka kə earce ama nə duk bwaməgule amur səm, nə kania səm gır mənana boaro bə səm pək ka! Nyingga səm njar, bə ana raka səm nə pakko gır mənana nə bike nə kúti mənana səm nə pangnəia ka.>> Pələa à soa aban yiu arə Lotu, à yì nggiki ama à nə bun kunkurəm.

¹⁰ Sə aməturonjar mənə abaləi ka, à mən kunkurəm, à bwal Lotu à nunni, à nyesəi aba bala sə à gır kunkurəm.

¹¹ Pələa à soapi abwana mənə ntedu, alo-bwa andə abwana-məgule kat, yia mənə a kunkurəm a nza nə bala ka. Məsəia gandə sənban mənana à nə sùrə ban mənana kunkurəm nakam ngga dāng.

¹² Aməturonjar mənə banggi Lotu ama, <<Ko a ndanə abea bəla mò, ko amunio amuna-burana

ko amuna-maməna, ko ankilo abura amunio, mənana à ndanə do a ban mənəia ka? Yinəia bəà purî bá nggea-là mənəia,

¹³ acemənana səm ndo səm nə kɪdɪki nggea-là mənəia ka. Bua mala bwapəndəa aban Mətalabangŋo amur abwana mala nggea-là mənəia ka gul kərkər, nda tasə səm bə səm yi kɪdɪkɪ ka!>>

¹⁴ Pələa Lotu puro wari aban ankili, aburana mənana à pur'amur amuna-maməna male ka. Banggia wia ama, <<Wu fà rə wun wu purî bá nggea-là mənəia ka, acemənana Mətalabangŋo no nə kɪdɪkɪ ka!>> Sə yia ankili ka, à twali ama ndoro na pàkkiyi ka.

¹⁵ Lang ban na rə ká kwáro ka, aməturɔŋjar pɪtə Lotu nə cau ama, <<Fà rəo! Twal māmó andə amunio bari amuna-maməna mənana à ndakani a bano ka. Wu puro adyan wu o, bə ana raka wun nə dʋanyi yiləmi wun bə à nə sulə bashi amur nggea-là ka!>>

¹⁶ Lotu dəndi kə pələki rəi, nda aməturɔŋjar kpa garabui, andə garabu māmí, andə agarabu amuni bari amuna-maməna sə à nunnia à pusəia bəà purî bá nggea-là jam. Aməturɔŋjar pak mənəo ka acemənana Mətalabangŋo sən məsəswatər mala Lotu andə aməbala male.

¹⁷ Lang aməturɔŋjar pusənia à yina a nzəm nggea-là ka, mwashat atə aməturɔŋjar banggia ama, <<Wu bangŋa ace amsə yiləmi wun! Wu kəa pələ məsə wun anzəm wun, sə wu kəa came àkə ban aba dulum dāŋg. Wu bang nə mire wu o amúr ankono, bə ana raka wun nə kɪdɪkɪ!>>

¹⁸ Sə Lotu ka bang ama, <<Awo, bʋaməgule, ida kəa tsək səm bə səm pək mənəo ka dāŋg.

19 Səni, mim guro mò ka, a ləmdénàm earmúru kèrkér sə a pàngɣénàm cauboarna mənana a amsə yiləmem ngga. Səama pà mə nə gandə bangɣa aban ká a ban ankono dāng; kaniama mə nə bik ka, mənía yì gír'mur'mwana ka nə kumam a njar, sə mə nə wú.

20 Səni, bə là nya kani tù mənana bwa nə gandə bangɣa nə ká kàm ngga. Ida, earām bèn kyan nggam. Là məkyauwe na, sə a kàm ngga yiləmem nə kum àwá.>>

21 Məturɔnar eari wi ama, <<Ən earənò, pàk gír mənana a zəm ngga. Pà mə nə kídiki mənó yì là a bangce ka dāng.

22 Səama fà rəo! Bangɣa! Pà mə nə pàk kəgír dāng shebə a bingɣəna banì ka.>>

Acemani ka à tunə lullə lê ama Zowar.†

23 Lang pwari na rə eau ka sə Lotu andə aməbala male yì bik Zowar.

24 Kara Mətalabangɣo nya məsətali-earbəsa andə bəsa amur anggea-là Sodom andə Gomora. Yì məsətali-earbəsa ka pùr nəban Mətalabangɣo a kùli.

25 Anggo sə Mətalabangɣo kídiki anggea-là mənó andə abān aba mənó yì dulum ngga puppup, sə twalta abwapəndəa mənana kat abalə anggea-lə, andə koya gírpwala mala nzali mənó ka.

26 Sə mālá Lotu mənana nda a nzəm burí ka, pələ məsəi sənban a nzəmi, kara nggun-rəi pələ tali tubamur aban came.

† 19:22 19:22 Zowar ka bāləi nda məkyauwe.

²⁷ Banfa nə dəmbari dīdɣal ka Ibərayim puro wari a ban mənana cam kām a tadəmbe a bādəm Mətalabangŋo ka.

²⁸ Dìlì mäsəi sənban nə njar Sodom andə Gomora andə nzali bá mənə yì dulum ngga, sə səni ka, yele na aban lo amur nzali mənə kat kəla bá ndà-bəsa.

²⁹ Lang Bakuli kidiki anggea-là mala dulum mənana Lotu duk kam ngga, denyinə zəmba mala Ibərayim, pələa pusə Lotu bə apî kidikìban mənana yiu amur amənə yì anggea-là ka.

Tərta amə'Mowap andə amə'Amon

³⁰ Lotu ka bangciu pakki wi arə do a Zowar, pələa yì andə amuni bari amuna-maməna à turo à kya do amur ankono, aba bə gumi-ba'tali.

³¹ Bə fara ka, muni mægule ne məkyauwe ama, <<Tár səm ngga ena, sə kə bwabura pa kām kaní nə kútí aban səm, kəla mənana abwana pàkkiyi a koya bān a banza ka dāng.

³² Yiu bə səm pè wi mūr-anap bə nu bə walì, sə səm nə nongnəi ace mənana bə səm kum amuna, bə tau ma'səm nəban tár səm ngga bə kəa kasə raka.>>

³³ A dù mənə ka à tsək tárrià nu mūr-anap kèrkér sə walì. Pələa muna mægule muna-bwama yiu yì nongnə tárri. Sə yì tarri ka sūrə bu-pwari mənana muni yì nongnəi sə lo u ka dāng.

³⁴ Banfa nə dəmbari ka, muna-bwama mægule banggi məkyauwe ama, <<Aba dù mənə kútí ka, ən warina ən nongnəna nə tár səm. A dù man yalung ngga, bə səm pè wi mūr-anap dəm bə nu bə walì, sə wu kyane wu kya nongnəi. Anggo ka

səm nə kum amuna, ace mənana bə̀ tau ma'səm
nəban tár səm ngga bə̀ kəa kasə raka.>>

³⁵ Nda à tsək tárrià nu mūr-anap wali a dù mənə
gbal, sə muni muna-bwama məkyauwe wario kya
nongnəi. Yì dəm ngga sələce yiu mənana muni yì
nongnəi sə lo u ka dāng.

³⁶ Anggo sə amunà Lotu amuna-maməna yia
kəm à kum muna a bumia nəban tárrià.

³⁷ Muni muna-bwama mēgule bəl muna-
bwabura, sə tsəki wi lulləu ama Mowap; yì nda
tár amə'Mowap ba yalung.

³⁸ Muni muna-bwama məkyauwe gbal ka bəl
muna-bwabura, sə tsəki wi lulləu ama Ben-Ami;
yì nda tár amə'Amon ba yalung.

20

Ibərayim swarki Murəm Abimale

¹ Pələa Ibərayim turo nying Maməre umnə
Pədanban Negev, sə kya do kəla bəri a bə̀ ban à
tunəki ama Gera, a nre Kadesh andə Shur.*

² Ibərayim ne abwana mala là mənə ama māmí
Saratu ka, mə'eambi na. Nda Abimale, murəm
Gera, túrbān à kya yinəi wì nə Saratu a baní a
palta male.†

³ Səama nə dù ka, Bakuli yiu aban Abimale aba
lòrəo sə ne wì ama, <<A nda lú bwa, acemənana
bwama mana a twali ka, mā-ala na.>>

⁴ Sə Abimale ka malaká sungŋə abani peatu
dāng, nda bang ama, <<Bakuli, awu nə twalta
abwapəndəa mənana à pàk kə caubikea raka lè?

* **20:1 20:1** Balli gbal aba: Tite 26:1,6. † **20:2 20:2** Balli gbal aba:
Tite 12:13; 26:7.

⁵ Ibərayim nə nggearəi banggam ama Saratu ka mə'eambi na, sə yì Saratu gbal ka anggo sə banggam. Ən pak gîr mənana ən pak ka nə babum məpwat-pwati andə kunpwasəa.>>

⁶ Pələa Bakuli ne wi aba mənə yì lərəo ka ama, <<E, ən sələnə ama babumo na pwat-pwat, nda gîr mənana tsəa sə ən tamsəo arə pakkam caubikea ka; ən dekio wu kúmsəi dāng.

⁷ Ado ka, nyesə bwame kyane kya pē burí, acemənana yì burí ka məbangnəa na. Yì ka nə pakko hiwi sə awu nə dum nəyiləmu. Sə bəa nyesəi wi māmí raka, awu nə sələa ama bafo we wunə amə'bala mò puppup ka, wun nə wũ.>>

⁸ Abimale lo nə dəmbəri dídýal, tunə amə'túró-bala male kat sə nea wia gîr mənana kat kumban ngga. Lang à ok cê ka, bangciu bwalia.

⁹ Pələa Abimale túrbəni à tunə Ibərayim bə yiu a baní, sə dī ama, <<Mana mənəia a pakka səm aní ka? Ya caubikea na ən pakko mənana nə tsəa sə a nə yinə ulang mənəia yì gîr'mur'mwana amuram andə nzali-murəm mem ngga? A pàngjə́nəm gîr mənana boaro bwa bə pè raka.>>‡

¹⁰ Osso Abimale dī Ibərayim ama, <<Mana nda dənyicau mò sə a pak mənəia yì gîr ka?>>

¹¹ Ibərayim eari wi ama, <<Ən pē anggo acemənana dənyicau mem ngga nda mana ama, kəbwa pà kəm a ban mənəia mənana kə banggi Bakuli ka dāng, sə à nə wal-luem ace mənana à nə ak māmám ngga.

‡ 20:9 20:9 Balli gbal aba: Tite 12:19.

¹² Sə ɓafo ka, yì, yì Saratu ka mə'eambam na. Səm nda eambuta-tárrú səni, nggea səm na pà mwashat raka. Sə ən ali duk māmám.

¹³ Lang ʼBakuli tunəam ɓən nying ɓala mala tárrám sə mə nggə gya arə abân ngga, § ən banggi wi nəma, <Mənia ka nda pëməboarne mənana awu nə ləmdəəm ngga: Ban mənana kat səm nə ká kàm ngga, banggi abwana ama mə nda mə'eambo.> >>*

¹⁴ Abimale pələa yinə anzur andə andá, andə aguro aburana andə amaməna, pè Ibərayim. Sə nyesəi Ibərayim māmí, Saratu.

¹⁵ Pələa Abimale ne Ibərayim ama, <<Səni, nzali mem ngga, ndya a ɓadəmbo ka. Ban mana kat wariò a məsəo ka, duk kàm.>>

¹⁶ Ne Saratu ama, <<Mə ndya ən nggə pè <mə'eambo> agbatali bolo azərfa á-mwashat (1,000) ka. Mənia ka mbweban na a bano ace ɓekə məɓane mənana yakəla ən pangnò, sə ace ləmdəi abwana mana atò ka ama kə məɓane pà kàm a rəò dāng.>>

¹⁷⁻¹⁸ Acemənana Murəm Abimale twal Saratu, mālá Ibərayim ngga, Mətalabangŋo tamsə ɓəlmuna mala koya ɓwama a palta mala Abimale. Nda Ibərayim pàk hiwi aban ʼBakuli ace Abimale, sə ʼBakuli sonzəi. Dəm ngga sonzə mālá Abimale andə amā-guro male sə à kum ɓəlmuna.

21

Saratu ɓəfi Ibərayim muna-ɓwabura

§ 20:13 20:13 Balli gbal aba: Tite 12:1. * 20:13 20:13 Balli gbal aba: Tite 12:13.

¹ Mətalabangŋo ɓwamur Saratu kəla mənana na ka, sə pàkkî Saratu kəla mənana pàcau ka.*

² Muna kpa a bum Saratu, ɓəlî Ibərayim muna-ɓwabura aba ẽ male. Mənia ka yi lumsəo a kə kúnì mənana ʔakuli na ama à nə ɓəl munê ka.†

³ Ibərayim pələa tsəki muna-ɓwabura mənana Saratu ɓəli wí ka lulləu ama Ishaku.

⁴ Anzəm nongŋo tongno-nong-tàrú mala ɓəl Ishaku ka, Ibərayim kasəi wi ɓate kəla mana ʔakuli bang ngga.

⁵ Ibərayim ngga, ndanə apələa lumi-lum mənana à ɓəl Ishaku ka.‡

⁶ Saratu na ama, <<ʔakuli yinənəm nə oalo. ʔwa mənana kat okce ka nə ɓwaləm oalo.>>§

⁷ Nyare na dəm ama, <<Yana nə gandə ne Ibərayim ama Saratu nə pe amuna kiura? Sə kat andəa ẽ male ka, ən ɓəli wi muna-ɓwabura!>>

À pər Hajara andə muni Ishmayel

⁸ Muna, yi Ishaku ka, yi gulo, sə a pwari mənana à nə būrəi ka, Ibərayim tunə dapi ace ligirlina məgule.

⁹ Bè pwari ka Saratu sən Ishmayel, muna mənana Hajara, ɓwama Masar ɓəlî Ibərayim ngga, aban pak ndoro nə Ishaku, muna-ɓwabura mala Saratu.

¹⁰ Nda Saratu ne Ibərayim ama, <<Pər mā-guro man andə muni ɓəà o. Muna-ɓwabura mala ɓwama man pà nə libala atà muna-ɓwabura mem Ishaku dāng.>>

* **21:1 21:1** Balli gbal aba: Tite 17:16; 18:10; Gal 4:23. † **21:2 21:2** Balli gbal aba: Tite 17:21; 18:10,14; Ib 11:11. ‡ **21:5 21:5** Balli gbal aba: Tite 17:1,17; 18:10; Rom 4:19. § **21:6 21:6** Balli gbal aba: Tite 18:12-15.

11 Cau mən̄ia ka zurəi ɖenyicau mala Ibərayim kərkə́r, acemənana Ishmayel gbal ka muni na.

12 Sə Bakuli banggi Ibərayim ama, <<Cè ɓabumo zurəi amur cau mala muna, ko mala muna-ɓwama mətúró-ɓala mò ɗàng. Pàk gír mənana kat Saratu kə banggo ka, acemənana nəban Ishaku sə à nə ɓal amə'keò.

13 Dəm ngga mə nə tsək muna-ɓwabura mala mā-guro mò nə duk kàka ɓɓwapəndəa mala nzali mægule, acemənana yì gbal ka munio na ka.>>

14 Banfa nə dəmbari ɗiɗyal ka, Ibərayim twal gírlina andə mùr a dù sə pè Hajara. Tsəki wi a múrí sə tasə takwari andə muna ɓəà o. Hajara andə muna o à kə gāli a ɓabondo mala amə Biyasheba.

15 Lang à nùnà mùr mana a dù kat ka, Hajara nongsə muna a yiləm mala ɓè karwan,

16 sə o kya duk zak kəla sauwa mala ban mənana ɓəà túr mundi ka nə ká kàm ngga. Bang a ɖenyicau male ama, <<Pà mə nə gandə do sə mə nggə sən munem nə nggə wú ɗàng.>> Lang kya duməna zak ka, túrkuni a ɓua, mərəm kə sukkio a məsəi.

17 Bakuli ok gi muna aban ɓua. Məturɔnjar mala Bakuli tunə Hajara nə kuli sə ne wi cau ama, <<Man pùr arəò le, Hajara? Cè ɓangciu pakko ɗàng; Bakuli onghəna gi muna a ban mənəo nongho kə ɓua kàm ngga.

18 Lo kyane a baní, loasəi sə wu ɓwali a buo wu girikì. Mə nə nggá tsək aməkè à nə pələ ɓɓwapəndəa mala nzali mægule.>>

¹⁹ Pələa 'Bakuli mən məsəi sən tūli-mür nə mur abaləi. Nda wario kya lümsə dù nə mur sə pè muna nu.

²⁰ 'Bakuli ka nda atà muna bà gulo male. Gulo aba pədanban sə pələ nggea mə'sələ tūr mudi.

²¹ Do a pədanban mala nzali Paran. Nggè ali wi bwama nzali Masar.

Kùrcau a nre Ibərayim andə Abimale a Biyasheba

²² A bàkú, mənə ka murəm Abimale andə Fiko, mə'sàrəban amur amə'lwa male yiu aban Ibərayim, sə ne Ibərayim ama, <<'Bakuli na atò aba koman kat a pak ka.

²³ Ado ka kánbàm gír àkə ban mənəia ka, aba lullə 'Bakuli ama a pà nə swarkiam, ko amuna mem, ko aməkəm dāng. Kəla mənana ən do nə babum-mwashat arəò ka, dumnə babum-mwashat arəàm sə arə abwana mənana kat aba nzali mənəia a dukiyi kam ado kəla bəri ka.>>

²⁴ Ibərayim na ama, <<Ən nggə kánbò, mə nə pàk anggo.>>

²⁵ Pələa Ibərayim nggwani aban Abimale amur cau mala tūli-mür mənana amətúró mala Abimale e nə rəcandəa a bu amətúró male ka.

²⁶ Sə Abimale bang ama, <<Ən sūrə yana bwe na pàk mənə yi gír ka dāng. A banggəm dāng, sə ən ok kə cau amurí dāng she yalung.>>

²⁷ Pələa Ibərayim yinə abea anzur andə andá male yi pe Abimale, sə yia kəm à kùrkûn arəarəia mala dotarəu aba rəpwala.

²⁸ Ibərayim dəm ngga tərki amuna-nzur tongno-nong-bari a domwan male, sə tsəia təràng.

²⁹ Abimale dī Ibərayim ama, <<Amuna-nzur mənīa tongno-nong-bari a pusəia aba domwan sə a tsəia təràng ngga, mana nda tərí?>>

³⁰ Ibərayim eari wi ama, <<Ən nggə earce nəma wu ak amuna-nzur mənīa tongno-nong-bari ka a buam, ace ləmdəa a babwa ama a eara tūli-mür mənīa ka mema acemənana mə nda ən təmi ka.>>

³¹ Acemani ka à tunə bənī ama Biyasheba,* acemənana aburana mənīa bari ka, à pacau arəarəia nə kángir a bənī.

³² Lang à malna pacau arəarəia nə kángir a Biyasheba ka, Abimale andə Fiko, mə'sarəban amur amə'lwa male ka, à nyare à o a nzali malea, nzali mala amə Filisti.

³³ Ibərayim yi pandə nggun zāmba a Biyasheba. A bənī ka pək hiwi aban Mətalabangho, yī Bakuli mənana nda tətək ka.

³⁴ Anggo sə Ibərayim do kəla bəri a nzali mala amə Filisti bənī sauwa.

22

Bakuli karəki Ibərayim

¹ Nənzəmò ka, Bakuli kárəki Ibərayim. Ne wi ama, <<Ibərayim!>> Sə Ibərayim eare ama, <<Mə ndya ka.>>

² Pələa Bakuli ne wi ama, <<Kyane twal muna-bwabura mô, kə muna mô mwashat bərbər, Ishaku, mənana a earikiyi ace raka, sə wu kyan nəi a nzali Moriya. Kyane pana boro nəi kəla gir'nkila

* **21:31 21:31** *Biyasheba* ka bələi ndatūli-mür mala tongno-nong-bariko tūli-mür mala kùrkûn a rəu.

mala pisæe karing, akanó amúr bè mæn'kono mænana mæ næ kanio ræi ka.>>

³ Næ bu-dæmbari didyal, Ibərayim lo arki nggun-bəsa mana nè karə pisə mæno yì pàgir mala pisæe karing ngga, pələa tsəki mədambəriso male twalo a nzəmi. Loasə abea amə'túró-bala male bari atè, sə muni Ishaku. Pələa à bwal njar aban ká a ban mænana 'Bakuli ne wi cè ka.

⁴ A təruià nongŋo ka Ibərayim loasə məsəi sən banì kuko.

⁵ Pələa ne amə'túró-bala male ama, <<Wu cam kani, wun andə mədambəriso, wu kundə səm. Mim sənə muna ka, səm nè ká kano a damba. Səm nè nggá peri sə səm nè nyare aban wun.>>

⁶ Ibərayim twal nggun-bəsa mala pisə gir'nkila karing, parì muni Ishaku amurí. Sə yì ka twal bəsa andə munabyau a bui. Yia bari à bwalna njargula aban o ka,

⁷ Ishaku tunə tárrí ama, <<Dàdá?>>

Ibərayim eari wi ama, <<Mana girnì na, munem?>>

Ishaku lidamba ama, <<Bəsa andə gimsa ka à ndya ka, sə nggearə məgam mala pagir mala pisæe karing ngga, nda male kəshe?>>

⁸ Ibərayim eari wi ama, <<'Bakuli nè nggeari ka nè yinə məgam mala pa gir'nkila ace pisəi karing, munem.>> Yia kəm ngga pələa à lidəmbəa aban o atārəia.

⁹ Lang à kya bwalna banì mænana 'Bakuli kani wi ka, Ibərayim bək gyangŋan, sə giləki nggun-bəsa amurí. Pələa bwal muni Ishaku tà ka abui andə akusəi sə nongsəi amur nggun-bəsa mænana amur gyangŋan ngga.

¹⁰ Sə Ibərayim ləmdə bui twal byau nè wal muni.

¹¹ Səama məturonjar mala Mətalabangŋo tunəi nə kuli ama, <<Ibərayim! Ibərayim!>>

Yi ka pələa eare ama, <<Mə ndya ka.>>

¹² Məturonjar ne wi ama, <<Kəa tsək buo arə mənəia yi muna ka dāng. Kəa pakki wi kəgìr dāng. Ən sələnə adyan ama a kə bānggi Bakuli, acemənəna kə munio mənəia mwashat bərbə̀r ka, cè kwánǝ arə̀əm dāng.>>

¹³ Ibərayim loasə məsəi nə sənban ngga, kara sən məgam nə anjawə sorəkina aba karwan. Pələa wario kya pusə məgam mənə, sə yi pwanmyali, pana gir'nkila mala pisəe kəring nəi a kúni muni Ishaku.

¹⁴ Ibərayim pələa tunə banì ama, <<Yahweh Yireh.>> Bələi ama, <<Yahweh nə pa.>> Adyan ngga abwana kə paktúró nəi aba cau pasələe ama, <<Amur nkono mala Yahweh ka, à nə pà gír kàm.>>

¹⁵ Məturonjar mala Mətalabangŋo tunə Ibərayim nə kuli baria tunəban,

¹⁶ sə ne wi ama, <<Mənəia ka nda cau mənəna Mətalabangŋo na ka: Acemənəna a okam, sə a giram nə kə muna-bwabura mò mənəia mwashat bərbə̀r raka, ən kánənə nə bəmúràm ama,

¹⁷ məsəcau ka, mə nə tsəko bũ. Mə nə tsək amunio andə amə'keò à nə lakkì pas mənəna à pà nə gandə ballia raka. À nə lakkì kələ anlero a bumkuli andə lakkì mala məsəsala a kun nggeamùr. Amunio andə amə'keò ka, à nə limurəm amur abia-məbura, sə à nə ak anggea-là malea nə rəcandəa bə̀a duk malea.*

* 22:17 22:17 Balli gbal aba: Ib 11:12.

¹⁸ Nəban amunio andə amə'keò sə akún mənana a banza kat ka, à nə kum tsəkbu, yia kat, acemənana a okam ngga.>>†

¹⁹ Pələa Ibərayim nyare aban amə'túró-bala male sə à bwal njar atārəia aban nyare a Biyasheba. Ibərayim lidamba nə do a Biyasheba.

Nggurkwar mala Naho

²⁰ Anzəm agir mənəia ka, à banggi Ibərayim ama Milka, mālá mə'eambi Naho bələni wi amuna-burana.

²¹ Bwa mədəmbe malea ka à tunəi ama Uz, bwa mənana kpá'nzəm mədəmbe ka nda Buz, sə amana à kpá'nzəmia ka à nda ka Kemuyel, yì tár Aram, kàka amə'Aramiya,

²² sə Kesed, andə Hazo, andə Pildash, andə Jilap andə Betuwel.

²³ Betuwel nda tár Rabeka. Milka bəlī Naho, mə'eam Ibərayim amənia yì amuna-burana tongno-nong-tàrú ka. Amúr amənia yì amuna-burana tongno-nong-tàrú nə bu Milka ka,

²⁴ Naho nyare kum ahea amuna nə bu mā-twala male mana à tunəi ama Ruma ka. Alullə amuna mala Ruma nda ka: Teba, andə Gaham, andə Tahash, sə Ma'aka.

23

Lú andə tsəkban mala Saratu

¹ Saratu pàk apələa gbəman-mwashat nə lumi-bari bwamdə tongno-nong-bari (127) a banza,

† 22:18 22:18 Balli gbal aba: Tite 12:3; 26:4; Atúró 3:25; Gal 3:8.

² sə yi wú a Kiriyaṭ Arba (là mənana à tunəki ama Hebəron ngga) a nzali Kan'ana; sə Ibərayim kùtí a bala kya bua lú male nə sukki mərəm.

³ Ibərayim pələa loapi ban bua lú māmí sə bangcau nə amə'Hitti ama,

⁴ <<Mə nda bwa kúndàngna, sə ən do abalə wun kəla bəri. Ida, wu pam nzali kani abalə wun ace mənana bən tsək lú mem kàm bə gəshì baməsəam ngga.>>

⁵ Amə'Hitti eari wi ama,

⁶ <<Bwaməgule, kwakikiro arə səm, səm nggə səno nə gulo mala muna murəm Bakuli abalə səm. Tsək lú mò a koya bəmbe-ba-tali mənana a səni nda boaro ka. Kəbwa pà kàm atà səm nè gironə bəmbe-ba-tali male ama nə tamsəo arə tsək lú mò dāng.>>

⁷ Pələa Ibərayim lo sə bunbî abwana mala là mənə, yì amə'Hitti.

⁸ Sə banggia wia ama, <<Bə wu earə́nàm mə tsək lú mem, bə gəshì baməsəam ngga, wu kwakikir wun arə̀àm: wu zəmbām Efəron muna-bwabura mala Zohar,

⁹ ace mənana bə pam gumi-ba'tali mənana nda a baban male a ban mənana à tunəi ama Makpela ka; nda kano a masələata kún baban male. Wu zəmbamì bə makkamì. Mə nə mḃwe boale kat a məsə amə'nakún, ace mənana bə duk girkuma mem, kəla ban ace tsək lú.>>

¹⁰ Efəron bwa Hitti nə nggeari ka ndakam aban do abalə acili amə'Hitti. Pələa Efəron bwa Hitti earì Ibərayim cau sə koyan atà abwana-məgule mala là ka, à nda kə kwakikiria ka.

11 Bang ama, <<Awo, bwamægule, kwakikiro oëm, baban ngga ən pano wi kat, sə ən pano gumi-ba'tali mənana abaləi ka. Akani a badəm abwana mem, ən pano wi. Tsək lú mō.>>

12 Ibərayim nyare bunno a badəm abwana mala là mənə

13 sə bangcau nə Efəron, a kir abwana mala là mənə ka ama, <<Kwakikiro arəàm, bə awu nə ear ka. Mə nə mbweo boalo babanì. Banggam shen nda boale, sə mim ngga mə nə po wi. Ak boale a buam acemənana mə tsək lú mem kàm ngga.>>

14 Efəron earì Ibərayim ama,

15 <<Bwamægule, kwakikiro arəàm. Baban mənana boale ka gbatali bolo azərfa gbəman-ine na ka, bə kəgìr mægule na a nrem sənə we le? Tsək lú mō.>>

16 Ibərayim eare nə pà boalo mənə Efəron kasəa sə amə'Hitti oè ka. Pələa Ibərayim kárəi Efəron dəmbərya mala məsəbolo azərfa gbəman-ine, mənana kasəa sə amə'Hitti oè ka; pàktúró nə səkel mala azərfa mənana amə'kúrkúró nə agir a nza mənə kə pàktúró nəi ka.

17 Anggo sə baban mənana dídyal mala Efəron na a Makpela, nə bu takuli mala Maməre, andə gumi-ba'tali mənana abaləi, andə anggun mənana kat abaləi aban ká nzong kún babanì, andə abân mənana à kàri ka, à pələ girkuma mala Ibərayim.
*

18 Amə'Hitti mənana kat à wari kano a ban kpapi mala là a kún nggea-là ka, à eare ama baban andə koman kat abaləi ka, pələna girkuma mala Ibərayim.

* 23:17 23:17 Balli gbal aba: Tite 25:9; 49:29-32; 50:13.

¹⁹ Anzəm mənə ka, Ibərayim tsək lú māmí Saratu a gumi-ba'tali mənana a baban a Makpela tù nə nggea-là Maməre, mənana ba yalung à tunəi ama Hebəron, a nzali Kan'ana ka.

²⁰ Anggo sə baban mənə mənana dídyał mala amə'Hitti na, andə gumi-ba'tali mənana abaləi ka, pələ girkuma mala Ibərayim bə duk nzali bembə.

24

*Ibərayim túr mətúró-bala male
bə kya kumbi Ishaku bwama*

¹ Ibərayim adyan ngga enà pələna jamgula, sə Mətalabangŋo ka tsəngŋəni bù aba koman kat.

² Pwari mwashat Ibərayim bangcau nə bwaməgule amur acili amə'túró-bala male, mənana koman kat mala Ibərayim ngga nda a bui ka, ama, <<Ida, tsək buo aba byalam sə wu kánbam gir.

³ Kán nə Mətalabangŋo Bakuli, mətala kùli andə nzali ama, a pà nə earí munem bə al bwama atà amuna-maməna mala amə'Kan'ana, mənana mə ndanə do abaləia ka dāng.

⁴ Kəpəna awu nə o a nzali mem, aban abəla mem, wu kya kumbi munem Ishaku bwama kàm.>>

⁵ Pələa yì mətúró-bala ka dī ama, <<Bən wario sə ən kum bwama atà abəla mò, sə yakəla pà nə eare nə nying là male nə twal gya məsauwe nə yiu atəm a nzali man raka; bən twal Ishaku mə nyesəi kano bə kya do abalə abwana mò a là mənana a pur kàm ngga le?>>

⁶ Ibərayim eari wi ama, <<Awo, tsəkiro, cala a twal munem a kyan nəi akano dāng!

⁷ Mətalabangŋo Bakuli, mətala kùli pùsəám bən purì bala mala tárrám andə nzali mana à bəlám kam ngga. Yinəam kani sə banggam cau nə kángìr ama, nə pè amunem andə amə'kèm nzali mənìa ka. Yì ka nè tasə məturonjar male bə ako damba ace mənana wu kumbì munem bəwama kanó.

⁸ Sə bə bəwame binəe ama pà nə yiu atò raka, a purni bata kána mem mənìa ka. Sə cè kəgìr tsəo a twal munem a umnəi kano dāng!>>

⁹ Nda mətúró-bala man tsək bui afa byal Ibərayim mətala-bala male, sə kángìr ama nə kpata cau mənana Ibərayim banggi wi ka.

¹⁰ Pələa mətúró-bala man twal lum abalə akalakadambi mala mətala-bala male, sə gilə twalo a nzəmia mala agir məboarne dāng-dāng mənana mətala-bala male pè wi bə umnəia a bui ace paboro ka. Twal gya aban o a bu-nzali *Aram-Naharayim.† Kutio wari a nggea-là mala a Naho, mə'eam Ibərayim.

¹¹ Lang bingŋəná ka, tsək akalakadambi à bunno amur ankūnəia a ban be mgbede mūr a nzəm la. Ndanə pwarikpəra nə bu-pwari mana amaməna kə puro ace to mūr ka.

¹² Pək hiwi ama, <<Mətalabangŋo, Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim, ən nggə zəmbo, tsəa bə gya mem kum lūmsəo yalung. Ləmdəna doməsəcau mò aban mətala-bala mem Ibərayim.

* **24:10 24:10** Balli afa: Nggur 23:4; Akas 3:8. † **24:10 24:10** Aram-Naharayim ngga nda nzali Mesopotamiya.

¹³ Səni, mə ndya ən came a kún mgbede m̀̀r m̀̀nia ka, sə amaməna mala abwana mənana à nda a là m̀̀nia ka, à ndya à kə yiua to m̀̀r ka.

¹⁴ Zəmba mem ngga ndya ani ka: B̀̀n ne bəbwa atà amuna-maməna ama, <Ida, pàm m̀̀r mana aba b̀̀ng mò ka b̀̀n nu,> sə nè bang ama, <Ang nu, sə mə nə pè akalakadambi mô m̀̀r b̀̀a nu gbal> ka, b̀̀ do nda muna-bwama mənana a tarri ace guro mò Ishaku, b̀̀ duk māmí ka. Anggo ka sə mə nə sələa ama a ləmdəna doməsəcau aban mətala-bala mem.>>

¹⁵ Malaká mal pàk hiwi d̀̀ng, Rabeka yi tusəo nə b̀̀ng amurí. Yì Rabeka ka muna Betuwel muna-bwabura mala Milka, mālá Naho m'eam Ibərayim na.

¹⁶ Rabeka ka, banggí boarnsari male, sə gulna kārəna dobala, sə malaká je andə kə bwabura d̀̀ng. Yì suləo a kún mgbede m̀̀r, l̀̀msə b̀̀ng male nə m̀̀r, pələa eauwe.

¹⁷ Mətúró-bala mala Ibərayim t̀̀ nə mire atè, ne wi ama, <<Ida, pàm m̀̀r a b̀̀ng mò b̀̀n nu.>>

¹⁸ Ne wi ama, <<Bwaməgule, m̀̀r nia ka nu.>> Pələa sulə b̀̀ng akaurəa a myal-bui, sə danggəri kún b̀̀ng pè wi m̀̀r nu.

¹⁹ Anzəm mana p̀̀ni wi m̀̀r ǹ̀nà ka, bang ama, <<Mə nə dərəi akalakadambi mò m̀̀r gbal b̀̀a nu sheb̀̀ kārənia ka.>>

²⁰ Pələa nyesə cili m̀̀r m̀̀no a b̀̀ng ngga soləi akaurəa aba nkenye-m̀̀r mala agirkusəu, sə nyar nə mire a kún t̀̀li-m̀̀r, sə camarə dərəki akalakadambi male m̀̀r mana kārəia kat ka.

²¹ Bwabura man came kə səni k̀̀ni d̀̀ong,

kə ndali ko Mətalabangŋo tsəngŋənà gya male kuməna lumsəo.

²² Anzəm mana akalakadambi malna nù mür ka, bwabura man pusə nyanye‡ andə agirgarabu bari aməboarne kərkər, mənana à pea nə bolo-njengəlan ngga. Oasəi wi nyanye a lùlləi, sə oasəi wi agirgarabu arə abui.

²³ Pələa dī ama, <<Ən zəmbo, banggam yana nda tárró? Dəm ngga banggam, ban nakam a bala mala tárró mənana mim sənə aburana mənía atəm ngga səm nə gandə nong kàm yalung ngga le?>>

²⁴ Rabeka eari wi ama, <<Mə nda muna mala Betuwel. Kâ məbwabure nda Naho, sə kâ məbwame nda Milka.

²⁵ E, səm ndanə ban mənana wun kat wun nə gandə nong kam yalung a bala ma'səm, sə dəm ngga səm ndanə məsəkuri andə dəmo kpəm ace akalakadambi ma'wun.>>

²⁶ Bwabura man ti mürí sə peri aban Mətalabangŋo,

²⁷ bang ama, <<Bwangsəban bə pà aban Mətalabangŋo, yì Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim. Yì ka nying bui arə ləmdə pəməboarne andə kpata pacau male aban mətala-bala mem dāng. Mətalabangŋo gingŋənənə mim kporong aban abəla mala mətala-bala mem.>>

²⁸ Nsari man twal mire o aban aməbala mala nggè, sə kya bang cau mala agir mənía kat.

²⁹ Nsari yì Rabeka ka, ndanə məgula muna-bwabura, lùlləi ama Laban. Laban puro akaurəa aban ká aban mgbede mür nə nggá kum mətúró-bala mala Ibərayim.

‡ 24:22 24:22 Dəmbərya male ka 6g na.

³⁰ Lang sən agirgarabu arə abu mə'eambi Rabeka andə nyanye-lulləu, sə ok cau mənana mə'eambi yi na, mənana bwabure banggi wi ka, puro wario sə yi sən bwabure aban came a ban akalakadambi a kún mgbede mür.

³¹ Pələa gingsə bwabure sə ne wi ama, <<Yiu atəm a bala. A nda bwa mənana Mətalabangho tsəngənəni bù ka. Boaro wu cam kani a nza dāng. Mə ndanə ban aceo a bala mem, sə ban nakam ace akalakadambi mô.>>

³² Nda bwabure, yi mətúró-bala mala Ibərayim o a bala, sə kya sulə atwalo mənana a nzəm akalakadambi ka. À yinə məsəkuri andə dəmo à pè akalakadambi, sə à dărə mür à pè mətúró-bala mala Ibərayim andə aburana mana atè ka bəà lakki akusəia.

³³ Lang à yinəia wia girlina bəà lì ka, mətúró-bala mala Ibərayim bang ama, <<Pà mə nə lili dāng she bən bangənə wun gír mənana yinə mim ngga.>>

Laban bang ama, <<Lidəmba bangga səm.>>

³⁴ Pələa bwabure tite ama, <<Mə nda mətúró-bala mala Ibərayim.

³⁵ Mətala-bala mem ngga Mətalabangho tsəki wi bu kərkər, sə tsəi duk məgəna. Bakuli pe wi adomwan mala andá, andə ambulpəndəa, andə anzur; sə pè wi azərfa, andə bolo-njəngəlan, andə aguro aburana andə amaməna, andə akalakadambi, andə amədambəriso.

³⁶ Saratu, mālá mətala-bala mem ngga bəli wi muna-bwabura a ě male, sə mətala-bala mem pàni wi a bui koman mənana kat male na ka.

³⁷ Mətala-bala mem tsæm ən kánbì wi gír ama mə nə kpata cau male. Bang ama, <Cè a ali munem bwama atà ansarina mala amə'Kan'ana mənana mə ndanə do a nzali malea ka dāng.

³⁸ A kún mani ka, o aban abwana mala tárrám, aban abəla mem, sə wu kya ali bwama kàm.>

³⁹ Sə ən dī mətala-bala mem nəmə, <Mana mə nə pa, bèn kum bwama mənana nə eare nə yiu atàm raka?>

⁴⁰ Nyesəâm cau ama, <Mətalabangŋo mənana ən kpakiyi atà njar male koya pwari ka, nə tasə məturonjar male atò, nə tsək gya mô bə kum lùmsəo. Awu nə kumbì munem bwama atà abwana mem, a bala mala tárrám.

⁴¹ Səama bəa wari aban abəla mem, sə à binəe ama à pà nə earī bwame bə yiu atò raka, a purni bəta kána mò mənia ka.>

⁴² <<Lang ən yiu yalung a kún mgbede mùr ka, ən pak hiwi ama, <Mətalabangŋo, Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim, ən zəmbo, deki gya mənia ən twalo sə ən yiu kani ka bə kum lùmsəo.

⁴³ Mə ndya ən came a kún mgbede mùr ka. Bə kə muna-bwama§ puro yiua to mùr ka, mə nə zəmbi wi bə pàm mùr a bāng male bèn nu.

⁴⁴ Bə eare pàm mùr sə bang gbal ama nə đarəi akalakadambi mem mùr ka, bə do ama yì nda bwama mənana a tarni bə duk mālá muna mala mətala-bala mem ngga.>

⁴⁵ <<Kaniama mə nə mal pək hiwi mem ngga, Rabeka yi tusəo nə bāng a múrí sə kutio suləo a

§ 24:43 24:43 muna-bwama ko <<nsari.>>

tūli mgbede mūr, dārə mur. Ən banggi wi nəma, <Ida, pām mūr mə nu.>

⁴⁶ Kara sulə bəng male a myal bui sə na ama, <Nu, sə mə nə dārəi akalakadambi mō gbal bəə nu.> Nda ən nu, sə kutio kya dārəi akalakadambi mem mūr à nu.

⁴⁷ Osso ən dī nəma, <Yana nda tárró?> Pələa earām ama, <Tárrám nda Betuwel, muna mala Naho mənana à bəl andə Milka ka.> Pələa ən twal nyanye-lulləu ən oasəi wi, sə ən oasəi wi agirgarabu arə amyal-bui.

⁴⁸ Sə ən bunno ən peri aban Mətalabangŋo. Ən bəwangə Mətalabangŋo, yì Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim, mənana gingnə mim kporong aban bəla mala mətala-bala mem, ban mənana ən yi kum boarnsarile bə duk mālá muna mala mətala-bala mem ngga.

⁴⁹ Ado ka wu banggam, wun nə ləmdə pəməboarne andə doməsəcau aban mətala-bala mem, wun nə pək gír mənana ən nggə dice ka le? Sə bə pà wun nə pək raka, wu banggam gbal, ace mənana mə bwal njar mənana mə nə u kam ngga.>>

⁵⁰ Pələa Laban andə Betuwel eari wi ama, <<Gír mənəia ka pur nəban Mətalabangŋo; səm panə kə cau mənana səm nə na ka dāng.

⁵¹ Rabeka ka ndya ka; twali wu o. Bə kya duk mālá muna-bwabura mala mətala-bala mò, kəla mənana Mətalabangŋo nə nggeari bang ngga.>>

⁵² Lang mətúró-bala mala Ibərayim ok cau mənəia ka, bunno a nzali sə peri aban Mətalabangŋo.

⁵³ Pələa pusə agir-nggūrəu andə agir giləki rəu mənana à pea nə bolo-azərfa andə bolo-njengəlan

ngga, sə pè Rabeka. Nyar dəm pè mæ'eambi andə
ngge aboro mana boalea pà bəti raka.

⁵⁴ Pələa mətúró-bala mala Ibərayim andə abu-
rana mana atè ka à lí sə à nũ, sə à nong kanó.
Lang ban fana nə dəmbari ka, mətúró-bala mala
Ibərayim bang ama, <<Ən nggə earce nəma bə wu
dekiam mə nə nyare aban Mətala-bala mem.>>

⁵⁵ Sə mæ'eam Rabeka andə ngge ka à bang ama,
<<Deki Rabeka bə ue kani atà səm, kəla nongjo
lum; anzəm mənə ka sə nə o.>>

⁵⁶ Sə yì ka na ama, <<Wu kəa tsəem bən dəndi
dang. Mətalabangjo tsəngnənà gya mem kuməna
lumsəo; wu dekiam mə nyare aban Mətala-bala
mem.>>

⁵⁷ À eari wi ama, <<Cam lâ bə səm tunə muna-
bwama, yì Rabeka, bə səm dī bə na səm eare mala
babumi.>>

⁵⁸ Osso à tunə Rabeka sə à dī ama, <<A kə earce
wun nə o wunə bwa man le?>>

Rabeka eare ama, <<E.>>

⁵⁹ Nda abwana mala Rabeka dekì bə o atārəia
andə bwama mənana iuləi ka, andə mətúró-bala
mala Ibərayim andə aburana mana atè ka.

⁶⁰ À tsəktè nə mənəia yì acəu məboarne mala
tsəkbu ka ama:

Bə Bakuli tsəo, we mæ'eam səm,
wu duk nggea ka amuna nyangsang!

Bə Bakuli tsəa amunio andə amə'keo
bəà lì ka nggea-là mala abia-məbura!

⁶¹ Pələa Rabeka andə amuna-maməna amə'túró-
bala mənana à pe wi ka, à gilə atwalo malea sə à

eaki a nzəm akalakadambi, à nè o andə mətúró-
bala mala Ibərayim. Nda à bwal njargula aban o
ka.

Ishaku kúllí māmí

⁶² Ishaku nyàrî Biya-Lahai-Royi; yì ka ndanə do
a nzali Negev.

⁶³ Bè pwarikpəra ka puro kə gya aban pakki
adenyicau a banfana a nzəm là-gumli malea. Lang
loasə məsəi ka, sən akalakadambi aban yiu.

⁶⁴ Lang Rabeka loasə məsəi gbal sən Ishaku ka,
zúrró sùləi nzəm kalakadambi male

⁶⁵ sə dī mətúró-bala mala Ibərayim ama, <<Yana
bwe nda mənə kə gya a banfana kə yiu a kúllí səm
ngga?>>

Mətúró-bala mala Ibərayim earî wi ama,
<<Mətala-bala mem ma.>> Kara Rabeka gîr mûrí
nə nggubyaú-koarəu male.

⁶⁶ Lang à bwalna ka, mətúró-bala mala Ibərayim
bəli Ishaku kún-bəri dəḏak.

⁶⁷ Pələa Ishaku kúti nə Rabeka aba gumli mala
nggè Saratu. Twal Rabeka sə pələ māmí. Ishaku
earce Rabeka. Nda Ishaku kum girikiban anzəm
lú mala nggè ka.

25

Nggurkwar mala Ibərayim nə bu Ketura

¹ * Ibərayim al bə bəwama lùlləi ama Ketura.

² Bəli wi amuna mənía: Zimran, andə Jokshan,
andə Medan, andə Midiyan, andə Ishbak, sə
Shua.

* **25:1 25:1** Balli gbal aba: 1Kpa 1:32-33.

³ Jokshan nda tár a Sheba andə Dedan. A tərta Dedan sə amə'Asshurim, andə amə'Letushim, andə amə Leumim yi puro.

⁴ Amuna-burana mala Midiyan ngga, à nda ka Efa, andə Efer, andə Hanok, andə Abida sə Elda. Yià mənìa kat ka, à nda ka amuna andə amə'kau nə bu Ketura.

⁵ Koman mənana kat Ibərayim ndanəi ka nyinggi muni Ishaku bə do nda məlibala male.

⁶ Sə mala amuna-burana mənana acili amāmí bəli wi ka, pākia wiə aboro. Sə nda andəa-yiləmu peatu ka, gbara tasəia bəà o a bə nzali a njar-takuli, bəà upi ban muni Ishaku.

Lú mala Ibərayim andə tsəkban male

⁷ Do banza mala Ibərayim kat ka, apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-bari bwamdə tongno na (175).

⁸ Ibərayim yi wú, lú mala kaba-bwa, anzəm do banza məsauwe aba rəpwala pepè. À tsəi atà akê.

⁹ Amuna-burana male, Ishaku andə Ishmayel tsək-luí a gumi-ba'tali a Makpela, tù a ban là Maməre a baban mənana didyal ka mala Efəron muna-bwabura mala Zohar, bwa'Hitti na ka.

¹⁰ Məno yi nzali ka nda baban mənana Ibərayim akdəmba kúri a bu amə'Hitti ka. A kəm sə à tsək-lú Ibərayim a nkanggarí māmí Saratu.

¹¹ Anzəm lú mala Ibərayim ngga, Bakuli tsəki muni Ishaku bu. Ishaku turo yi do tù aban là mənana à tunəi ama Biya-Lahai-Royi ka.†

† 25:11 25:11 Balli gbal aba: Tite 16:14.

Amuna andə aməkau a nggurkwar mala Ishmayel

(1 Acau Kpa 1:28-31)

¹² Mənia ka nda tsadya mala amuna andə aməkau a nggurkwar mala Ishmayel, muna mala Ibərayim nə bu Hajara bɔwama Masar sə mətúróbala mala Saratu.

¹³ Amənia ka à nda ka alullə amuna-burana mala Ishmayel; à ballia kəla mənana à bəlia ka: muna-dəmba mala Ishmayel nda Nebayot. A nzəmi ka à yi bəl Keda, andə Adəbil, andə Mibsam,

¹⁴ andə Mishma, andə Duma, andə Masa,

¹⁵ andə Hadat, andə Tema, andə Jetur, andə Nafish, sə Kedema.‡

¹⁶ Amənia yì amuna-burana lum-nong-bari mala Ishmayel ka, à yi duk atár anzali. Ko yan ateà ka à tunə lullə nzali andə bando male nə lulləi.

¹⁷ Do banza mala Ishmayel kat ka, pələa gbəman-mwashat nə lumi-tàrú bwamdə tongno-nong-bari (137) na. Do banza male malâ pələa wu, sə à tsəkbani atà akê.

¹⁸ Amuni andə aməkè do a bu-nzali mənana nongŋo a nre Havila andə Shur, tù nə nzong-nzali Masar a njar-takuli, bə bwa nə umnə nzali AsshurŠ ka. Tārətè kya dupi abəla male zak.*†

Ishaku andə amuni

¹⁹ Mənia ka nda tau mala Ishaku muna mala Ibərayim.

‡ **25:15 25:15** Balli gbal aba: Tite 17:20. § **25:18 25:18** Nzali Asshur ka nda nzali Saina. *

25:18 25:18 Tārətè kya dupi abəla male zak ko <<do aba bikido aban abəla male.>> † **25:18 25:18** Balli gbal aba: Tite 16:12.

Ibərayim nda tár Ishaku.

²⁰ Ishaku ka ndanə apələa lumi-ine sə al Rabeka, muna mala Betuwel, bwa'Aram, mənana pùr a nzali Padan Aram ngga.[‡] Yì Rabeka dəm ngga nda mə'nggaula Laban, bwa'Aram.

²¹ Rabeka ka nkombi na, acemani ka Ishaku bua aban Mətalabangŋo ace māmí ace mənana bə kum muna ka. Mətalabangŋo ok bua male pələa muna kpa a bum māmí Rabeka.

²² Amuna man ngga à kə warwara a bum nggea. Rabeka bang ama, <<Man tsəa sə mənía yì gír kə kumam?>> Pələa wario kya dībancau aban Mətalabangŋo.

²³ Mətalabangŋo ne wi ama,
 <<Atár anzali bari na a bumó.
 Abwana bari mənía a bumó ka,
 à nə nggá duk anzali bari,
 sə à nə duk bībura arəarəia.
 Nzali mala bwa man mwashat ka,
 nə kútì nzali mala bì nə rəcandəa.
 Abwana mala muna-dəmba ka,
 à nə nggá duk aguro abata abwana mala
 məkyauwe.>>

²⁴ Lang pwari gbáshí kārəna ka, à səni ka amuna pasa na mənana a bum Rabeka ka.

²⁵ Mədəmbe nə yia pùr ka mə'nggubangŋa na, sə rəi ka nyáng na kat kəla daura mana à tè nə nyáng ngga. Pələa à tsəki wi lulləu ama Isəwa.

²⁶ Anzəmi ka, mə'eambi yì tusə nə bui aban gbami myalkusə Isəwa. Acemani ka, à tsəki wi

[‡] **25:20 25:20** Padan Aram ngga nda nzali Mesopotamiya.

lulləu ama Yakupu. § Ishaku ka ndanə apələa lumi-tongno-nong-mwashat (60) mana Rabeka gbáshí apasa man ngga.

Isəwa mak gulo male mala muna-dəm̃ba

²⁷ Lang amuna-burana man gulna ka, Isəwa yi duk mə'sələ pəra ace sələ bombo male. Kə mal apwari male aban gya a njenja. Sə mə'eambi Yakupu ka, məkúndəong na, dukiya male a bala.

²⁸ Ishaku ka earce Isəwa acemənana ban kə boari wi arə shak nyam-bondo mənana Isəwa kə walo kə yinəi ka. Sə Rabeka ka kə earce Yakupu.

²⁹ A bə fara, Yakupu na ban lam mbú sə Isəwa nyàrī babondo, auləna sə nzala kə wali.

³⁰ Ne Yakupu ama, <<Dàrəâm mbú məbanghe mò mənə pé, nzala earam dāng.>> (Akani sə Isəwa kum lullə mənana ama, Edom* ngga.)

³¹ Yakupu eari wi ama, <<Mə nə pò, bə awu nə nyinggam bancame mala gulo mò mala muna-dəm̃ba ka.†>>

³² Isəwa ama, <<Mana nda boaro mala gulo mala muna-dəm̃ba abanam mənana nzala no kə earce wal-luem ngga? Mə nə pò wi.>>

³³ Sə Yakupu ne wi ama, <<Kánbàm gir peatu ama awu nə pàmì.>> Nda Isəwa kángir, makki Yakupu bancame mala gulo male mala muna-dəm̃ba ka.

³⁴ Pələa Yakupu pe Isəwa npan sə dərəi wi mbú məsə-nkundung. Isəwa li sə nugir atè, pələa lo o.

§ 25:26 25:26 Yakupu ka bələi nda gbami myalkusəu. * 25:30 25:30 Edom ngga bələi nda <<məbanghe.>> † 25:31 25:31 bancame mala gulo mò mala muna-dəm̃ba ka: Mənia nda gulo male kəla muna-dəm̃ba, andə do bwaməgule amúr bala andə libala mala tárri.

Anggo sə Isəwa bəsəki gulo male mala muna-dəm̃ba.

26

Mətalabangŋo tsəki Ishaku b̀̀

¹ Nggea nzal-gula kpa aba nzali məño kəla kə mənana kpa a pwarian, a nza mala Ibərayim ngga. Nda Ishaku tũro o aban Abimale, murəm mala amə Filisti, a Gera ka.

² Mətalabangŋo pusər̃i aban Ishaku sə ne wi ama, <<Kəa suləo aban ká a Masar d̃ang; do a nzali mənana mə nə ləmdəo wu do kam ngga.

³ Do akani a məñia ỳi nzali ka zuku, mə nda atò, mə nə tsəko b̀̀. Anzali məñia kat ka, mə nə po wia, wunə amunio andə amə'keò, sə mə nə l̃umsə kũrc̃au mem mənana ən kánb̀i tárró Ibərayim ngga.*

⁴ Mə nə tsəa amunio andə amə'keò nə l̃àkk̃i kəla anlero a bumkuli, sə mə nə pea wia aməñia ỳi anzali ka. Abwapəndəa mənana a banza kat ka, à nə kum tsəkbu mem nəban amunio andə amə'keò.

⁵ Mə nə pàk məñia ka acemənana Ibərayim kwakikiri arəəm, sə kpata anzongcau, andə angguracau, andə anê, andə akwarkiru mem ngga.>>

⁶ Nda Ishaku akr̃i duk gbal a Gera ka.

⁷ Lang abwana mənana a ban məño d̃ice mām̃í Rabeka abani ka, bang ama mə'eambi muna-bwama na. Bangciu pakki wi arə bang ama mām̃í na acemənana pàk d̃enyicau ama, <<Rabeka ka bwama nggea məboarnsari na, sə ace məño ka,

* 26:3 26:3 Balli gbal aba: Tite 12:2-3.

abwana mala ban mənía nè wal-luem ace twal Rabeka.>>

⁸ Anzəm mana Ishaku duməna banì sauna akanó ka, a bè fara ka Abimale Murəm mala amə Filisti peləban a məsəkurəm mala ndà-kulí male, kara səni ka, Ishaku na aban pakkidire-earban andə māmí Rabeka.

⁹ Nda Abimale túrbān bəà tunə Ishaku sə ne wi ama, <<Ashe Rabeka ka māmó na! Sə palang sə a bangga səm ama mə'eambo na?>>

Ishaku eari wi ama, <<Bangciu na pakkam ama bən bang nəma māmám na ka, yakəla bebwā nè wal-luem ace mənana nè twali ka.>>

¹⁰ Pələa Abimale bang ama, <<Mana nda mənía yì gír a pakka səm ngga? Bə bebwā atà aburana mem nongənə nəi. Sə bə pàngənə anggo ka, səm duməna amə'caubikea mala bealbikea məgule.>>

¹¹ Pələa Abimale pà nzongcau aban abwana male kat ama: <<Bwa mənana je bwabura man ko māmí ka, à nè wal-luí.>>

Kúnbuana amur atūli-mùr

¹² Ishaku bealbeale a mənó yì nzali ka, sə àkə mənó yì pələa ka, kum gírlina kərkər acemənana Mətalabangjo tsəkbui amurí.

¹³ Yì ka kum gəna, sə kume male kə lidəmba nə gulo, gandəa kya duk nggea məgəna kərkər.

¹⁴ Ndanə adomwan mala andá andə adomwan mala anzur andə ambul, andə aguro pas, gandəa amə Filisti kə mwári.

¹⁵ (Amə'Filisti ka à yì lúmsəkina atūli-mùr mala Ishaku kat; atūli-mùr mənana amə'túró-bala mala

tárrí Ibərayim təmgia díɖyal a nza male ka. À lúmsə́kia kat nə nzali.)†

16 A masələate ka Abimale banggi Ishaku ama, <<O nying səm. We adyan ngga a kutina səm nə rəcandəa.>>

17 Nda Ishaku turo upi ban mənə, kya tsək là-gumli male a Bangnaban mala Gera, sə duk kam.

18 Ishaku nyare busələki atūli-mùr mənana à təmgia díɖyal a nza mala tárrí Ibərayim ngga, yì atūli-mùr mənana amə Filisti yì lúmsə́kia nə nzali anzəm lú mala Ibərayim ngga. Ishaku pè atūli-mùr mənə àkə lulləu mana tárrí akdəmba pea wia díɖyal ka.

19 Amə'túró-bala mala Ishaku təm tūli aba pəɖanban, sə à kum mùr məboarnsari kə pur kàm.

20 Sə ayálgír mala amə Gera yiu à yì makgir, sə kunia bua andə ayálgír mala Ishaku ama, <<Tūli-mùr mənə ka ma'səma!>> Nda Ishaku tsəki tūli-mùr mənə ka lulləu ama Esek‡ acemənana kunia bua amurí ka.

21 Pələa amə'túró-bala male o à kya təm bə tūli-mùr, sə mənə dəm ngga kunia bua amurí andəia. Nda Ishaku tsəkî tūli-mùrnî lulləu ama Sitnah.§

22 Pələa Ishaku andə amə bala male gəshì ban mənə sə o a bə ban dāng, à kya təm bə tūli-mùr kàm. Kə bwa makgir amur mənə yì tūli-mùr ka dāng. Nda Ishaku tsəki wi lulləu ama Rehobot.* Yì ka bang ama, <<Adyan ngga Mətalabangno pana

† 26:15 26:15 Balli gbal aba: Tite 21:25-32. ‡ 26:20 26:20 Esek ka bāləi nda <<kúnbuàna.>> § 26:21 26:21 Sitnah ka bāləi nda <<bibura.>> * 26:22 26:22 Rehobot ka bāləi nda <<makrəu.>>

səm ban makrəu, səm nə nyakəti sə túró ma'səm
nə kum lidəmba kàm aba nzali mənía ka.>>

²³ Ishaku loapi ban mənó túro o a Biyasheba.

²⁴ A bu du mənó ka, Mətalabangño pusərəi abani
sə bang ama, <<Mə nda 'Bakuli mala tárró Ibərayim.
'Bangciu bə kəa pakko dāng, acemənana mə nda
atò. Mə nə tsəko bù sə mə nə hatəki amunio andə
aməkeo àtəcau mala guro mem Ibərayim.>>

²⁵ Ishaku bak gyangñan a ban mənó, sə bua
aban Mətalabangño aba peri. A ban mənó ka tsək
là-gumli male, sə amə'túró-bala male təm tūli-mùr.

*Ishaku andə Abimale kùrcau amur do aba
rəpwala*

²⁶ Aba mənó anggo ka, Abimale andə Ahuzat
məpə kwarkiru male, andə Fiko bwaməgule amur
amə'lwa male pur a Gera, sə à yiu aban Ishaku.

²⁷ Ishaku día ama, <<Ace mana sə wu yiu
abanam, yì mana dídyal ka wu binəməsəàm, wu
pakkam məbane, sə wu pəram bən nying nzali
ma'wun ngga?>>

²⁸ À eari wi ama, <<Səm səni a banfana ama
məsəcau ka, Mətalabangño na atò. Nda səm nggə
earce ama boaro bə səm kángìr səm nə we, kángìr
mala do aba rəpwala a nre rəarə səm. Eara səm bə
səm kùrcau nə we amur mənó,

²⁹ ace mənana wu kəa yiu nə munəo arə
səm dāng, kəla mənana səm ngga səm pakko
məbane raka. Do mô a ban səm ngga səm pàkkò
cauboarna, sə səm yì tasəto a o aba rəpwala. Sə
ado ka Mətalabangño tsəngñənò bù.>>

³⁰ Pələa Ishaku tsəa à pàkki agirlina andə agir-
nùnà dāngdāng acea. À li sə à nu atārəia.

³¹ Ban fana nə tadəmbari dīdɣal ka, aburana man andə Ishaku kánbia rəia gír ama à nè kpata cau mənana à bang ama à nè pàk ka. Pələa Ishaku tasəia bəà o; à bwal njargula à o aba rəpwala.

³² A pwari mənno ka amə'túró-bala mala Ishaku yiu à yì banggi wi cau mala bəsa tūli-mùr mənana à mal tèmé ka, ama à kum mùr kàm.

³³ Nda tsəki wi lulləu ama Shiba,[†] sə yi pur a yalung ngga lullə la mənno ka, à sùrəi nə Biyasheba.[‡]§

Isəwa alki amaməna mala amə'Kan'ana

³⁴ Lang Isəwa lùmsənà pələa lumi-ine mala do banza male ka, al amaməna bari amə'Hitti, Judit boarnsarile Beri, andə Basemat boarnsarile Elon.

³⁵ Amaməna mənna bari ka, à yinəi Ishaku andə Rabeka bumkidíkea kèrkər.

27

Yakupu iu tsəkbu mala Isəwa arəi

¹ Lang Ishaku ènà sə aməsəi kə sənban dəm pepè raka, tunə Isəwa muna-dəm̃ba male ama, <<Isəwa.>>

Pələa Isəwa ear ama, <<Mə ndya ka.>>

² Ishaku ne wi ama, <<Səni, ən ènà, sə ən sùrə pwari lú mem dāng.

³ Ida, twal ntà mò andə kpəliba, kya a bondo kya bəmbombo walām nyama,

[†] **26:33 26:33** *Shiba* ka bāləi nda <<kángir ko tongno-nong bari.>>

[‡] **26:33 26:33** *Biyasheba* ka bāləi nda *tūli-mùr mala kángir ko tūli-mùr mala tongno-nong bari.* § **26:33 26:33** Balli gbal aba:

Tite 21:25-30.

⁴ sə wu lambam gírlina mənana ən earikiyi ace raka pé. Yinəàm nēi mə li, mə tsəko buam, sə mə wú.>>

⁵ Cau mənana Ishaku na aban ne muni ka, Rabeka na aban oe. Lang Isəwa uməna a bombo ka,

⁶ Rabeka pələa tunə muni Yakupu sə ne wi ama, <<Ən ok tárró kə ne mə'eambo Isəwa ama,

⁷ bə kya wali wi nyam bombo, bə yi lambi wi gírlina məboarne nē li, sə nē tsəki wi bə a bədəm Mətalabangŋo sə bə wú.

⁸ Ado ka, we munem, ida kwakikiro arəəm sə wu pak gír mənana ən no nəma wu pak ka.

⁹ Kya aba domwan wu yinəàm nə amuna-mbùl aməboarne bari, mə nə ya lambi tárró gírlina mənana earikiyice ka.

¹⁰ Awu nə kánəi wu kya pe tárró bə lí, bə tsəko bə, sə bə wú.>>

¹¹ Yakupu pələi nggè Rabeka ama, <<A sələna ama Isəwa ka nyáng na arəi, sə mim ngga rəəm na halhal.*

¹² Bə tárrám kya je rəəm ngga mə nə pək lang? Nə na ama ənggə earce bəngginəi, sə a kúnì tsəkbu ka nə suem.>>

¹³ Pələa nggè pələi wi ama, <<Munem, bə súbanì yiu amuram. We ka pək gír mənana ən no nəma wu pak ka; kyane kya yinəàm nəia.>>

¹⁴ Nda Yakupu o kya yinəi nggè nə ambulnì. Rabeka yi lam gírlina məboarne mənana Ishaku kə earce ka.

* **27:11 27:11** Balli gbal aba: Tite 25:25.

15 Pələa Rabeka twal daura məboarne mala Isəwa, mənana nda a bala ka, oasəi Yakupu muni məkyauwe,

16 sə gır abui andə myali nə nyáng ambulni.

17 Pələa pè Yakupu ndəmo andə mbú məboarne mənana lam ngga.

18 Yakupu twal gırlina umnəi aban tárrí sə kya ne wi ama, <<Dàdà.>>

Ishaku eari wi ama, <<Woi, munem, a nda yana dê?>>

19 Yakupu eari wi ama, <<Mə nda Isəwa muna-dəmba mò. Ən pángnənà gır mənana a nam ama bèn pak ka. Nyame ndya ka. Ida, lo dumnədo, li gırlina sə wu tsəkam bù.>>

20 Ishaku dı ama, <<A pak lang sə a kaurəa kum nyame anggo tù, munem?>>

Yakupu pələi wi ama, <<Mətalabangno Bakuli mò na tsəa sə ən kumi tù ka.>>

21 Ishaku pələa ne Yakupu ama, <<Sung abanam pè mə jeo, munem, mə sələa ko məsəcau a nda Isəwa ko a nda dāng.>>

22 Pələa Yakupu sungno aban tárrí, sə Ishaku je rəi sə na ama, <<Giu ka mala Yakupu na, sə abú ka à mala Isəwa na.>>

23 Yì ka bwar̄ki arə sūr̄ Yakupu, acemənana abuí ka à ndanə nyáng arəia kəla mala Isəwa. Nda Ishaku gılərəi nə tsəki wi bù,

24 sə dı dəm ama, <<Mbak-kàngkàng a nda munem Isəwa le?>>

Isəwa pè wi eare ama, <<È, mə nda.>>

25 Pələa Ishaku ne wi ama, <<Sungsəami a banam ace mənana mə li nyam-bondo mala munem

mə tsəko bù.>> Nda Yakupu twal gírlina pè tárrí lí, sə pe wi mür-bəlanggun anap nuì.

²⁶ Ishaku ne muni ama, <<Ida, sung abanam kùram a rəo, munem.>>

²⁷ Yakupu pələa sungŋo a baní sə kùrì arəì. Lang Ishaku ok rəm daura rəì ka, tsəki wi bu sə na ama, <<Rəm munem na kəla rəm ɓəbondɔ mənana Mətalabangŋo tsəngŋəni wi bù ka.

²⁸ Bə Bakuli pò ncimna nə kuli andə nzali məboarne mənana nə pusə məssa kpəm andə mür-bəlanggun anap ka.

²⁹ Abwapəndəa pas nə duk amə'túró mō, sə abwapəndəa mala nzali nə bun a ɓadəmbo. Awu nə duk ɓwaməgule amur amə'eambo sə amuna mala nggò nə kùndəó a ɓadəmbo. Abwana mənana kat à sueo ka, à nə suia, sə abwana mənana à tsəko bù ka, à nə tsəkia wia bù.>>†

³⁰ Lang Ishaku mal tsəki Yakupu bù, sə Yakupu puro nə nggə u ka, nda Isəwa kə nyàrí ɓombo ka.

³¹ Isəwa lam gírlina məboarne sə twali wari nəi aban tárrí. Pələa ne tárrí ama, <<Dàdá, ida lo dumnədo lí gírlina mem mala nyam-bondo, sə wu tsəkam bù.>>

³² Ishaku dí ama, <<A nda yana?>>

Isəwa pe wi eare ama, <<Mə nda muna-dəmba mò Isəwa.>>

³³ Rə Ishaku kútia ɓəl rang-rang sə na ama, <<Yana ɓwe na kya ɓombombo yinəàm nə gírlina? Ən lina gírlinê adyan sə a yiu, sə ən

† 27:29 27:29 Balli gbal aba: Tite 12:3; Bal 24:9.

tséngnɛ̀nì wi bu, sə yì tsəkbu ka duməna anggo male na.>>

³⁴ Lang Isəwa ok cau mala tárrí ka, sak zwalo mala bua kwanban, ne tárrí ama, <<Dàdá, tsəkam bù, mim gbal ka tsəkam bù!>>

³⁵ Tárrí ne wi ama, <<Mə'eambo yiu kani yi swarkiam, angnəna tsəkbu mò.>>

³⁶ Isəwa na ama, <<Bà sə à pè wi lulləu ama Yakupu‡ dāng, bəmbərinām ado kusə bari. Angnənəm gulo bəlban mem mala muna-dəm̄ba, sə ado dəm ngga angnənəm tsəkbu mem!>> Pələa dī tárrí ama, <<Kə bə tsəkbu ueo mənana awu nə tsəkam ngga re?>>

³⁷ Ishaku ne wi ama, <<Ən angnə dəm̄ba ən tséngnɛ̀nì bə do bəwaməgule amuro, sə ən pana amə'eambi kat bəà duk aguro male. Ən mənəni wi njar mala hatəki a kum məssa andə mür-bəlanggun anap. Man dəm̄ba ado mə nə pa aceo le, munem?>>

³⁸ Isəwa lidəm̄ba nə zəm̄bi tárrí ama, <<Kə bə tsəkbu mwashat pa kəm mənana awu nə tsəkam ngga re, Dàdá? Mim gbal ka tsəkam bù!>> Sə Isəwa loasə gì sak bua.

³⁹ Ishaku nə mən kúní ka ne wi ama, <<Kwakikiro ǒ . Nzali-rya mala bando mò ka nə duk pədan ban,

sə mbulo pa nə nggə sulə kam dāng.

⁴⁰ Nə nggeabyau mò sə awu nə kúmbi bəmúr rəò do.

Awu nə dupi mə'eambo guro.

‡ 27:36 27:36 Yakupu: Lulləu mənəna ka à oè nə kún Ibəru kəla <<bəmbəri.>>

Səama bə a longna a nə ak garabuo ka,
awu nə purî batè.>>

Yakupu bangña o atà Laban

⁴¹ Nda Isəwa binəməsə Yakupu ace gîr mənana Yakupu pè, tsək tárrià pè wi tsəkbu mənana male yî Isəwa na ka. Balbure a babumi ama, <<Pwari doatu ace lú mala tár səm gbàshinà; anzəmi ka, she mə nə wal-lú mə'eambam Yakupu.>>

⁴² Lang bə bwa yi banggi Rabeka gîr mənana muna-dəmba male Isəwa shame nè pè ka, túrbān atà Yakupu yi ne wi ama, <<Mə'eambo Isəwa na kə balburio ama nə wal-lueó ace gîr mənana à pakki wi ka.

⁴³ Ado ka munem, pàk gîr mənana ən nggə banggo ka: Lo bangña o aban mə'eambam Laban a Haran.

⁴⁴ Kyane duk kanó a banì she bə bumlulla mala mə'eambo pwaləna ka.

⁴⁵ Ue kano she bə bumlulla male suləna, sə bāləi lorəna gîr mənana a pakki wi ka. Mə nə túrbān atò wu nyare. Ace mana sə mə nə dwanyiban wun kəm a pwari mwashat?>>

⁴⁶ Pələa Rabeka ne Ishaku ama, <<Banshirinam, sə ən auləna nə amālá Isəwa amə'Hitti mənía. Bə Yakupu nə al bwama a nzali mənía, atà maməna mala amə'Hitti kəla amənia ka, lú nə boaribanì abanam.>>§

28

¹ Acemani ka Ishaku tunə Yakupu tsəki wi bù sə banggi wi ama, <<Cè a al kə bwama Kan'ana dāng.

§ 27:46 27:46 Balli aba: Tite 26:34-35; 28:8.

² Lo o a nzali Padan Aram, a bala mala keò Betuwel, kya al bwama atà amuna-maməna mala kinò Laban.

³ Bə̀ Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo* ka tsəko bù! Bə tsəa wu bəla wu hatəki, bə tsəktau mò gulo bə duk abwapəndəa mə'ləkke pas.

⁴ Bə̀ Bakuli tsəa tsəkbu mənana tsəki Ibərayim ngga bə suləo amuro wunə abwana mənana a tau mò ka. Bə̀ nzali mənana a nda abaləi ado kəla bəri ka bə duk mò acemənana Bakuli panì Ibərayim nzalinì.>>

⁵ Nda Ishaku pusəbəri Yakupu bə o, sə Yakupu bwal njar aban o a nzali Padan Aram. Wario nə nggá do atà kine Laban, muna mala Betuwel bwa'Aram sə mə'eam Rabeka, nggea ka yì Yakupu andə Isəwa.

⁶ Isəwa yi sələ ama, tárrí Ishaku tsəngəñəni Yakupu bù sə tasənate bə o a nzali Padan Aram bə kya al bwama kəm, sə lang tárrí na rə tsəki Yakupu bù ka, nunkiri ama bə kəa al bwama Kan'ana dāng.

⁷ Yakupu okî tárrí andə ngge sə o a nzali Padan Aram.

⁸ Lang girnî yi kpāki Isəwa ama tárrí andə ngge earce amaməna mala amə'Kan'ana raka,†

⁹ lo gbal o atà Ishmayel mə'eam tárrí kya al bə muna-bwama mala Ishmayel, yinəi amur amaməna mənana ndanəia díďyal ka. Bəsa māmí ka lùlłəi nda Mahalat. Yì ka nda mə'kyauwa Nebayot bə muna-bwama mala Ishmayel muna Ibərayim.

* **28:3 28:3** *Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo* ka nda El-Shaddai nə kún Ibəru. † **28:8 28:8** Balli aba: Tite 24:3; 26:34-35; 27:46.

Lorəo mala Yakupu a Betel

¹⁰ Yakupu nying Biyasheba bwal njar aban o a Haran.‡

¹¹ Yi bwal bè ban nə pwarikpəra sə giliki banì nə nong nggam. Twal bè tali a banì loasəna múrí nəi. Pələa ko a ntulo a banì.

¹² Aba lórəo kara səni ka, à loasəna njar-eauwe, tǽrtè lo a nzali sə múrí kya bwal kùli. Sə səni ka, aməturonjar mala Bakuli à kə eauwe sə à kə suləo amurí.

¹³ Nyare səni amurí a kùli ka, Mətalabangŋo na aban came sə na ama, <<Mə nda Yahweh Bakuli mala keò Ibərayim, sə Mə nda Bakuli mala tárró Ishaku. Nzali mənana a nong amurí ka, mə nə po wi wunə amə'keò.

¹⁴ Təu mò nə làkkì kəla tú nzali. À nə mesəe arə abuban dāngdāng, nə njar-nzali andə njar-takuli, nə njar-nza andə njar-kunmur. Abwapəndəa kat a banza nə kum tsəkbə nəbano sə nəban amunio andə amə'keò.§

¹⁵ Səni, mə nda atò, sə mə nə yálo, a koya ban kat a nə ká kam ngga, sə mə nə nggá nyesəo dəm aba mənía yi nzali ka. Pà mə nə nyio dāng she bèn pángŋənò agir mənana kat ən no nəma mə nə pakko ka.>>

¹⁶ Yakupu loapi ntulo sə na ama, <<Məsəcau Mətalabangŋo na a ban mənía sə ko ən sələ dāng! >>

¹⁷ Bangciu pakki wi gbal sə na ama, <<Man yi ban ngga nda biki kàrmúrú ka! Kə ban nda man

‡ 28:10 28:10 Haran ngga nggea-là na a nzali Padan Aram.

§ 28:14 28:14 Balli gbal aba: Tite 12:3; 13:14-16; 17:4-6; 24:7.

ɗang, ɓala mala ʔakuli na; nda kə bankutio mala ká kùli.>>

¹⁸ Ban fanà nə ban'mbul-mbul ka Yakupu lo sə twal tali mənana loasəna mūrí nēi ka, tamsəi sə pələa ɗārəí nə mùrú.

¹⁹ Tsəkî banì lulləu ama Betel,* sə ɗiɗyal ka à kə tunə banì ama Luz.

²⁰ Yakupu pələa pàcau nə-shambum abadəm ʔakuli ama: <<Bè awu nə do atəm, a nə yálǎm aba mənía yì gya ən nggə twalo, sə awu nə pàm gírlina kunam andə agir-nggūrəu mənana mə nə oasəo,

²¹ sə ɓèn nyar ɓǎng a ɓala mala tárrám ngga, Mətalabangŋo nə duk ʔakuli mem.

²² Mənía yì tali ən tamsəi ka, nə duk ɓala mala ʔakuli, sə mə nə po kāmbe mwashat aba lum mala gírbunda mənana kat awu nə pàm ngga.>>

29

Yakupu yi bik ɓala mala Laban

¹ Yakupu lidəmba nə gya male, yi bwal nzali mala abwana mənana a takuli ka.

² Lang loasə məsəi ka, kara sən tūli-mùr a ban-fana nə domwan tàrú mala anzur aban nongŋo a nkanggari à kə kundə pàmur. Nggea tali mēgule gír kún tūli-mùrnî.

³ (A là mənə ka she ɓə adomwan yi raməna kat ka, sə ayálgír nə ramta tali à nə pea anzur mùr. Sə ɓəà maləna ka, à nə nyesə tali a kún tūli-mùr.)

⁴ Yakupu wari aban ayálgírnì sə ɗía ama, <<Wun amə'eambam, wu pur nə kəshe?>>

* **28:19 28:19** *Betel* ka ɓāləi nda ɓala mala ʔakuli.

À eari wi ama, <<Səm pur a Haran.>>

⁵ Pələa díá ama, <<Wu sùrè Laban mə'kà Naho le?>>

À bang ama, <<E, səm sùrèi.>>

⁶ Pələa Yakupu díá ama, <<Nda băng le?>>

À pè wi eare ama, <<Nda băng. Səni, muni Rahila nda mənò kə yiu nə anzur male ka.>>

⁷ Yakupu na ama, <<Wu səni, pwari malaká kārəa à nè nyesə agirkusəu a domwan dāng. Wu pea wia mūr sə wu nyesəia aban likiagir a bondo.>>

⁸ À pələi wi ama, <<Pà səm nə pak mənò ka dāng she bə adomwan yina kat ka; sə səm nə gəshí tali səm nə pè anzur mūr.>>

⁹ Yakupu naban nacau più sə Rahila yi tusə nə anzur mala tárrí. Yì Rahila ka, nda møyál anzur mala tárrí.

¹⁰ Lang Yakupu sən Rahila, muna mala kine Laban andə domwan mala Laban ngga, wario kya gəshí tali mənana gír kún tūli-mūr ka, pè anzur mala kine mūr.

¹¹ Pələa Yakupu pàkkî Rahila popuro* sə loasə gí aban bua ace banboarnado.

¹² Yakupu banggi Rahila ama, <<Mə nda bəla mala tárró, muna mala Rabeka.>>

Rahila pələa bangja o kya ne tárrí.

¹³ Sə lang Laban ok ama məkine Yakupu yina ka, lo nə mire nə nggá kumi. Mən abui kūr Yakupu zəp, gingsəi sə umnəi a bala. Lang Yakupu bələni wi kúni kat ka,

* **29:11 29:11** *pàkkî Rahila popuro* ko <<yi je Rahila a nkí nə mburkuni.>>

14 Laban loasə gî na ama, <<Məsəcau, a nda muem andə nyamam.>> Nda Yakupu do atà Laban zongho mwashat ka.

Yakupu pàktúró ace Rahila andə Liya

15 Laban ne Yakupu ama, <<A pà wunə pàkkam túró bə acemənana a nda bəla mem ngga dāng. Banggām ya tangnakusəu na a earkice mə po?>>

16 Laban ngga ndanə amuna-maməna bari; muna mēgule ka lùlləi nda Liya, sə məkyauwe ka lùlləi nda Rahila

17 Liya ka aməsəi boarsəna† sə Rahila ka bəməsəi boarnsari sə ndanə nggunrəu mənana à nə earce ka.

18 Yakupu ka kə earce Rahila sə ne kine ama, <<Mə nə pàkkô túró mala pələa tongno-nong bari, bə awu nə earām mə al Rahila ka.>>

19 Laban ne Yakupu ama, <<Pò Rahila ka nə boaram nə kùtì mənana mə nə pè bəbwa ka. We ka do atām pàkkam túró.>>

20 Nda Yakupu pàktúró apələa tongno-nong-bari ace Rahila sə yàle səni a baní kəla anongho na bəti ace ulang earban mənana ndanəi ace Rahila ka.

21 A masələate ka, Yakupu ne Laban ama, <<Apələa mala túró mem lùmsənà. Pam māmám. Ən nggə earce nəma mə nə kutio a baní.>>

22 Pələa Laban tunəki abwana a cengge bəa yiu ace ligirlina mala isəban.

23 Sə lang ban bwalnà ka, yinə Liya yi pe Yakupu, sə Yakupu kùtì a baní.

† 29:17 29:17 Cau mənəia à giləi akani nə kún Ibəru ka à bwalte pepè dāng.

²⁴ (Laban twal muna-bwama mətúró-bala male Zilpa pè Liya bə duk muna-bala male.)

²⁵ Lang banfana ka Yakupu yi səni ka, ashe Liya na. Pələa dī Laban ama, <<Mana mənía a pakkàm ani ka? Ən pakko túró ace Rahila re? Sə palang sə a bəsəkiam anggo?>>

²⁶ Laban nyesəi wi ama, <<Kuncau ma'səm ear ama muna-bwama məkyauwe bə albura amur mægule dāng.

²⁷ Kúndəô bə limo mala pakkidire isəban mənía bə kutio, sə səm nə pò məkyauwe gbal, bə awu nə eare awu nə pàktúró mala bə pələa tongno-nong-bari dəm ngga.>>

²⁸ Yakupu pələa eare pè kəla mənana Laban bang ngga. Limu mwashat anzəm pakkidire isəban mala Liya ka, Laban pè wi Rahila bə duk māmí gbal.

²⁹ (Laban pè Rahila guro male Bilha bə duk muna-bala male.)

³⁰ Yakupu kùtí aban Rahila gbal, sə earce Rahila kùtí mənana earce Liya ka, pələa do pakki Laban túró mala bə pələa tongno-nong-bari dəm.

Amuna mənana Yakupu bəl ka

³¹ Lang Mətalabangŋo səni Liya ka à eàrì pepè raka, pələa pè wi bəlmuna sə mala Rahila ka, duk nkombi.

³² Liya kum muna a bumi sə bəl muna-bwabura, sə pe wi lulləu ama Ruben.‡ Pələa bang ama, <<Mətalabangŋo səna tanni mem, ado ka burém nə earám.>>

‡ 29:32 29:32 *Ruben ngga bələi nda <<səna tanni mem.>>*

³³ Nyare kum muna a bumi dɛm, bɛl bɛ muna-bwabura, sɛ pɛ wi lullɛu ama Shimiyon.[§] Pɛlɛa bang ama, <<Mɛtalabangɲo pam mɛnia yi muna acemɛnana yi ok ama à eàrám dɛng.>>

³⁴ Nyar dɛm kum muna a bumi, bɛl bɛ muna-bwabura, pɛ wi lullɛu ama Lawi.* Pɛlɛa bang ama, <<Ado ka burém nɛ tà arɛám, acemɛnana ən bɛlɛni wi amuna-burana tàrú.>>

³⁵ Nyar dɛm kum muna a bumi bɛl bɛ muna-bwabura sɛ pɛ wi lullɛu ama, Yahuda.[†] Pɛlɛa bang ama, <<Ado ka mɛ nɛ bɛwangsɛ Mɛtalabangɲo.>> Sɛ bɛlmuna kasɛi wi.

30

¹ Lang Rahila sɛni pà nɛ gandɛ bɛlɛ Yakupu muna raka, kara mbali pakki wi arɛ mɛgule muna-bwama. Pɛlɛa zɛmbi Yakupu ama, <<Pam amuna, bɛ ana raka mɛ nɛ wú!>>

² Kara bum Yakupu lul kɛrkɛr arɛ Rahila, sɛ dɛi ama, <<Mɛ nda Bakuli le? Yi nda bwa mɛnana po bɛlmuna raka!>>

³ Pɛlɛa Rahila banggi wi ama, <<Tɛwal mɛtúrɔ-bala mem, Bilha, pàk-bwama nɛi. Yi ka nɛ bɛlɛm amuna, sɛ nɛbaní sɛ mɛ nɛ kum mem gbal yia amɛbala.>>

⁴ Nda Rahila pɛ Yakupu mɛtúrɔ-bala male, yi Bilha, bɛ duk māmí, pɛlɛa pàngɲɛnà-bwama nɛi.

⁵ Bilha kum muna a bumi, bɛlɛ Yakupu muna-bwabura.

[§] 29:33 29:33 *Shimiyon* ngga bɛlɛi nda <<Ongɲɛna.>> * 29:34 29:34 *Lawi* ka bɛlɛi nda <<Lanzɛa a rɛ.>> † 29:35 29:35 *Yahuda* ka bɛlɛi nda <<Bɛwangsɛban.>>

⁶ Rahila bang ama, <<Bakuli angñamuram! Ongñəna bua mem, nda pam muna-bwabura ka.>> Acemani ka tsəki mune lulləu ama Dan.*

⁷ Nyare Bilha kum muna a bumi, bəlî Yakupu bə muna-bwabura.

⁸ Pələa Rahila bang ama, <<Ən warənə wara kərkər mala Bakuli sənə mə'eambam muna-bwama, sə ndo ən nggə limurəm amurí ka!>> Acemani ka tsəki muna lulləu ama Naftali.†

⁹ Lang Liya səni kə kum muna a bumi dəm raka, twal muna-bala male, yì Zilpa, pè Yakupu bə duk māmí.

¹⁰ Zilpa, muna-bala mala Liya bəlî Yakupu muna-bwabura.

¹¹ Liya pələa bang ama, <<Ən kuməna múrboarna!>>‡ Nda tsəki wi lulləu ama, Gad.§

¹² Nyare Zilpa bəlî Yakupu baria muna-bwabura.

¹³ Pələa Liya bang ama, <<Ən kuməna bumpwasəa kərkər! Adyan ngga acili amaməna nə pək bumpwasəa atəm.>> Nda tsəki muna lulləu ama, Asha.*

¹⁴ A bə pwari, nə kún cangi aməsa, Ruben wari a babondo sə kum dude,† pələa uí sə yinəi nggə Liya wi. Rahila zəmbî Liya ama, <<Ida, pam bəti aba dude mana munio yinəo wi ka.>>

* **30:6 30:6** *Dan ngga bələi ndaangña muram.* † **30:8 30:8** *Naftali ka bələi nda wara mem.* ‡ **30:11 30:11** *Ko <<Nggəsan amə'wa ndya à kə yiu ka!>>* § **30:11 30:11** *Gad ka bələi nda múrboarna.*

* **30:13 30:13** *Asha ka bələi nda bumpwasəa.* † **30:14 30:14** *dude: girpwala mana amaməna kə shak nlerətə ace mənana bə bwalia wia kəm bəa kum muna-bum ka.*

15 Sə Liya ka nyesəi wi cau ama, <<Karəma re, yi mənana a ak burém arəàm ngga? Ado ka awu nə nyar dəm a nə ak dude mana munem yinəi ka le?>>

Rahila ama, <<Pam dude bəti mana munio yinəo wi ka, sə Yakupu ka, bə nongnə we a dù man yalung ngga.>>

16 Lang Yakupu naban nyàrî babondo nə pwarikpana mənə ka, Liya lo wari a kuliè, sə banggi wi ama, <<A bù dù man yalung ngga a nə yiu, awu nə nong atəm, acemənana ən angɲa damba ən mbwena aceo nə dude mənana munem yinəi ka.>> Nda sə Yakupu nongnə Liya a bù mənə yi dù ka.

17 Bakuli ok hiwi mala Liya; kum muna a bumi dəm sə bəli Yakupu tongnoia muna-bwabura.

18 Pələa Liya bang ama, <<Bakuli panam tangnakusəam acemənana ən pe burém muna-bala mem bə duk māmí ka.>> Nda tsəki muna lulləu ama Isaka.‡

19 Liya nyare kum muna a bumi dəm, bəli Yakupu tongno-nong-mwashatia muna-bwabura.

20 Liya pələa bang ama, <<Bakuli panam boro məboarne. Adyan ngga burém nə nggə pakkam gir nə gusələban, acemənana ən pani wi amuna-burana tongno-nong-mwashat.>> Nda tsəki muna lulləu ama, Zebulu.§

21 Nənzəmə ka Liya yi bəl muna-bwama, sə tsəki wi lulləu ama, Dina.

22 Pələa Bakuli denyinə Rahila. Ok bua male, sə pe wi bwamuru mala bəl amuna.

‡ 30:18 30:18 Isaka ka bələi nda tangnakusəu.
Zebulu ka bələi nda gusələban.

§ 30:20 30:20

23 Muna kpa a bumi, bəl muna-bwabura sə bang ama, <<Bakuli pusənam a kəsəkyā mala do nkombi.

24 Bə Mətalabangŋo kārəəm bə muna-bwabura a bala mem.>> Pələa tsəki muna lulləu ama, Yisəfu.*

Gəna mala Yakupu gamsəa

25 Banì sau ɗang, anzəm mənana Rahila bəlna Yisəfu ka, Yakupu banggi Laban ama, <<Nyem bə ən o a là, a nzali mem.

26 Pàm amāmám andə amunèm, mənana ən pakko túró acea ka, sə wu ɗekiam mə bwal njar mə o. Ko nggearə we nə ɓamurò ka, a súrənà rə túró məcandəe mənana ən pakko ka.>>†

27 Sə Laban ngga pè wi eare ama, <<Ida, bə bumo pwasəo arəəm ngga, duk a kani, acemənana Mim ngga aba sənsəna sə ən yi sələa ama Mətalabangŋo tsəkam bui, àtəcau mò.

28 Banggam, mana nda tangnakusəo; gír mənana kat a earce ka mə nə mbweo.>>

29 Yakupu pà eare ama, <<A sələna rə cê túró məcandəe mənana ən pakko ka, sə a sələna ama adomwan mala agirkusəu mô ka mə nda ən ɗenyi nəia ka. A buàm sə à hatəki.

30 Kaniama mə yiu a bano ka, agirkusəu mô ka à nda bəti, à làkki ɗang. Sə adyan, nə yiu mem ngga, gəna andə kume mò gulna kpəm. Mətalabangŋo tsəngŋə̀nò bù nə túró mənana kat ən pè ka. Sə ado ka, nə ká aya pwari sə mə nə tita pàk gír mala buam ace gulo mala bala mem gbal?>>

* **30:24 30:24** *Yisəfu* ka bələi nda *bə kārəəm bə*. † **30:26 30:26**
 Balli aba: Tite 29:18,20,27; Hos 12:12.

³¹ Laban dī dēm ama, <<Shen sə a earce mə mbweo?>>

Yakupu pè wi eare ama, <<Kəa pam kəgìr dāng. Gìr mwashat nda mənana awu nə pàkkam, sə mə nə lidəm̃ba nə denyinə agirkusəu mô ka.

³² Came bən peləki agirkusəu arə adomwan mò yalung, bən pusə koya nzur mənana ndanə abān mēpəndəe arəi, andə koya nzur mēpəndəe abalə amuna-nzur, andə koya mbulpəndəa mənana ndanə aban mēpwasəe arəi, ko amənana mùr rəià na dāng-dāng ngga. Amənia ka à nda ka mənana awu nə pam mia, amala mbweban mem ngga.

³³ A dēm̃ba ka, bə a yi sēngi agirkusəu mənana a pam mala mbweban ngga, a nə sələa ama ən tēpərio dāng. Sə bə a kum aba domwan mem ambul-pəndəa mənana à pānə ban mēpwasəke arəia, ko ana raka, anzur mənana amēpəndəe na raka, anggo sə awu nə sələa ama ən iuwia arəò.>>

³⁴ Laban nyesəi wi cau ama, <<E, ən eara bə do anggo, kəla mana a bang ngga.>>

³⁵ Səama nə kə pwari mənə ka, Laban wario kya pusəki ambul-pəndəa kat, ajamne andə amə'nggaule mənana à ndanə abān mēpwasəe arəia, sə pusəki anzur mənana amēpəndəe na ka, nyesəia a bu amuna-burana male bəà denyi nəia.

³⁶ Pələa twal gya mala anongŋo tārú nə adomwan man upi ban mənana Yakupu duk kam ngga. Kat andə amənə ka, Yakupu lidəm̃ba nə denyinə cili agirkusəu mala Laban.

³⁷ Yakupu pələa wario kya kasəki agara mēpwale mala nggun libəne, andə mala nggun lus, andə mala nggun armon, sə koməye ka

fasəki nggwate arə ahea ban arəi bə ləmdə abân məpwasəe.

³⁸ Pələa tsəkia a ban ankenye-mùr mala agirkusəu, ace mənana amunagara ka bəà pa a badəmbə agirkusəu bəà nə yiu a nu mur ka. Pə anggo acemənana agirkusəu ka à kə eau rəia bəà yiu a nu mur ka.

³⁹ Lang agirkusəu eau rəia a badəmbə amunagara mənə à fasəkia a ləmdə abân məpwasəe andə məpəndəe arəia ka, à bəl amunia mana à ndanə abân məpwasəe andə məpəndəe arəia ka.

⁴⁰ Yakupu pusə amənə yì amuna-nzur ka bəà cam dāng, sə bəà kəa pà afa domwan mala Laban dāng. Bə agirkusəu nə eau'eawe ka, Yakupu tsək anzur male mənə bəà sən baməsəa rəia andə agirkusəu mənana a domwan mala Laban, amana à ndanə abân məpəndəe andə aban məpwasəe arəia ka. Anggo sə Yakupu kum male yì domwan, sə eare kpapia andə agirkusəu mala Laban dāng.

⁴¹ Bə bəkú eau'eawe mala agirkusəu amə'rəcandəe karə ka, Yakupu nə nongsə agara mənə fasəki rəia ka a badəmbia abalə ankenye-mùr malea, ace mənana bəà eau rəia a ban agare ka.

⁴² Sə bə agirkusəu mənana à pənə rəcandəa raka à nə eau rəia ka, kə pak mənə ka dāng. Afa pə anggo ka agirkusəu mənana à pənə rəcandəa raka, à nda ka mala Laban, sə amə'rəcandəe ka à nda ka mala Yakupu.

⁴³ Anggo sə Yakupu pələ məkume kərkər. Yi dum nə adomwan mala agirkusəu kpəm, andə amə'túró-bala aburana andə amaməna, andə akalakadambi andə adambəritso.

31

Yakupu bangña o nying ban Laban

¹ Yakupu ok ama amuna mala Laban ngga à nda ban bang ama, <<Yakupu pwana gír mənana kat tár səm ndanəi ka. Gəna male kat ka kumi aba gír mənana mala tár səm na ka.>>

² Sə Yakupu səni dəm ngga bəməsə Laban panzə arəi kəla mənana kə pak dídýal ka dāng.

³ Pələa Mətalabangño banggi Yakupu ama, <<Lo, nyare o a nzali la mala tárró, nzali mala akeo, andə mala abəla mò, sə mim ngga mə pà atò.>>*

⁴ Nda Yakupu túrban atà Rahila andə Liya bəà yiu bəà yì kumi a babondo a ban mənana kə yál domwan mala ambul male kàm ngga.

⁵ Banggia wia ama, <<Ən səni ka tár wun kə twalam dəm nə earmúru kəla mana dídýal ka dāng. Səama, Bakuli mala tárrám ngga nda atəm.

⁶ Wun kəm ngga wu sələna rə ulang túró məkərkərnì mənana ən pakki tár wun nə rəcandəa mem kat ka.

⁷ Kat andə amani ka, bəmbəriam, nggađi mbweban mem kusə lum. Səama Bakuli eari wi pàkkam kəgír məbane dāng.

⁸ Bə bang ama, <Ambul mənana rəia pwasə ka à nə duk mbweban mò> ka, kara domwan kat ka à bəl amuna amə rəpwasəke. Sə bə nggađi bumi sə bang ama, <Ambul mənana amə rə'nyouləke nda mə nə po à nə duk mbweban mò> ka, kara domwan kat ka à bəl amuna mənana amə rə'nyouləke na ka.>>

* **31:3 31:3** Balli aba: Tite 28:15; 32:10.

⁹ Anggo sə Bakuli fwa agirkusəu mala tár wun sə pam mia.

¹⁰ <<A bɛ̀ pwari, nə kún eau'eawe mala agirkusəu, aba lɔ̀rəo ən loasə məsəam sə ən səni ka, agbato mənana à kə eau amə'nggaulea a domwan ngga, à nda ka mənana rəia nyouləkyā, andə amənana rəia dok-dok, andə amənana rəia mbulet-mbulet ka.

¹¹ Məturɔ̃njar mala Bakuli tunəam aba mənɔ yì lɔ̀rəo ka ama, <Yakupu!> Sə ən eare nəma, <Uong! Mə ndya ka.>

¹² Pələa banggàm ama, <Loasə məsəo, səni, agbato mənana à kə eau amə'nggaulea a domwan ngga amənana rəia nyouləkyā, andə amənana rəia dok-dok, andə amənana rəia mbulet-mbulet ka à nda. Mə nda ban pak mənɪa ka bɛ̀ pa anggo acemənana ən sənəna cè gɪr mənana Laban kə pakko ka.

¹³ Mə nda Bakuli mənana ən pusə rəàm a bano a Betel, ban mənana a kwaki nggea tali sə a dārəí nə mùrú, sə a pàcau nə-shambum abanam ngga. Adyan ngga, lo purí nzali mənɪa ka, nyare a nzali mô mənana à bɛ̀lo kam ngga.> >>†

¹⁴ Rahila andə Liya pè Yakupu eare ama, <<Bè kə kāmbe ko libala ueka səm a bala mala tár səm le?

¹⁵ Yàle yì ka kə pangnə səm kəla səm nda ka amə'kúndàngna. Mak səm, sə gəna mənana à pe wi amur səm ngga, kara lìnì arə səm.

¹⁶ Kume mənɪa mənana kat Bakuli fwê a bu tár səm ngga, ma'səma sənə amuna ma'səm. Acemani

† 31:13 31:13 Balli aba: Tite 28:18-19.

ka, lidamba pàk gír mənana kat Bakuli banggo ama wu pe ka.>>

¹⁷ Nda Yakupu eamsə amāmí andə amuni anzəm akalakadambi ka.

¹⁸ Pwan agirkusəu male kat andə agirkuma male mənana ramba a Padan Aram ngga. Pələa bwal njar aban o a nzali Kan'ana, nə nyar aban tarri Ishaku.

¹⁹ Aba mənəo anggo ka Laban pà a là dāng. Uməna a ban mənana à kə mwaki wi nyang anzur male ka, sə a nzəmi ka Rahila iu abənzál mala aməbala mala tarri. Pwania umnəia a bui.

²⁰ Yakupu bosəki Laban bwa'Aram, eare bə sələa ama kə umnə o dāng.

²¹ Yakupu pwan agirkuma male kat sə bwal njar aban o akaurəa. Wario kya yállí Nggeasala Yiufəretis, pələa tsəkmuri aban o a Giləyat, nzali múr ankono.

Laban bangja ta Yakupu

²² Anzəm nongŋo tărú ka, à banggi Laban ama Yakupu andə aməbala male bangjəna, à uməna.

²³ Nda pwan aburana male atə sə à lo bangja ta Yakupu. Twalia nongŋo tongno-nong bari sə à yi bwalte amúr ankono mala nzali Giləyat.

²⁴ A bù dù mənəo ka, Bakuli pusərəi aban Laban bwa'Aram aba lərəo, banggi wi ama, <<Nggə nunkiro, kəa na ama awu nə ne Yakupu kə cau, ko məboarne ko məbane dāng.>>

²⁵ Yakupu ka angja dəmba à tsəkina agumli malea amur bə nkono sə Laban yi kasəmúrí. Sə yi Laban gbal andə abwana male ka, à yi tsəkia malea yi agumli tù aban agumli do mala Yakupu akanó amur nkono a nzali Giləyat.

²⁶ Laban pələa dī Yakupu ama, <<Mana mənana a pak anggo ka? A bəsəkiam, a pwan amuna-maməna mem a bangña a umnəia kəla aguro mana à bwalia a kún lwa ka.

²⁷ Palang sə a pakkam kutan, a swárô a o aba səmbərəa? Palang sə a binə banggəm ama a ndo a nə o, sə anggo ka bə mə nə tsəkto nə banboarnado mala li girlina pakkidfire, andə nggyal, andə nggwam mənana àkə te nə walki abəm, andə azangñan ngga?

²⁸ A earam mə bwal amunem andə amə'kem mə kùria arəəm mə tsəiandà dāng. We ka, a pāngñənà bwabana!

²⁹ Mə ndanə rəcandəa mala pàkkô məbane, səama, Bakuli mala tárró ləmdə rəi abanam nə bu du mana kútí ka, aban nunkiram ama mə kəa nò kəcau, ko məboarne ko məbane dāng.

³⁰ Ən sələna nəma a o acemənana babumo kə pi arə earce nyare a bala mala tárró. Sə ace mana sə a iu abənzál mem?>>

³¹ Yakupu pe Laban eare ama, <<Ən o aba səmbərəa acemənana bangciu pakkam. Ən twali nəma a nə ak amuna-maməna mô arəəm nə rəcandəa.

³² Sə cau mala abənzál mô ka, bwa mənana kat a kumi nə agirni a bui ka, à nə wal-luí. A badəm abəla ma'səm akani, səngiaban nə nggearəo ko awu nə kum bə kəgir mənana mò na ka; sə bə a kum ngga, twali.>> Sə Yakupu ka sələ ama, Rahila iuna aməno yí abənzál mala tarri Laban ngga dāng.

³³ Pələa Laban kútí altaban aba gumli mala Yakupu, andə bá gumli mala Liya, andə mala

amuna-maməna amə'túró-bala malea, sə ko kum kəgír dāng. A masələate ka, yi kúti aba gumli mala Rahila.

³⁴ Yì Rahila ka angɲa damba twalna abə̀nzálɲi oasənia aba luru gyare arə bunə-nzəm kalakadambi sə nda aban do amúrià. Laban alta ban aba gumli kat, sə ko kum kəgír dāng.

³⁵ Rahila banggi tarri ama, <<Dâ, ida bumo bə̀ kəa lúllô arə̀am aceməna ə́n gandə lo ə́n cam nə came a badəmbo ə́n po gulo raka; mə nda aba bumkwana mem.>> Anggo sə Laban lidamba nə altaban sə kum aməno yì abə̀nzál ka dāng.

³⁶ Kara Yakupu pək bumlulla, munəki arə Laban ama, <<Ya gír məbane na mənana ə́n pak ka? Ya caubikea na mənana ə́n pa, sə a lo atam ngga?

³⁷ Ado mənə a sənginaban abalə agir mem kat ka, ya gír bala mò na a kumô? Tsək gírɲi kani a badəm abwana mô andə amem, sə yia ka bə̀a gau cau, bə̀a kasə cə mənana a nre səm ngga.

³⁸ <<Ə́n duməna sənə we bwalna pələa lumi-bari adyan. Atə anzur andə ambul-pəndəa mô ka, kə bə̀ suləmuna dāng, sə yələ ə́n shak ma atə agam a domwan mò dāng.

³⁹ Pwari mana kat nyambikea wal mwashat atə agirkusəu mò, ko bwali san bə̀ bare ka, ə́n yiu ma nəi a bano ə́n ləmdəo dāng. Ə́n twal mənə yì dwayi ka amuram. Bə̀ aya pwari sə à iu mwashat atə agirkusəu mô, ko nə du ko nə pwari ka, a dīce mə mbwe nə be a kúni abalə agirkusəu mem.

⁴⁰ Ə́n camarə pakko túró nə tanni aba ban-pina nə pwari zəkya, aba dwal andə dwayi nong'ntullo nə du.

⁴¹ E, apələa lumi-ɓari ɛn pak túró guro a ɓala mò. Ɛn pak túró mala apələa lum-nong-ine ace al amuna-maməna mô ɓari, sə apələa tongno-nong mwashat ace kum anzur andə ambul-pəndəa mənɪa a pam a domwan mò ɓəà do nda mbweban mem ngga. Abalə apələa mənɔ mə nda aban pakko túró ka, a camarə nggadiki mbweban mem kusə lum!‡

⁴² Bə pà ama Bakuli mala kəm Ibərayim, yì Bakuli mana tárrám Ishaku kə ɓanggi wi ka, pang ma atəm raka, ɓə a tasənatam nə ɓabuam atàrəì. Səama Bakuli sənəna tanni mem andə túró mənana ɛn pe nə buam ngga. Nda gir mənana tsəa nə bu du mana yilung ngga Bakuli pak ɓashi male, nunkiro ka.>>

⁴³ Laban pələa pè wi eare ama, <<Amaməna mənɪa ka amunem na, sə amuna ka amə'kem na, sə adomwan mala agirkusəu gbal ka, amem na. Yàle agir mənana kat a sənɪa kani ka, amem na. Sə mana girni mə nə gandə pa ace amunem andə amunɪa mənana à ɓəlki ka?

⁴⁴ Yiu ɓə səm kùrcəu, mīm sə we. Mənɪa ka nə ləmdə ama eare nakam a nre səm.>>

⁴⁵ Nda Yakupu twal tali kwákítè ɓə cam nə came a nzali ɓə duk tali-kwakya.Š

⁴⁶ Sə ɓanggi abwana male, aməɓala male, ama, <<Wu pwangi amuna-tali, wu ramgia.>> Pələa à ramgi atali, à eamsəia amur rəarəia. Pələa Yakupu andə Laban dumnədo a ban atali mənana a eamsəia amur rəarəia ka, sə à li girlina atārəia.

‡ 31:41 31:41 Balli aɓa: Tite 29:27,30. Š 31:45 31:45 *tali-kwakya* ko gir denyi.

47 Laban tunə banì ama, Jegar-Sahaduta, sə Yakupu ka tunəi ama, Galiyet.*

48 Pələa Laban ham ama, <<Mənia yì atali à rambia ka, à nè duk gir nakún mala kùrcau ma'səm yalung.>> Nda gir mənana tsəa sə tunə banì ama, Galiyet ka.

49 Laban dəm ngga bang ama, <<Yahweh bə tsək məsəi arə səm, mim sə we, ace mənana bə səm bwal mənia yì kùrcau, anzəm mənana səm gauni tarə səm ngga. Acemani ka tunə banì dəm ama Mizəpa.†

50 Bə a pakki amuna-maməna mem gir məbane, ko a al abea amaməna amúrià sə ko ən sələce raka, dənyi ama Bakuli ka nda mə'nakún a nre səm sənə we.>>

51 Laban nyare banggi Yakupu ama, <<Sən atali mənia à gwalikia ka pepè, sə sən nggea tali mənia ən kwakì a nrem sənə we ka pepè.

52 Mənia yì atali à gwalì ka à duməna gir nakún, sə mənia yì tali kwakì ka duməna gir nakún. À nè came kəla agir kasəbaləu ama pà mə nə yàllì ban mala atali mənia à gwalì ka aban ká a nzali mô ace pakko məbane dāng, sə we gbal ka a pa wunə yàllì mənia yì nzong, ban mala atali mənia à gwalì andə tali mənia kwakì ka aban ká a nzali mem ace pakkam məbane dāng.

53 Ən nggə tunə Bakuli mala keò Ibərayim andə abakuli mala kəm Naho, yia abakuli mala tárrià bəà pək bashi a nre səm.>> Pələa Yakupu pàcau

* **31:47 31:47** Jegar-Sahaduta ka kún Aramayik na, sə Galiyet ka kún Ibəru na. Alulləu mənia yia kəm ngga bāləi nda <<gwalì mala atali nakún.>> † **31:49 31:49** Mizəpa ka bāləi nda <<ban tsək məsəu.>>

nə kángìr afa lullə 'Bakuli mənana tárrí Ishaku kə banggi wi ka.

⁵⁴ Yakupu pwan-myal girkusəu pana gír'nkila nēi a kə banì, amur nkono mēno, sə tunə abwana male bəà yiu bəà yi li gírlina. Lang à lina gírlina ka, à nong kano amur nkono bankwaria.

⁵⁵ Nə bu dēmbari díɖyal ka, Laban yi kùr aməkè andə amuni amuna-maməna zəp nə abui, tsəkia wia bù sə tsəiandə, pələa bwal njar nyare o a nzali male.

32

Yakupu gilə rəi ace je andə Isəwa

¹ Lang Yakupu bwaləna njar aban lidamba nə gya male ka, aməturenjar mala 'Bakuli yi kumi.

² Lang sənia ka, bang ama, <<Ban mēnia ka kàttì mala 'Bakuli na!>> Pələa tunə banì ama, Mahanayim.*

³ Yakupu tasə amə'na-túrbân, à aki wi dēmba à wari aban mē'eambi Isəwa, mənana ndanə do a buba Seyir, a nzali Edom ngga.

⁴ Kwarkiria ama, <<Mēnia ka nda cau mənana wun nə banggi bʷaməgule mem, Isəwa ka: <Guro mò Yakupu kə bang ama, ən o a bəri a ban Laban sə ən kya do atè bà pwari man yalung ngga.

⁵ Mə ndanə andá, andə adambəritso, andə anzur, andə ambul-pəndəa, andə amə'túró-bala, amaməna andə aburana. Ən nggə tasə cau mēnia ka a bano bʷaməgule, ace alta bʷamuru mala kum akban a bano.>>

* 32:2 32:2 Mahanayim ngga nda <<akatti bari.>>

⁶ Anzəm mana amə'na-turbanì kya nana kún-turban mənana à túríá nēi sə à nyarəna aban Yakupu ka, à yi banggi wi ama, <<Səm wari aban mə'eambo, yi Isəwa, sə bangga səm ama nda a njargula aban yiu a bano, atārəia andə aburana male gbəman-ine atè!>>

⁷ Nə bangciu arəi andə bāləkəsəkya, Yakupu pələa gau abwana mənana atè ka arə abanì bari. Anggo gbal sə gau adomwan mala anzur, andə ambul-pəndəa, andə andá, andə mala akalakadambi.

⁸ Denyicau male ka nda mənana ama, <<Bə Isəwa yiu nə munəo arə banì mwashat mala abwana andə agirkusəu male ka, bə banì man mwashat ka nə gandə bangja nə àwá.>>

⁹ Pələa Yakupu pakhiwi ama, <<We Bakuli mala kəm Ibərayim, sə Bakuli mala tárrám Ishaku, We Mətalabangjo, mənana a banggəm ama, <Nyare o a nzali mô, aban abwana mô, sə mə nə pakko məboarne> ka.[†]

¹⁰ Ən kārəa mə nə kum pəməboarne andə doməsəcau mənana a ləmdəam, yi mim guro mò ka dāng. Acəmənana dīdyal mana ən nying là, ən yi yàl a nkaring Nggeasala Jodan ngga, kə məgara nda gír mənana mə ndanəi a buam ngga. Sə adyan ngga, mə ndya nə agirkuma à lùmsə kàttì bari ka!

¹¹ Ida, amsəam a bu mə'eambam, Isəwa, acəmənana bangciu kə pakkam ama, ndo nə yiu nə munəo arəəm, mim sənə anggea ka amuna andə amuna.

¹² A bangjəna ama, <Nə məsəcau, mə nə tsəko bu, mə nə pakko məboarne, aməkeo nə làkkì pas

[†] 32:9 32:9 Balli aba: Tite 31:3,13.

kəla məsəsala mala nggeamùr, mənana à pà nè gandə ballia raka.> >>‡

13 Yakupu nongɲo akə banì mənə ka a dù mənə. Pələa tər abea girkusəu ace paboro aban mə'eambi, Isəwa ani:

14 Ambul-pəndəa amə'nggaule gbəman-bari sə agbato lumi-bari, anzur amə'nggaule gbəman-bari, andə agam lumi-bari,

15 akalakadambi amə'nggaule lumi-tàrú andə amunia, andə andá lumi-ine, andə ajamnda lum, andə amədambəriso amə'nggaule lumi-bari, sə amədambəriso ajamne lum.

16 Pələa gaki agirkusəu mənə ka arə adomwan, sə pà koya domwan a bu amə'túró-bala male dāngdāng. Banggia wia ama, <<Wu akəm damba, wu um nə agirkusəu, sə a ká ma'wun ngga, wu kəa gbashi tarə wun dāng. Nreban bə nong zak a nre domwan andə domwan mala agirkusəu.>>

17 Yakupu pələa kwarkir mətúró-bala mənana nda a damba ka ama, <<Bə a yi jena wunə mə'eambam Isəwa, sə dío ama, <A nda mətúró-bala mala yana? Sə a nə ká ke? Sə yana nda mətala agirkusəu mənə a badəmbo ka?>

18 Pələa awu nə pe wi eare ama, <Amala guro mò Yakupu na. Boro na túrnaban nēi aban bwaməgule male, Isəwa. Sə yì Yakupu ka nda kə yiu anzəm səm ngga.> >>

19 Nə kə kwarkiru mənə ka Yakupu kwarkir baria, andə təruiə, andə acili amə'túró-bala gbal mənana tsəia à kə pər adomwan ngga ama,

‡ 32:12 32:12 Balli gbal aba: Tite 22:17; 28:13-15.

<<Wun nè banggi Isəwa kə cau mə'mwashati bə wu jena wunəi ka,

²⁰ sə wun nè banggi wi dəm ama, <Səni guro mò Yakupu ka ndya kə yiu anzəm səm ngga.> >> Yakupu pək denyicau ama, <<Mə nə bariiki mə nə pwasələ babumi nə agir boro mənana mə nə ak damba mə nə tasəi wi ka. Sə nənzəmò, bə ən yiu ən yi kumi ən sən baməsəi ka, yakəla nè eam nə dotarəu.>>

²¹ Anggo sə aboro ak damba aban ká a badəmbi, sə yì Yakupu nə bamúri ka, ueo anzəmò, nongho aba gumli a ban mənò sulə kam ngga a dù mənò.

Yakupu warwara andə Bakuli

²² Nə bu du mənò ka, Yakupu lo, twal amāmi mənana bari ka, andə amaməna amə'túró-bala male mənana bari ka, andə amuna-burana male yia lum-nong-mwashat, pələa à suləo a Mùr Jabok a ban mənana lim raka sə à eauwe a bə nkaring.

²³ Lang eamsənia à eauna a nkaring Mùr Jabok ka, pələa tasə acili agirkuma male kat à eauwe a nkaring ateà,

²⁴ sə yì ka ueo anzəmò, nəmurəi.

Kara be bwa yiu, à warwara andəi bà kwaro mala ban.§

²⁵ Lang bwe səni gandə mak Yakupu nə wara raka, pələa tül mú nkpakota Yakupu, kara nkpako buni songho.

²⁶ Bweni bang ama, <<Nyem, bə ən o, acemənana ban malanə kwaro!>> Sə Yakupu

§ 32:24 32:24 Balli gbal aba: Hos 12:3-4.

ka pələi wi ama, <<Pà mə nə dekio wu o ɗang, she bəa tsəngɲənəm bù ka.>>

²⁷ Pələa bweni ɗi ama, <<Lùlləò ɗe a mana?>>

Pələa pe wi eare ama, <<Yakupu.>>

²⁸ Bweni banggi wi ama, <<À pà nè tunəo ɗəm ama Yakupu ɗang; twal adyan ngga à nè nggə tunəo ama, Isərayila,* acemənanana a warwara wunə Bakuli andə abwapəndəa, sə rəcandəa mò amsə ɗang.>> †

²⁹ Yakupu na ama, <<banggàm lùlləò pé.>>

Pələa bweni ɗi ama, <<Ace mana sə a kə earce sùrə lulləam?>> Pələa tsəki Yakupu bù abanì.

³⁰ Yakupu bang ama, <<Ən səna Bakuli a bəməsəi, kat andəa mani ka, yiləmem kum àwá.>> Pələa Yakupu tsəki banì lulləu ama, Penəyel.‡

³¹ Pwari na aban eauwe, yi mana Yakupu nə nggə nying Penəyel aban o ka. Kə zanggəɗi aban gya, ace npenye mənana kúmô a nkpakote ka.

³² Nda gir mənana tsəa bà yalung amə Isərayila kə li mazo nkpakota koya nyama raka, ace gir mənana kum Yakupu, à tullì amur mazo nkpakote ka.

33

Yakupu andə Isəwa giləki nrea

¹ Yakupu loasə məsəi sən Isəwa aban yiu, yi andə aburana male gbəman-ine. Pələa gakkia

* **32:28 32:28** *Isərayila* nə kún Ibəru ka à oè kəla ama <<warwara andə Bakuli.>> † **32:28 32:28** Balli gbal aba: Tite 35:10; 2Amur 17:34. ‡ **32:30 32:30** *Penəyel*ka nda <<bəməsə Bakuli.>>

amuna a nre ka Liya, andə Rahila, andə amaməna bari amə'túró-ɓala male.

² Tsək amaməna amə'túró-ɓala andə amunia a damba, sə Liya andə amuni kpatea, sə Rahila andə muni Yisəfu masələia wia a nzámò.

³ Sə yì Yakupu nə nggearèi ka akia wia damba aban ká. Lang gbàshinà ban mə'eambi ka, kara bunbì wi kusə tongno-nong-bari a badəmbi.

⁴ Sə Isəwa ka ɓangɗa aban yiu abani, soak abui a myali, kùrì zəp. Yia kəm ngga, à túr kunia aban bua.

⁵ Lang Isəwa loasə məsəi sən amaməna andə amuna ka, pələa dī Yakupu ama, <<A yana mənìa wu nda wunəia ka?>>

Yakupu pələa pe wi eare ama, <<Amuna na mənana ʔakuli ɓwamur guro mò pe wi ka.>>*

⁶ Pələa amaməna amə'túró-ɓala andə amunia yiu à yì bun a badəmbi.

⁷ Anggo sə Liya andə amuni kpatea, à yiu à yì bun a nzali a badəmbi. A masələate ka, Yisəfu, sə Rahila, yia gbal ka, à yiu à yì bun a nzali a badəm Isəwa.

⁸ Isəwa dī Yakupu ama, <<Man nda ɓalə amənìa yia girkusəu andə adomwan ən je sənəia aban yiu ka?>>

Yakupu pe wi eare ama, <<Aɓoro na ən yinəo wia ka, ace kum ɓwamuru andə akban a bano, we ɓwaməgule mem.>>

⁹ Sə Isəwa ne wi ama, <<Mə'eambam, mə ndanə agir kpəm mənana à kàrənām ngga. Bwal agir mənana amô na ka.>>

* 33:5 33:5 Balli gbal aba: Tite 48:9; Ang 127:3; Isha 8:18.

¹⁰ Yakupu binəi wi ama, <<Awo, bə ən kuməna earmúru a bano ka, ida ak mənía yi boro ka a buam. Acemənana, səna mənó ado ən sən baməsəo sə a angjənam ngga, nda kəla ən səna baməsə Bakuli.

¹¹ Ən nggə zəmbo, ak boro mənía ən yinəo nəi ka, acemənana Bakuli ka ləmdə́nəm pəməboarne male kərkər sə pənəm koman mənana kat boaro bən pang nəi ka.>> Sə acemənana Yakupu camarə pitə Isəwa ka, a masələate ka, Isəwa eare ak aboronì.

¹² Pələa Isəwa bang ama, <<Ado ka wu fa, bə səm twal gya bə səm o. Mə nə dupa wun a dəmba.>>

¹³ Sə Yakupu eari wi ama, <<Bwaməgule mem, a sələna ama, abea amuna atə səm ngga à biki keke, sə adomwan mala ambul andə andá gbal ka à ndanə amunia ateà mənana à nda kúnkiura ka. Duməna púp mə nə denyi nəia. Bən pərtea akaurəa, ko bə mala nongjə mwashat na ka, à nə wuki kat.

¹⁴ Nggə zəmbo, bə nə boar ka, bwaməgule mem, ak dəmba o. Səm nə nggə kpato bukbuk aban yiu, nə gya mənana pà nə kwanbi agirkusəu andə amuna raka. Mə nə nggá kúmǒ a Seyir.>>

¹⁵ Isəwa pələa eare ama, <<Ida, dekì lâ bən nying abea burana mem atə wun.>>

Yakupu pələi wi ama, <<Awo, shebə a pánghənà anggo ka dāng. Mim ngga earmúru a bano na ən earkiyice mə kum ngga, bwaməgule mem!>>

¹⁶ Pələa Isəwa nyare a kusəi a kə pwari mənó aban o a Seyir.

¹⁷ Sə Yakupu ka, o a Sukkot. Akano ka kya pakki bamúri bando, sə təngi atara ace agirkusəu male.

Nda gîr mənana tsəa sə à tunə banì ama, Sukkot† ka.

¹⁸ Anzəm mana Yakupu nyìngnḡnà Padan Aram‡ ngga, yiu jam a nggea-là Shekem, a nzali Kan'ana. Akano sə tsək kàtti nə agumli male, duk kam a nzəm la.

¹⁹ Pələa Yakupu kúr nzali mənno tsək agumli male kām ngga; kúrí a bù amuna-burana mala Hamo, tár Shekem, a kún məsə bolo-azərfa§ gbəman-mwashat.

²⁰ A kə ban mənno, Yakupu bak gyangḡan, pələa tunəi ama, El Elohe Isərayila.*

34

Mbweban a kúnì pě məbane mənana Shekem pak ka

¹ A bè pwari ka, Dina muna-bwama mala Liya, mənana à bəl andə Yakupu ka, lo wari ama nə nggá sən abi ansarina mənana à do a bu-nzali mana à ndakam nə do ka.*

² Lang Shekem, muna-bwabura mala Hamo bwa Hivi, mənana nda murəm mala mənno yì bu-nzali, nə sən Dina ka, kara bwali nə rəcandəa pàngḡnà bwama nài, kìdìkì.

³ Sə yì Shekem ngga, cè bwama Dina, muna mala Yakupu boari wi, pələa bariki nə tsəa bə

† 33:17 33:17 Sukkot ka bəlèi nda <<Atara.>> ‡ 33:18 33:18

Padan Aram nda Njar-nza mala nzali Suriya. § 33:19 33:19 məsə bolo-azərfa ka à kə kárə dəmbərya male sə à nə pa ace kúr gîr.

* 33:20 33:20 El Elohe Isərayila ka bəlèi nda <<Bakuli, Bakuli mala Isərayila.>> Ko <<Bakuli mala Isərayila ka Məgulo na.>> * 34:1

34:1 Balli aba: Tite 30:21.

bwama eari; ne wi cau bukbuk nə kún ləmdə earban, bə nuni arəi.

⁴ Pələa Shekem ne tarrí Hamo, ama, <<Ən nggə earce nəma wu aləm muna-bwama man bə duk māmám.>>

⁵ Yakupu yi ok ama Shekem kidičina muna-bwama male Dina, sə acemənana amuni amuna-burana à nda a babondo aban yál agir ka, na kə cau dāng. Kúndəô she bəà nyàrnà ka.

⁶ Hamo, tár Shekem, puro wari aban Yakupu nə nggá bangcau nəi amur cení.

⁷ Anggo ka, amuna-burana mala Yakupu nyàrəni babondo. Lang à onghəna ama à kidiiki mə'eambia muna-bwama ka, girnî kwanrəia, sə à pək bumlulla kərkər nə man yì gır Shekem pè, mənana boaro bəà pè raka; nggea gır pà kəsəkya arə abwana mala Isərayila na, mənana kidiiki mə'eambia muna-bwama mala Yakupu ka.

⁸ Sə Hamo ka bang cau nə Yakupu andə amuna-burana male. Banggia wia ama, <<Muna-bwabura mem Shekem, nə məsəcau ka, kə earce muna-bwama ma'wun, sə babumi kat uməna arəi. Bə wun nə earka, ida, wu pè wi bə ali.

⁹ Bə səm eare alban bə pà a nre rəarə səm. Wu pà səm amuna-maməna ma'wun, sə səm nə pà wun amuna-maməna ma'səm.

¹⁰ Wun nə gandə do akani abalə səm a nzali ma'səm. Wu do sə wu gya a koya ban wu earce ka, wu pək nggaliki atə səm, wu kúrki anzali sə wu bakki abala bəà duk agirkuma ma'wun.>>

¹¹ Pələa Shekem nacau nə tár Dina andə amə'eam Dina ama, <<Ən nggə zəmba wun, wu

læmdæàm earmúrí, wu earâm bèn al Dina. Mə nə pa wun gír mənana kat wu díce ka.

¹² Ko bə mana nda gəna mənana wun nə kasəa, andə agir mana mə nə mbwe amur bwama ka, mə nə yia mbwe nə banboarnado, bə wun nə pam muna-bwama man bə duk māmám ngga.>>

¹³ Amuna-burana mala Yakupu pa kəla à earəna. À nyesəi Shekem andə tárri Hamo cau nə kún bosəkiban, acemənana kídíkina mə'eambia, yi Dina.

¹⁴ À banggia wia ama, <<Pà səm nə eare bə səm al wun dāng, acemənana wun ngga, à kasəa wun bata wun dāng; gír kəsəkya na aban səm, bə mə'eam səm muna-bwama al bwa mənana à kasəi wi bəte raka!

¹⁵ Gír mwashat nda mənana nə tsəa sə səm nə eara wun ngga: bə wun mənana kat wu nda ka aburana, à nə kasəa wun bata wun, kəla mana səm ngga à kasəa səm bata səm ngga.†

¹⁶ Anggo sə səm nə pà wun amuna-maməna ma'səm, sə wun gbal ka, wun nə pà səm amuna-maməna ma'wun. Səm nə do atà wun, sə səm sənəa wun ngga, səm nə duk abwana amə'mwəshati.

¹⁷ Sə bə pà wun nə eare anggo, à nə kasəa wun bata wun raka, səm nə twal mə'eam səm, səm nə bwal njargula, səm nə o.>>

¹⁸ Acau mənəia ka à boarì Hamo andə muna-bwabura male Shekem.

¹⁹ Sə yì lagga Shekem ngga, kídiki pwari arə pak gír mənana à earce ama bə pàk ka dāng,

† 34:15 34:15 Balli aba: Tite 17:23-27.

acemənana kə earce Dina muna-ɓwama mala Yakupu nə rəbəla, sə ɗəm ngga yì nda ɓwa mənana à kə pe wi gulo kùtì acili abwana kat a ɓala mala tárrí ka.

²⁰ Pələa Shekem andə tárrí Hamo lo à wari aban kpapi-kùrcau mala là a kún nggea-là. À kya bang cau nə abwana-məgule mala là malea ama:

²¹ <<Abwana mənía ka, amə do ɓa-rəpwala nə abwana na; ɓè səm earia wia ɓèà duk kani abalə səm, ɓèà gya koya ban à earce ká a nzali ma'səm ngga. Nzali ka gul kpəm nə karə səm sənəia. Səm nə al amuna-maməna malea, sə yia gbal ka, à nə al ama'səm yì amuna-maməna.

²² Gír mwashat mənana à bang ama səm nə pa sə à nə eare à nə do abalə səm, sə səm nə duk abwana mwashat sənəia ka, nda mana ama koya ɓwabura atà səm ngga, ɓèà kasəi wi ɓate, kəla mana yia gbal ka à kasə ɓatea ka.

²³ Bè səm pa anggo ka, adomwan mala andá malea, andə agirkuma malea, andə agirkusəu malea kat nə duk ama'səm. Acemani ka, ɓè səm eare ɓè səm pək gír mənana à earkiyice nə səm ɓè səm pək ka, sə yia ka à nə eare à nə do abalə səm.>>

²⁴ Abwana mənana kat à puro sə à wari a kún nggea-là ka, à earnə cau mala Hamo andə mala muni Shekem. Koya ɓwabura andə muna-ɓwabura mənana à nda kə là mənə ka, à kasəi wi ɓate.

²⁵ Nongŋo tàrú anzəm mənə, lang penye mala kasə-ɓatau nggeangsəkina, sə à nda ɓá kwanban più ka, ɓari atà amuna-burana mala Yakupu, yì

Shimiyon andə Lawi, amə'eam Dina, twal anggea-byau malea, sə à wario à kya kúti aba nggea-là hamama. Pələa à wal-lú koya bɔwabura a mənəo yi nggea-là ka.

²⁶ À wal-lú Hamo andə muni Shekem gbal nə anggea-byau malea, sə à pusə mə'kyauwea, Dina a bala mala Shekem, sə à puro à o a là-gumli malea.

²⁷ Anzəm mənəo ka, acili amuna-burana mala Yakupu yi tusəo. Lang à yi sən alú aburana mənana à walia ka, kara à kutio à pwan kume mala là mənəo ka, atàcau mala mə'kyauwea muna-bɔwama mənana à kɪdɪkɪ ka.

²⁸ À pwan ambul, andə andá, andə adambəritso malea, mənana à kumia aba nggea-là, andə amənana a nzəm la andə babondo ka.

²⁹ À pwan gəna mala abwana mala là mənəo kat, andə agir mənana kat arə abala malea ka. À bwalki amaməna malea kat andə amuna à umnəia.

³⁰ Nənzəmò ka Yakupu ne Shimiyon andə Lawi ama, <<Wu kùménàm cau! Wu tsəngɲənám abwana mala nzali mənəia nè bɪnəcem, yia amə'Kan'ana andə amə'Periz. Mə nda bəti, ən làkkì dāng; bəà ram rəia sə à yiu nə munəo arəəm ngga, à nè yia twaltam, mim sənə amə'ɓala mem kat!>>‡

³¹ Sə yia ka à pà eare ama, <<Lang de sə à nè pang nə mə'eam səm muna-bɔwama kəla mā-gyatarəu?>>

35

Yakupu andə aməbala male nyare a Betel

‡ 34:30 34:30 Balli aba: Tite 46:26-27; 1Kpa 16:19; Ang 105:12.

¹ Bakuli banggi Yakupu ama, <<Lo, o a Betel sə wu do abanì. Bak gyangŋan abanì acem, mim Bakuli mənana ən ləmdə rəəm a bano mana a ndaban bangŋa ace upi ban mə'eambo Isəwa ka.>>*

² Pələa Yakupu banggi amə'bala male andə abwana mana kat à nda atè ka ama, <<Wu pusəki abənzáł mala peri aban abəri abakuli mənana à nda bu wun ngga, wu lak rə'wun, sə wu nggađi agir-nggūrəu ma'wun.†

³ Bə səm lo səm nə umì a Betel. Akano ka mə nə nggá bakkî Bakuli gyangŋan, yì Bakuli mana ok hiwi mem a pwari tanni mem, sə nda atəm a koya ban ən wari kam ngga.>>‡

⁴ Nda à pè Yakupu abəri bakuli mənana a buia ka kat, andə agirkiru mana a kiria ka. Yakupu lúmsəiă a tərta nggun mægule mənana a Shekem ngga.

⁵ Lang à puro à nə o ka, nggea ən'ò mənana pùr nəban Bakuli ka suləo amur alá mənana à nda a ban mənə ka. Acemani ka kəbwə lo ama nə pərta amuna mala Yakupu ama nə pàkkia wia kəgìr dāng.§

⁶ Nda sə Yakupu andə abwana mana atè ka à yi bik Luz (mənana à tunəi gbal ama Betel ka) a nzali Kan'ana.

⁷ Yakupu bak gyangŋan kano sə tunə lullə banì ama El Betel,* acemənana Bakuli ləmdə rəi a banì

* **35:1 35:1** Balli aba: Tite 28:19. † **35:2 35:2** Balli gbal aba: Tite 31:19; Jes 24:23; 1Sam 7:3. ‡ **35:3 35:3** Balli aba: Tite 28:10-22. § **35:5 35:5** Balli gbal aba: Pur 23:27. * **35:7 35:7** *El Betel* ka bāləi nda <<Bakuli mala Betel.>>

a ban mæno lang nda rə ɓangɲa nə upi ban mæ'eambi Isəwa ka.

⁸ Bəti anzəm mənía ka, Debora,[†] yì ɓwagula mənana dídɣal nda iulə Rabeka málá Ishaku a muna ka, paklú. À tsək-luí a tà nggun mægule aba ɓangɲaban mənana a Betel ka. Sə à tsəkî nggunî lulləu ama, <<Nggea-nggun sukkimərəm.‡>>

⁹ Nyare mæno Yakupu nyàrí Padan Aram ngga, ʔakuli ləmdə rəi a baní dəm a Betel. ʔakuli tsəki wi bû

¹⁰ ɓanggi wi ama, <<Lùlləò nda Yakupu, səama à pà nə nggə tunəo dəm ama Yakupu dāng. Twal ado aban ká dəmɓa ka, lùlləò nda Isərayila.>> Anggo sə ʔakuli nggaɗi wi lulləu ama Isərayila. §

¹¹ Pələa ʔakuli ɓanggi wi ama, <<Mə nda ʔakuli Mana Karban Kat nə Gulo* ka. ʔəl amuna sə wu hatəki! Tau mò nə duk nzali mægule sə nə ɓəl anzali pas. Abalə amə'keò ka amurəma nə puro![†]

¹² Nzali mənana ən pē Ibərayim andə Ishaku ka mə nə po wì, sə mə nə pè amunio andə amə'keo mənana à nə ɓəlia anzəmo ka.>>‡

¹³ Pələa ʔakuli upi ban mæno nacau nə Yakupu kàm ngga.

¹⁴ A ban mæno ʔakuli nacau nəi ka, Yakupu twal nggea tali sə kwaki, ɓə cam nə came. Pələa solə mùr-ɓəlanggun anap amurí kəla paboro aban

[†] **35:8 35:8** *Debora* ka a ɓang cau male a: Tite 24:59. [‡] **35:8 35:8** *Nggea-nggun sukkimərəm* ko Allon Bacuth nə kún Ibəru. § **35:10 35:10** ʔalli gbal aba: Tite 32:28. * **35:11 35:11** *Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo* nda El-Shaddai nə kún Ibəru. [†] **35:11 35:11** ʔalli gbal aba: Tite 17:6,16; 36:31. [‡] **35:12 35:12** ʔalli aba: Tite 12:7; 13:15; 26:3-4; 28:13; Pur 32:13.

Bakuli; ðəm ngga ðārəi nə mùrú olif bə̀ tàrì, ban-peri aban Bakuli na. §

¹⁵ Yakupu pələa tsəki banì mənìa Bakuli na cau nəi kàm ngga lulləu ama Betel.*

Lú mala Rahila

¹⁶ Yakupu andə amə'bala male turo à nying Betel, sə lang à nda njar à malanə bik Efərat ka, Rahila twal gbáshí, sə nda aba kwanban mala gbáshí.

¹⁷ Lang tanni kwanban mala gbáshí male yi bikina ka, bwama mə'bwal gbáshí ne wi ama, <<Cè bangciu pàkkô ðàng, Rahila; a bələnà muna-bwabura.>>

¹⁸ Sə aba mənə anggo ka yiləmi na rə purì rəi, sə lang nə tusə masələata lin'ueo male ka, tsəki muna lulləu ama, Ben-oni. † Sə tár muna ka tunəi ama, Benjami. ‡

¹⁹ Lang Rahila wù ka à tsək-luí a nkanggari njargula ká Efərat, là mənana yalung à sùrəi ama Betalami ka. §

²⁰ Yakupu loasə nggea-tali tàmsəi abanì, sə nda ləmdə ban bəmbe mala Rahila ka bà yalung.

²¹ Pələa Isərayila andə amə'bala male lidəmba nə gya à o à kya tsək là-gumli malea a bə bui mala bə ban à tunəi ama, Migdal-Eda.*

§ **35:14 35:14** Balli aba: Tite 28:18-19; 31:45. * **35:15 35:15** *Betel* ka bələi nda <<Bala mala 'Bakuli.>> † **35:18 35:18** *Ben-oni* ka bələi nda <<muna bumkidya mem.>> ‡ **35:18 35:18** *Benjami* ka bələi nda <<muna bu-məli mem.>> § **35:19 35:19** Balli gbal aba: Mik 5:2; Mat 2:18. * **35:21 35:21** *Migdal-Eda* ka bələi nda <<Ban mə'dähre ace sən mūr adomwan.>>

Amuna-burana mala Yakupu
(1 Acau Kpa 2:1-2)

²² Lang Isərayila na ban do a nzali mənə ka, Ruben pàk-ɓwama nə Bilha, mwashat atà mā-guro mala tárrí. Isərayila ok cè.†

‡Amuna-burana mala Yakupu ka à nda lum-nong-ɓari:

²³ Amuna-burana nə bu Liya ka à nda ka Ruben (muna-dəmɓa mala Yakupu), andə Shimiyon, andə Lawi, andə Yahuda, andə Isaka, sə Zebulu.

²⁴ Amuna-burana nə bu Rahila ka à nda ka Yisəfu andə Benjami.

²⁵ Amuna-burana nə bu Bilha, mətúró-ɓala mala Rahila ka, à nda ka Dan andə Naftali.

²⁶ Amuna-burana nə bu Zilpa, mətúró-ɓala mala Liya ka, à nda ka Gad andə Asha.

Aməno ka à nda ka amuna-burana mənana à ɓəlí Yakupu a Padan Aram ngga.

Lú mala Ishaku

²⁷ Nda Yakupu nyare a là aban tárrí Ishaku a Maməre, a Kiriyaṭ-Arba mənana à súrəi yalung ama Hebəron, yì ban mənana Ibərayim andə Ishaku duk kam kəla abəri ka.§

²⁸ Ishaku pàk apələa gbəman mwashat nə lumi-tongno-nong-tàrú [180] a ɓanza

²⁹ sə yì wú, lú mala kaba-ɓwa, sə à tsəkbani atà akê. Amuna-burana male, Isəwa andə Yakupu, na à tsəi ka.

† 35:22 35:22 Balli gbal aba: Tite 49:3-4. ‡ 35:22 35:22 Balli gbal aba: 1Kpa 2:1-2. § 35:27 35:27 Balli gbal aba: Tite 13:18; 18:1; 23:19.

36

Tau mala Isəwa

¹ Mənia ka nda tsadya mala amuna andə amə'kau a tâu mala Isəwa (yì EDOM) kəla mənana à giləi ka.

² Amālá Isəwa ka alia atà amaməna mala amə'Kan'ana. À nda ka: Ada boarnsarile Elon bwa Hitti, andə Oholibama mənana Anah bəl andə māmí məkà Zibiyon bwa Hivi,

³ sə Basəmat muna-bwama mala Ishmayel sə dəm ngga nda mə'kyauwa Nebayot ka.

⁴ Ada bəlí Isəwa muna-bwabura à tunəi ama Elifas. Basemat bəl muna-bwabura à tunəi ama Rewel,

⁵ sə Oholibama bəl a Jewus, andə Jalam andə Kora. À bəlí Isəwa amənia yi amuna kat ka aba nzali Kan'ana.

⁶ Isəwa pwan amāmí andə amuni amuna-burana andə amuna-maməna andə acili abwana mənana a bala male ka kat, sə pwan adomwan mala andá andə acili agirkusəu male, andə agirkuma mənana kat kúmô aba nzali Kan'ana ka, sə turo o a bə nzali kuko nəban mə'eambi Yakupu.

⁷ Agirkusəu malea lakkì kèrkér mənana à pà nə gandə do atārəia a ban məmwashati raka; nzali mənana à ndakam nə do ka karəia yia kəm dāng ace biki lakkì mala andá malea.

⁸ Nda Isəwa (mana à tunəi gbal ama EDOM ngga) wario kya dukla a Seyir, nzali múr ankono ka.*

* **36:8 36:8** Balli gbal aba: Tite 27:39-40.

⁹ Mənia ka nda tsadya mala aḃwapəndəa mənana à puro a nggurkwar mala Isəwa, yì tár amə'Edom, mənana à do a Seyir, nzali múr ankono ka.

¹⁰ Alullə amuna-burana mala Isəwa ka à nda ka: Elifas, muna mala Ada mālá Isəwa, andə Rewel, muna mala Basemat bè mālá Isəwa.

¹¹ Amuna-burana mala Elifas ka à nda ka: Teman, andə Omar, andə Zefo, andə Gatam andə Kenas.

¹² Elifas, muna-ḃwabura mala Isəwa dəm ngga twal bè ḃwama lùlləi ama Timna, mənana ḃəli wi bè muna-ḃwabura, yì Amalek. Aməno ka, à nda ka amə'kà Isəwa nə bu māmí Ada.

¹³ Amuna-burana mala Rewel ka à nda ka: Nahat, andə Zera, andə Shama andə Miza. À nda ka amə'kà Isəwa nə bu māmí Basemat.

¹⁴ Mālá Isəwa yì Oholibama, mənana muna-ḃwama mala Anah, sə mə'kà Zibiyon na ka, ḃəli Isəwa amuna-burana; à nda ka: Jewus, andə Jalam andə Kora.

Amúr-la a nggurkwar mala Isəwa

¹⁵ Amənia ka à nda ka aḃwana a nggurkwar mala Isəwa mana à yì duk amúr-là ka:

Amuna-burana mala Elifas muna-dəmba mala Isəwa ka, à nda ka:
Amúr-là Teman, andə Omar, andə Zefo, andə Kenas,

¹⁶ andə Kora, andə Gatam andə Amalek. Yia mənia ka à nda ka amúr-là a tau mala Elifas a nzali Edom; yia ka amə'kà Ada na.

- 17 Muna-bwabura mala Isəwa, yì Rewel ka nda tár a:
 Amúr-là Nahat, andə Zera, andə Shama andə Miza. Yia mən̄ia ka à nda ka amúr-là a tàu mala Rewel a nzali Edom; à nda ka amə'kà Basemat mālá Isəwa.
- 18 Amuna-burana mala Isəwa nə bu māmí Oholibama ka, à nda ka:
 Amúr-là Jewus, andə Jalam andə Kora. Amənia ka à nda ka amúr-là mənana à puro a tàu mala mālá Isəwa, Oholibama muna-bwama mala Anah ka.
- 19 Yia mən̄o kat ka à nda ka abwapəndəa mənana à pur a nggurkwar mala Isəwa, yì Edom ngga.

Amuna andə amə'kà Seyir
(1 Acau Kpa 1:38-42)

- 20 Akún mənana à nda ka amə nzali Edom bara-bara ka tərtea pur nəban amənia yì amuna andə aməkà Seyir bwa Hori ka:
 Lotan, andə Shobal, andə Zibiyon, andə Anah,
- 21 andə Dishon, andə Eza, andə Dishan. Koyan ateà ka yì duk múr-là mala bè kún mala amə'Hor, yì abwana a nggurkwar mala Seyir a nzali Edom.
- 22 Amuna-burana mala Lotan mənana à yì duk tár akún ngga, à nda ka:
 Hori andə Homam. Timna ka muna-bwama mə'kyauwa Lotan na.
- 23 Amuna-burana mala Shobal mənana à yì duk tár akún ngga, à nda ka:
 Alvan, andə Manahat, andə Ebal, andə Shefo andə Onam.
- 24 Amuna-burana mala Zibiyon mənana à yì duk tár akún ngga, à nda ka:

Ayah andə Anah. Anah mən̄ia ka nda bwa mənana tita kum amgbede mala m̄urpina a babondo a ban yál amədambər̄iso mala tárri Zibiyon ngga.

²⁵ Anah ka nda tár Dishon; Anah d̄əm ngga ndanə muna-bwama à tunəi ama Oholibama.

²⁶ Dishon ngga nda yi duk tár akún mala amə'Hemdan, andə amə'Eshban, andə amə'Itəran, andə amə'Keran.

²⁷ Eza nda tár akún mala amə'Bilhan, andə amə'Zaavan andə amə'Akan.

²⁸ Dishan nda tár akún mala: amə'Uz andə amə'Aran.

²⁹ Amən̄ia ka à nda ka amúr-là mala amə'Hor: Múr-là Lotan, Múr-là Shobal, Múr-là Zibiyon, Múr-là Anah,

³⁰ Múr-là Dishon, Múr-là Eza andə Múr-là Dishan. Yia mən̄ia ka, à nda ka amúr-là mala amə'Hor kəla mənana à gakkia arə aban aba nzali Seyir ka.

Amurəma mala nzali Edom (1 Acau Kpa 1:43-54)

³¹ Kaniama à n̄ə yia kum amurəma a nzali Isərayila ka, amurəma mən̄ia ka à nda mənana à yálmúr abwana a nzali Edom, kəla mənana à kpatarəia ani ka:

³² Bela muna-bwabura mala Beyo bwa nggea-là Dinhaba ka nda murəm Edom.

³³ Anzəm lú mala Bela ka, Jobap muna-bwabura mala Zera bwa nggea-là Bozəra yi eauwe a buno-murəm.

³⁴ Lang Jobap wuna ka, Husham bwa nzali Teman yi duk murəm a kúnì.

³⁵ Lang Husham wuna ka, Hadat muna-
 bwabura mala Bedat, mənana gandə
 amə'Midiyan a lwa aba nzali Mowap ka, nda
 à yi pe wi buno-murəm ngga. Lullə nggea-là
 male nda Avit.

³⁶ Lang Hadat wuna ka, Samla bwa nggea-là
 Masəreka yi eauwe a buno-murəm.

³⁷ Lang Samla wuna ka, Shawul bwa nggea-là
 Rehobot a kún nggeasala, yi eauwe a buno-
 murəm.

³⁸ Lang Shawul wuna ka, Baal-Hanan muna
 mala Akbuo yi eauwe a buno-murəm.

³⁹ Lang Baal-Hanan muna mala Akbuo wuna
 ka, Hadat yi eauwe a buno-murəm. À tunə
 lullə nggea-là male ama Pau. Lullə māmí ka
 nda Mehetabel muna-bwama mala Matəred,
 muna-bwama mala Me-Zahap.

⁴⁰ Amənia ka à nda ka amúr-là mənana à puro
 a nggurkwar mala Isəwa ka; à tunəia nə alulləia,
 koyan ngga a kún male andə bu-nzali male:

Timna, andə Alva, andə Jetet,

⁴¹ andə Oholibama, andə Ela, andə Pinon,

⁴² andə Kenas, andə Teman, andə Mibza,

⁴³ andə Magdiel andə Iram.

Yia mənə ka à nda ka amúr-là a nzali Edom.
 Isəwa nda keà mənana à pur a tərtə ka. Koyan
 ngga nə ban male mənana duk kam aba nzali
 Edom ngga.

37

Yakupu andə amuna-burana male

¹ Yakupu lidamba nə do a nzali Kan'ana, nzali mənana tárrí duk kam dídyal ka.

² Mənia ka nda cau amur ɓala mala Yakupu.

Yisəfu, məlagga aba lum bwamdə tongno-nong-ɓaria pələa male ka, nda ban yál agir andə aməgule. Aməgule mənía ka à nda ka amuna-burana mala Bilha andə Zilpa, amālá tárrí. Yisəfu kə yinai tárríà cau məɓane amúrià.

³ Isərayila, yì Yakupu ka earce Yisəfu kúti acilia amuni kat, acemənana à ɓəli wi Yisəfu aba e male. Swàrì Yisəfu nggea-daure mə'boarjamni.

⁴ Lang amə'eambi səni tárríà earce kútiä kat ka, pələa à twal ɓinəməsəi. À gandə ne kəcau məbubɓuki ani ɗang.

Alorəo mala Yisəfu

⁵ Bè du nakam Yisəfu lörəo, sə lang ne amə'eambi lörəe ka, kara à nyare à ɓinəməsəi kàm kpəm.

⁶ Nea wia ama, <<Wu kwakikir wun arə mənía yì lörəo ən lorə ka, pé:

⁷ Lang ən loasə məsəəm ngga, ən səni, səm nda a ɓaban aban kùrki akúnò məssa, kara kúnò məssa mem lo cam nə came. Sə akúnò ma'wun lo à kàri mem abaləu sə à kùndəi wi.>>*

⁸ Amə'eambi pələa à pələi wi ama, <<A səne mò ka awu nə duk murəm amur səm, ko ana raka awu nə duk gbani ma'səm le?>> Nyare à ɓinəməsəi kàm kpəm ace lörəo male andə acau mənana na ka.

⁹ Nyare lörə ɗəm, pələa nea amə'eambi ama, <<Bè lörəo nya ɗəm ən lorə ka, wu kwakikir wun.

* **37:7 37:7** Balli aba: Tite 42:6,9; 43:26; 44:14.

Mənia yalung ngga, pwari andə zongŋo sə anlero lum-nong-mwashat kùndəó a bədəmbam.>>

¹⁰ Mənia ka ne tárri andə amə'eambi, sə tárri sà'arəi ama, <<Ya ulang lörəo nda mənə ka? A nda rə na ama nggò, sə mim, sə amə'eambo səm nə yia bungio a nzali a bədəmba?>>

¹¹ Amə'eambi kara à mwar arəi, sə mala tárri ka bwal cê kə denyi nəi a bumi.†

¹² Bè pwari ka, amə'eam Yisəfu wari a yál adomwan mala agirkusəu mala tárrià a Shekem.

¹³ Yakupu ne Yisəfu ama, <<Amə'eambo na aban yál adomwan mala agirkusəu a Shekem. Yiu mə nə túrö abania.>>

Pələa ne tárri ama, <<Mə ndya ka.>>

¹⁴ Tárri ne wi ama, <<Kyan pé, kya səntà amə'gulio, ko yia andə adomwan ngga à nda jam, sə wu nyare wu yi banggàm.>> Nda tárri tsəkte sə đeki a bangŋaban Hebəron, pələa bwal njar aban o.

Lang Yisəfu yi bik Shekem ngga,

¹⁵ bè bwabura səni nda aban sikkikuni a babondo sə đi ama, <<Mana a alkiyite le?>>

¹⁶ Yisəfu eari wi ama, <<Mə nda rə alta amə'eambam. Ida, ko a nə gandə banggàm ban mənana à kə yál adomwan mala agirkusəu malea kàm ngga?>>

¹⁷ Bwabure ama, <<À nyingəna ban mənəia. Ən oea à bang ama à nə o a Dotan.>> Nda Yisəfu nying ban mənə, kutio o nə nggá kum aməgule a Dotan ngga.

Amə'eam Yisəfu me mak guro

† 37:11 37:11 Balli gbal aba: Atúró 7:9.

¹⁸ Nda kuko aban ká, mäsəia kpa arəi. Malaká bwal dāng, à kurkunarəia amurí ama à nè wal-luí.

¹⁹ À ne arəia ma, <<Wu səni, mə'lorəki alorəo man ngga ndya kə yiu ka!

²⁰ Bè yiu səm nè yia wal-luí adyan, sə səm nè túr luí aba bè tūli kani. Səm nè na ama nyam-candəa na bwali ka. Səm nè səni ko lang sə lórəo male nè yia lùmsəó.>>

²¹ Ruben ongnəna mənəia ka, bəriki nè amsəi a bəbuia. Nea wia ama, <<Bè səm kəa twal yiləmi dāng.

²² Wu kəa sukki nkila dāng. Wu túrí aba tūli-mùr mə'ime mənəia kani a bəbondó ka. Səama wu kəa na ama wun nè tsək bu wun arəi, wun nè tsəki wi npenye dāng.>> Ruben ngga bang anggo ace mənana nè amsə Yisəfu a buia, nè tasə takwari bè nyare aban tárri ka.

²³ Lang Yisəfu yi bwaləna ban amə'eambi ka, kara à swári wi nggea-daura male, yi nggea-daura mə'boarjamni male man arəi ka.

²⁴ Pələa à twali à túrí aba tūli. Tūlini ka bāləi na kpokərok; bāləi ka mə'ime na.

²⁵ À buntea à do à nè lili, sə lang à loasə mäsəia ka, à sən amə'fuli nè akalakadambi malea, à tsadi atārəia aban yiu; amə'ishmayel na à pur nè Giləyat. Twalo mənana a nzəm akalakadambi malea ka lùmsə nè muku agir mə'rəmboarne, andə mùrú-hasəa mə'rəmboarne, andə myang mala wal rəkwangya andə kwanban. À nda mur njargula à nè kánəia a Masar.

²⁶ Yahuda ne amə'eambi ama, <<Mana səm nè kúmô mənana bè səm wal-lú mə'eam səm, səm

səmbərə cè ka?

²⁷ Bə səm makkì amə'fuli mala amə'ishmayel mənə à kə yiu ka. Bə səm kəa tsəki wi npenye dāng; kəla yì ka nkila səm na de andə nyam səm! >> Amə'eambi kara à earcau male.

²⁸ Lang amə'ishmayel, yia mənana amə'fuli mala nzali Midiyan na, à yiu à nè kútí ka, amə'eam Yisəfu nunni à pusəi aba tūli, sə à makkia wia yì a kun gbatali boalo azərfa[‡] lumi-bari. Sə amə'fuli man twal Yisəfu, à umnəi a Masar.

²⁹ Lang Ruben nyare wari a tūli, sə səni ka Yisəfu pà kàm abaləi raka, kara bwal daura male sannì. §

³⁰ Nyare aban amə'eambi, sə na ama, <<Munê pa kàm a tūli dāng! Lang sə mə nə pa ado?>>

³¹ Pələa à twal nggea-daura mala Yisəfu, à pari aba nkila mala muna-mbul mənana à pwan-myali ka.

³² À twal nggea-daura mə'boarjamni mənəi ka, à wari nəi aban tárrià sə à banggi wi ama, <<Səm kum daura mənəi ka a babondo. Ida, peləki wu səni ko nggea-daura mala munio na.>>

³³ Lang səni ka kara sūrəi sə bang ama, <<Daura mala munem na! Bə nyam-bondo walni shangni! Munem Yisəfu ka nyam-bondo sangini!>>

³⁴ Bumkidíkea atəcau mala muni tsək Yakupu bwal daura male sannì, pələa oasə asanginagir arəi. Twal anongŋo pas nda ban bua ace muni.

³⁵ Amuni amuna-burana andə amuna-maməna kat yiu abani à nə giriki, sə yì ka binə girikiban. Bang ama, <<Awo, mə nə bua munem mə nə wũ

[‡] **37:28 37:28** *gbatali boalo azərfa:* boalo mənəi ka à kə kárəki dəmbərya nə kārəa. § **37:29 37:29** *kara bwal daura male sannì ko <<kara bumkidíkea bwali kərkər:>>*

mə o atè a Shewol.*>> Nda lidəmba nə bua muni Yisəfu ka.

³⁶ Anggo ka amə'Midiyan amə'Fuli kya mangɲəna Yisəfu a Masar aban Potifa, bɛ məbuno mala Firona, murəm Masar, gbani mala abwana-məgule mala amə'yáltà murəm.

38

Tamar bosəki Yahuda

¹ A bɛ bàkú ka, Yahuda nying amə'eambi pələa kutio o nə nggá do atà bɛ bɔwabura bɔwa Adulam lùlləi ama Hira.

² A ban məno ka Yahuda je andə bɛ muna-bɔwama Kan'ana lùllə tárrí ama Shua. Al muna-bɔwame

³ sə bəli wi muna-bɔwabura. Tsəki munê lulləu ama Er.

⁴ Nyare muna kpa a bumi sə bəl bɛ muna-bɔwabura tsəki wi lulləu ama Onan.

⁵ Nyar dɛm bəl bɛ muna-bɔwabura tsəki wi lulləu ama Shela. Mənia ka a Kezip sə à bəli.

⁶ Lang Er, yì muna-dəmba mala Yahuda gulna ka, tárrí alì wi bɔwama. Lullə bɔwame ama Tamar.

⁷ Sə Er ka pàk gír mənana məbike na aban Mətalabangɲo ka; nda Mətalabangɲo wal-luí ka.

⁸ Anzəm lú mala Er ka, Yahuda ne Onan ama, <<Kúti aban mā-lú mala məguleo. Lùmsə túró mô abani kəla mə'eam burí, ace mənana mə'eambo bɛ kum amuna nəbano.>>

⁹ Sə Onan ngga earnə məno ka dāng acemənana sələna ama amunè ka à pà nə duk amale dāng. Acemani ka bɛ nda rə nongnə mā-lú mala

* 37:35 37:35 Shewol ka nda banza mala alú.

mə'eambi ka nə sukki mūr-ɓwabura a nza. Kə pē anggo ace mənana ɓwame ɓə kəa kum muna a bumi ɓə ɓəlī mə'eambi raka.

¹⁰ Gír mənə Onan pē ka, gír məɓike na aban Mətalabangŋo; nda Mətalabangŋo wali wú gbal ka.

¹¹ Yahuda pələa ne nkili Tamar ama, <<Nyare a ɓala aban tárró kya duk kàm kəla mā-lú sheɓə munem Shela gulna ka.>> Yahuda bang mənə ka acemənana ɓangciu pàkki wi ama Shela nə wú kəla mənana amə'eambi wù ka. Nda Tamar o kya do a ɓala mala tárrí ka.

¹² Anzəm aɓea apələa ka mālá Yahuda, muna-ɓwama mala Shua, wú. Anzəm mana Yahuda kuməna girikiban ngga,* lo wari a Timna, a ban mənana à kə mwaki wi nyang anzur male ka. Gyajam male Hira ɓwa Adulam wari atè.

¹³ Bè ɓwa banggi Tamar ama, <<Nkilo na a njar aban o a Timna nə nggá bwali aburana mana à kə mwaki wi nyang anzur male ka.>>

¹⁴ Tamar pələa swár anggūbyau-mā-lú male sə kùmsə nggūbyau-koarəu amurí ace ɓosəki rəl. Yì do a kún njarkutio a Enayim, bè là a njargula ká Timna. Yì ka sələna ama muna məkyauwe mala Yahuda, yì Shela ka gulna duməna ɓwabura, sə Yahuda pàk kəgír ace yinəi ɓə yì duk mālá Shela dāng.

¹⁵ Lang Yahuda nə yia kutio sə səni ka, twali ama bè mā-gyatarəu na, acemənana kùmsə ɓaməsəi.

* **38:12 38:12** Balli gbal aba: Tite 24:67; 37:35.

16 Yahuda ka gandə sələa ama nkili na dang, pələa kàra abani a gírí njargula, sə ne wi ama, <<Ida, yiu mə kya kúti a bano.>>

Pələa dí ama, <<Mana awu nə pam ace mənana wu kúti a banam ngga?>>

17 Bang ama, <<Mə nə túròban nə muna-mbul atà ambul mala domwan mem.>>

Pələa dí ama, <<Sə ya gír'kùrban na awu nə tsəi mə bwali a buam bà a túrnaban nə muna-mbulni ka?>>

18 Yahuda bang ama, <<Ya ulang gír'kùrban na a earce mə tsək ka?>>

Eari wi ama, <<Pam gírparbu mò andə nggurri mənana gyar arəi a myalo ka, andə gara-gya mò mənana a buo ka.>> Yahuda pè wi agir man.

Pələa kúti a baní, sə muna kpa a bumi.

19 Tamar lo o a bala, kya swár lagir koarəu male sə oasə anggūbyau-mā-lú male dəm.

20 Lang Yahuda nyarna a là ka, kya túr gyajam male Hira, bwa Adulam, nə muna-mbul bə kyan nēi bə pè bəwame sə bə aki wi agir mənana pà ka. Sə lang Hira wari ka, kya kum bəwame dang.

21 Pələa dí ka abwana mənana à do a ban mənə ka ama, <<Mā-gyatarəu mənana dukiyi kani a kún njarkutio a Enayim ngga, nda ake?>>

Sə yia ka à eari wi ama, <<Səm pànə bekə mā-gyatarəu kani dang.>>

22 Nda Hira nyare sə banggi Yahuda ama, <<Ən kumi dang, sə abwana mənana à duk kano ka à bang ama, bekə mā-gyatarəu pà kām a baní dang.>>

23 Yahuda pələa bang ama, <<Deki bə bwali agirni a bui. Bə səm lidəmba səm nə alte ka, səm

nè pələ gir'oalban aban aḃwana. Mim ngga ən túrnì wi ban nə muna-mbul, a warina sə a kumi dāng.>>

²⁴ Anzəm zongɲo tàrú ka aḃwana yi banggi Yahuda ama, <<Nkilo Tamar ka kutina gyatarəi, sə ado ka ndanə muna a bumi.>>

Yahuda bang ama, <<Wu pusəi bəà pisəi bə wú!>>

²⁵ Lang aḃwana wario à nə pusəi ka, Tamar túr bebwa aban nkili, nə cau ama, <<Bwabura mənana twálām muna ka nda mətala agir mənía ka. Ida, peləki wu səni ko a nə súrə yana nda mətala girparbu andə nggurri andə gara-gya mənía ka.>>

²⁶ Yahuda yi súrə agirnì sə na ama, <<Cau male boaro kúti mem, acemənana ən pak bə kəgír ace bə yiu a bala aban munem Shela, bə yi duk māmí kəla mənana ən pacau ace ka dāng.>> Yahuda nyare nongnə Tamar dəm dāng.

²⁷ Lang zongɲo gbáshí bingɲəna ka, amuna-pasa na mənana a bumi ka.

²⁸ Lang nda rə gbáshí ka, mwashat atà pasa pusə bui a nza; mə'bwal-gbáshí pələa kùrî wi nkonggúr məbangɲe a garabui sə bang ama, <<Mənía ka nda tita puro ka.>>

²⁹ Sə lang nyesə bui ka, mə'eambi yi puro. Mə'bwal-gbáshí pələa bang ama, <<Ani sə a yi sanban a puro!>> Nda tsəki wi lulləu ama Perez.[†]

³⁰ Nənzəmò ka mə'eambi mənana nə nkonggúr məbangɲe a garabui ka yi puro sə à tsəki wi lulləu

[†] **38:29 38:29** Perez ka bāləi nda *Sanban puro*.

ama Zera.†§

39

Bakuli tsəki Yisəfu bù a Masar

¹ Amə'ishmayel yinə Yisəfu a Masar. Potifa ka nda bè məbuno mala Firona, murəm Masar, gbani mala abwana-məgule mala amə'yáltà murəm. Yì nda bwa mənana yi kúmó kúr Yisəfu guro a bu amə'ishmayel ka.

² Mətalabangŋo na atà Yisəfu. Koman kat pa abalə atúró male kəla guro a bala mala mətala-bala male, yì bwa Masar ka, kə kum lidəmba.

³ Lang mətala-bala mala Yisəfu səni bu Mətalabangŋo na amur Yisəfu, sə dəm ngga Mətalabangŋo kə pe wi lidəmba arə komana mənana kat nda a bui ka,

⁴ bumi pwasəo arə Yisəfu, pələa nyesəi duk məkwaditè. Tsək Yisəfu duk mədenyi nə bala male, sə nyinggi wi agirkuma male kat a bui.

⁵ Twal a kə pwari mana nyesəna bala male andə agirkuma male kat a babù Yisəfu ka, Mətalabangŋo tsəki bala mala bwabura Masar bu àkè cè Yisəfu. Tsəkbu mala Mətalabangŋo mənìa ka do amur komana mənana kat mala Potifa na ka, a bala sə a baban.

⁶ Nda Potifa nying komana kat ndanəi ka a bu Yisəfu bə kə denyi nəia. Potifa nyare tsək bamúri aba denyi nə be kəgìr dəm dāng. Kə girlina mənana nə li ka nda nakiyice ka.

† **38:30 38:30** Zera ka bāləi nda *bángŋá* mala pwari a tita puro male nə dambari. § **38:30 38:30** Balli gbal aba: Rut 4:12; 1Kpa 2:3-4; Mat 1:3.

Yisəfu ka nda dwat, sə nggunrəi boaro, boarjam pepè.

⁷ Banì sau dang mālá Potifa tita tsək məsəi arə Yisəfu. A bə pwari ka ne Yisəfu ama, <<Yiu nongnə mim.>>

⁸ Sə Yisəfu ka binəe, ne wi ama, <<Səni, Mətala-bala mem earnə mim, nying koman kat mana male na ka a buam. Kəgìr oasəi dəm arə kəgìr a bala dāng.

⁹ Kə bwa pà kàm atà amətúró a bala man kútiām nə gulo dang. Mətala-bala mem giram nə kəgìr dāng shekə we, acemənanana a ndà māmí. Sə ado ka palang sə mə nə pək mənía yì túró bealbikea mægule ka, sə mə nə pək caubikea aban Bakuli?>>

¹⁰ Bwama mənía lidəmba nə pità Yisəfu nə cau pwari-pwari, sə Yisəfu ka binə oki wi, ginggi wi zak, sə eare gbashì baní dāng.

¹¹ Bə pwari ka, Yisəfu wari a babala ace pəkki atúró male, sə acili amətúró ka kə bwa pà kàm atəà a bala dāng.

¹² Bwama man yiu yì gbami daura-múrbì mala Yisəfu, sə ne wi ama, <<Yiu nongnə mim!>> Yisəfu gwamsə rəi swárô nying daura-múrbì male a bu bwame, bangja puro nying bala.

¹³ Lang bwama man səni Yisəfu bānggənà uməna sə nyingənəna daura-múrbì male a bui ka,

¹⁴ pələa tunəban, nda amətúró-bala male bangja à yiu. Nea wia ama, <<Wu səni, burém yinə mənía yì guro bwa Ibəru akani ace mana bə yì bangginə səm! Ndyə yiu yì kútí atəm a kurəm ama nə nongnə mim, nda ən mak'zwalo ka.

15 Lang oem ən loasə giem ən mak'zwalo ka, nda puro bangña o nying daura-múrbì male a nkanggariam ngga.>>

16 Pələa bwama man nyesə daura-múrbì tsəi abani bà nyare mala burí a bala.

17 Lang burí yina ka, twal cê banggi wi ama, <<Məno yì guro bwa Ibəru a yina səm nəi ka, yi kúti atəm a kurəm ama nə bangginə mim;

18 sə lang ən loasə giem ən mak'zwalo ka, kara sarəa mire o nying daura-múrbì male abanam, purí bala.>>

19 Lang mətala-bala male ok cau mənía māmí banggi wi amur gir mənana Yisəfu pè ka, kara bumi lul kèrkér.

20 Mətala-bala mala Yisəfu pələa twal Yisəfu umnəi kya túrí a ndàkurban, a ban mənana à kə tsək apusəna mala murəm kàm ngga. Yisəfu ueo kano a ndàkurban.

21 Sə Mətalabangño ka nda atè; səntər mala Yisəfu pələa pè wi múrboarna a məsə bwaməgule mala túró yál ndàkurban.

22 Bwaməgule mala túró yál ndàkurban tsək Yisəfu amúr abwəna mana kat à kəsəkúnià a ndàkurban ngga bə kə denyinəia, sə nyinggi wi bə kə səntà koya túró mənana kat à kə pè a ban mənə ka.

23 Bwaməgule mala túró yál ndàkurban nyare tsək bəmúri aba denyi nə bə kəgír dəm mənana nyingnəni Yisəfu a bui ka dāng. Mətalabangño ka nda atà Yisəfu sə pè wi lidəmba aba koman mənana kat kə pək ka.

40

Yisəfu mængi balə alorəo bari

¹ Anzəmi bəti ka, bʷaməgule mə'pa-girnùná, andə bʷaməgule mə'lurəgír mala Murəm Firona ka à pàk məbane.

² Bum Firona lul kərkér arə aməbuno man bari, yì a bʷaməgule mə'pa-girnùná, andə bʷaməgule mə'lurəgír.

³ Pələa tasətea a ndàkurban a bala mala bʷaməgule mala amə'yál murəm, àkə ban mənana à oasə Yisəfu kām ngga.

⁴ Bania sauwa aba ndàkurban, sə bʷaməgule mala túró yál ndàkurban tsək Yisəfu bə duk guro mala dənyì nə aburana man bari ka.

⁵ Afa du mwashat ka aburana mənía, yia bʷaməgule mə'pa-girnùná, andə bʷaməgule mə'lurəgír mala murəm Masar, yia kəm à lərəo sə koyan ngga bá lərəo male ka nda dāng.

⁶ Lang Yisəfu wari abania nə dəmbari yì sənia ka, à nda bá bumkidíkea.

⁷ Pələa dī abwana-məgule mala murəm Firona mənana à nda a ndàkurban andəi a bala mala mətala-bala male ka ama, <<Mərə wun sə wu kùrbaməsə wun anggo yalung?>>

⁸ À pè wi eare ama, <<Alorəo na səm lərə ka sə kəbwa pà kām nə mængia səm baləia dāng.>>

Yisəfu pələa nea wia ama, <<Məngi balə alorəo ka Bakuli na pākiyi ka re? Ida, wu nam alorəè.>>

⁹ Pələa bʷaməgule mə'pa-girnùná ne Yisəfu lərəo male ama, <<Afa lərəo mem, ən səni ka, nggun anap, na a bədəmbam;

¹⁰ sə yì nggun anap ka ndanə abui tàrú. Lang ambui nè to ka, pələa sak pwasəe sə adangɲanshi bəle kya bángɲá.

¹¹ Kap nugìr mala murəm ngga nda a buam, pələa ən kasə mwashat atà adangɲanshi bəla anap ən kam mùrì aba kap, sə ən pē murəm a bui.>>

¹² Yisəfu ne wi ama, <<Bá lòrəê ndya ka: abunggun tàrú ka nongɲo tàrú na.

¹³ Anzəm nongɲo tàrú ka, murəm nè twalôbanì, nè nyesəo a bancame mò mana díɖyal ka. A nə nggə pē Murəm kap nugìr male a bui kəla mana díɖyal a nda mə'pa-girɲúná male ka.

¹⁴ Sə ən nggə zəmbô, bə agir boarno ka ɖenyi nə mim. Ida, kya nacem a badəm murəm ace mənana bə pusəam bən purì bá ndàkurban man.

¹⁵ À iuwam nə iuwe a nzali mem, nzali mala amə Ibəru, sə akani a Masar ka, ən pak kəgìr mənana tsəa à nè oasəam a ndàkurban ace ka dāng.>>

¹⁶ Lang bɔwaməgule mə'lurəgìr səni mənɲi bá lòrəo mənə boar ka, pələa ne Yisəfu ama, <<Mim gbal aba lòrəo mem ngga, ən səni ka, ən twal azace bəredi tàrú abaləarəia amuram.

¹⁷ Aba zace mənana amur abi ka, agirлина nakam dāngɖáng mənana à lurəi murəm ngga, sə anyal suləo à kə fwakia amuram à kə lia.>>

¹⁸ Yisəfu ne wi ama, <<Bá lòrəo mò ndya ka: azace tàrú ka anongɲo tàrú na.

¹⁹ Aba nongɲo tàrú ka murəm nè kasə bamuro sə nè gyar nggunrəo a nggun, sə anyal nè yiu à nè fwaki nyam rəo.>>

²⁰ A tàruià nongho, mənana nda pwari denyinə bəlban mala Firona ka, Firona giləki do mala li girlina banboarnado ace amə'tè andə amə'túró male kat. Túrbān bəà kya pusə bʷaməgule mə'pa-girnùná, andə bʷaməgule mə'lurəgìr male bəà yinəia a badəm acili amə'tè.

²¹ Nyesə bʷaməgule mə'pa-girnùná a bancame male, ace mənana bə lidəm̄ba nə túró male mala pè murəm girnùná,

²² sə bʷaməgule mə'lurəgìr ka à wal-luí. Agir mənə kat yi pa anggo kəla mənana Yisəfu bang ngga.

²³ Kat andə mani ka, bʷaməgule mə'pa-girnùná ka bāləi kasə arə Yisəfu dāng; bāləi lorəi.

41

Yisəfu mən̄gi balə alorəo mala Firona

¹ Anzəm mana pələa bari lùmsəna ka, Firona murəm Masar lòrə ama cam a kún Nggeasala Nayel.

² Aba lòrəo male ka, sən andá tongno-nong-bari amə'nyange búlbul, à pùr nə mùr sə à kə li bondo məpwale a kún nggeasala.

³ Pələa sən abea andá tongno-nong-bari, aman ngga amə'eamdəke kwakəḏak na. À pùr nə mùr à yi cam a kún nggeasala a nkanggari amə'nyange mənə.

⁴ Kara andá amə'eamdəke kwakəḏak mən̄ia shak amə'nyange búlbul mənə. Pələa məsə Firona sap̄i ntulo.

⁵ Ntulo nyare e, sə lòrə dəm; səni ka kuri-məssa mwashat nə amur-məssa tongno-nong-bari aməboarne, aməbəle aban gulo amurí.

6 Nənzəməò ka nyare sən abea amur-məssa tongno-nong-bari aməkwetəke mənana gùngpi mala takuli imsəia kaksəkərak ka, à yi to.

7 Sə amur-məssa aməkwetəke mənəia ka à yi myal amur-məssa aməboarne, aməbəle mənə. Məsə Firona sak a ntulo sə yi sələ ama lørəo na.

8 Ban yi fana ka dənyicau mala Firona zuri, nda túrbān bəà tunə amə'pakki agir nggār andə amə'sələe mala nzali Masar. Firona nea wia alorəo male, sə kə bwa atəà gandə mənɡi wi bələ alorəo male dāng.

9 Pələa bəwaməgule mə'pa-girnùná mala Firona banggi Firona ama, <<Yalung ngga bələam kasəna arə gatti mem.

10 A bə pwari mana kútí ka, bum Murəm lúllò arə aguro male sə tasəta səm a ndəkurban, mim sənə bəwaməgule mə'lurəgír, a bala mala bəwaməgule mala amə'yáltà murəm.

11 A bə du mwashat koyan atà səm ngga lørəo, sə bələ alorəe ka à nda dāngdāng.

12 Bə məlagga bwa Ibəru, guro mala bəwaməgule mə'yáltà murəm nakam atà səm. Səm ne wi alorəo mə'səm, sə mənɡia səm bələia.

13 Anggo sə yi lùmsəó kəla mənana bangga səm ngga: à nyesəm a bantúró mem, sə mə'lurəgír ka à gyari a nggun.>>

14 Pələa Firona túrbān bəà kya pusə Yisəfu aba ndəkurban bəà yinəi tsuk-tsuk. Sə anzəm mana Yisəfu mwana-mwā ka, nggadí agir'ngūrəi sə o a bədəm Firona.

15 Firona ne Yisəfu ama, <<Ən lorə lorəo sə kə bwa gandə mənɡiəm bələi dāng. Sə ən ok ama bəà nò lørəo ka, a kə gandə mənɡi bələi.>>

¹⁶ Yisəfu pələi Firona ama, <<Mə nda ən pakkiyi ka dāng, səama Bakuli ka nə mængio bá lørəo mô.>>

¹⁷ Firona ne Yisəfu ama, <<Aba lørəo mem, ən səni ka, mə nda aban came a kún Nggeasala Nayel.

¹⁸ Ən sən andá tongno-nong-bari amə'nyange búlbul, à puro a mür sə à tita li bondo məpwale a kún nggeasala.

¹⁹ Nyare ən sən abea andá tongno-nong-bari amə'eamdəke kwakədak. Ən malaká sən ulang andá amə'bikijamnì kəla aməno a bə kəban aba nzali Masar dāng.

²⁰ Amənia yì abikina andá tongno-nong-bari amə'eamdəke ka, à shak amə'nyange mənəo ən səni a dəmba ka.

²¹ Sə anzəm mənana à shanḡənia ka, kə bwa pà nə sələ ama à shanḡəna amə'nyange mənəo ka dāng, acemənana à ndakam akə banì kwakədak. Pələa məsəam sapî ntulo.

²² <<Aba lørəo mem dəm, ən səni ka, kuri-məssa mwashat pusə amur-məssa tongno-nong-bari amə'boarne mənana à bəl gbatsəkərak ka.

²³ Nyare ən səni dəm ngga abea amur-məssa tongno-nong-bari aməkwetəke yì puro. Amənia ka gūngpi bá pədanban imsənia katsak.

²⁴ Kara amur-məssa aməkwetəke mənia myal aməboarne mənəo.

<<Ən banggi amə'pakki agir nggár lørəê, sə kə bwa ateà gandə mənḡiəm bālai dāng.>>

²⁵ Pələa Yisəfu ne Firona ama, <<Alorəo mò ka à nda mwashat. Bakuli ləmdənò ḡir mənana kə earce pē ka.

²⁶ Aməno yì andá amə'nyange tongno-nong-bari ka, apələa tongno-nong-bari na, sə amur-məssa

məboarne mənɔ tongno-nong-bari ka, apələa tongno-nong-bari na. Alorəè ka à nda mwashat.

²⁷ Andá amə'eamdəke mənɔ tongno-nong-bari mənana à pur nənzmò, andə amur-məssa aməkwetəke mənɔ gùngpi bá pəðanban tsəia à wuli sə imsəia ka, apələa tongno-nong-bari mala nzal-gula na.

²⁸ Kə ndo kəla mənana ən banggo ka, Murəm: Bakuli ləmdənò we Murəm, gír mənana ndo nə pè ka.

²⁹ Apələa tongno-nong-bari mənana Bakuli nə hatəki nzali Masar nə gírlina ka, à nda aban yiu.

³⁰ Sə anzəmi ka, nzal-gula nə kpa aba nzali Masar aba pələa tongno-nong-bari, mənana nə tsəa à nə lorəce kume mala nzali Masar ka. Nzal-gulê nə kidiki nzali Masar.

³¹ Nzal-gulê nə bikipa mənana nə tsəa à nə lorəce hatəki mala gírlina a Masar.

³² À bəsəlèò lorêê kusə bari ace ləmdə ama Bakuli kasəna cê ama, mənɔ nda gír mənana zuku ka nə kumban ngga.

³³ <<Acemani ka, bə Murəm tàr bwa mwashat, mənana ndanə sələe andə səndəm̃ba ka, bə tsəi amur nzali Masar.

³⁴ Bə tsək abea abwana-məgule mənana à nə nggə ak kāmbe mwashat aba tongno mala agírbaban mənana à nə kum abalə apələa tongno-nong-bari mala kum dəm̃bo ka.

³⁵ Bə tsəia bəà ram gírlina mənana kat à nə kúmò abalə apələa məboarne mənana àkə yiu ka, sə bə pea wia rəcandəa nə bu Murəm bəà tsək

məsəsa arə abah ace kum girlina a là, sə bəà tsəkir girlinê.

³⁶ Mənia yì girlina ka à nè tsəi ace kum girlina mənana nè karə abwana abalə apələa tongno-nong-bari mala nzal-gula mənana kə yiu amur nzali Masar ka. Anggo sə nzala pa nè twalta abwana dāng.>>

Yisəfu duk nggwamna mala nzali Masar

³⁷ Firona andə amətè kat ka, à earnə cau mənana Yisəfu banggia wia ka.

³⁸ Firona pələa dī amətè ama, <<Yana səm nè kúmô mənana nè kúti bwa man, mənana Bangho mala Bakuli na abaləi ka?>>*

³⁹ Pələa Firona ne Yisəfu ama, <<Bakuli na ləmdəo mənia yì agir kat ka, kə bwa pà kàm ndanə sələe andə sūrəgir kəla we dāng.

⁴⁰ A nda mana mə nè tsəo amur nzali mem ngga. Cau mənana pur a kuno ka, nda abwana mem nè kpate ka. Kə mim Firona murəm, nda mənana mə nè kútiö nə gulo ka.>>

⁴¹ Sə Firona ne Yisəfu ama, <<Ado ka ən tsəngnənó a nda nggwamna amur nzali Masar kat.>>

⁴² Pələa Firona pusə gbalmo-gulo male mənana a munabui ka, oasəi Yisəfu a munabui, sə turì wi दौरा nggubyaui-linən mə'boarjamni arəi sə oasəi wi nlang bolo-njengəlan a myali.

⁴³ Firona eamsəi aba baria waru-pər mala murəm, sə à kə hamnəi a bədəmbi ama, <<Wu

* **41:38 41:38** Balli gbal aba: Pur 31:3; 35:31; Akas 6:34; 14:6; 1Sam 10:6; 16:13; Isha 11:2; Dan 5:14.

bunno amur ankūnə wun!>> Anggo sə tsəi duk nggwamna amur nzali Masar kat.

⁴⁴ Firona ne Yisəfu dəm ama, <<Mə nda murəm, sə kəbwa pà nə loasə bui ko nə twal kusəi a nzali man dang she nə cau mənana pur a kuno ka.>>

⁴⁵ Pələa Firona tsəki Yisəfu lulləu mala amə Masar ama, Zafənat-Panəya,[†] sə pè wi Asenat,[‡] boarnsarile Potifera, bə pəris mala ndà-peri a nggea-là On, bə duk māmí. Nda abwana zəkice Yisəfu aba nzali Masar kat.

⁴⁶ Yisəfu ka ndanə pələa lumi-tàrú sə tita túró a ban Firona murəm Masar. Firona pè Yisəfu túró a bui, sə pè wi gara bə duk nggwamna amur nzali Masar kat.Š

⁴⁷ Abalə apələa tongno-nong-bari mala dəmbo ka, nzali pusə gírlina kərkər.

⁴⁸ Sə abalə aməno yì apələa ka, Yisəfu ram gírlina mənana à rì aba nzali Masar ka. A koya nggea-là ka, à so məsəsa mənana à pusəi arə ababən malea ka abalə abah.

⁴⁹ À gwali məsəsa kəla sala mənana a kún nggeamùr ka, gandəa Yisəfu tamsə kārəki gír mənana abwana kə yinəi ka. Gírlina ramba à gandə ballè dāng.

⁵⁰ Kaniama apələa mala nzala nə yiu ka, Yisəfu kum amuna-burana bari, mənana Asenat nsari mala Potifera, pəris mala On bəli wi ka.

[†] **41:45 41:45** *Zafənat-Panəya* ka bāləi nda <<Bakuli nacau sə cê pāngnə yiləmu.>> [‡] **41:45 41:45** *Asenat* ka bāləi nda <<Mala

*Bakuli.>> Š **41:46 41:46** *Firona pè Yisəfu túró a bui, sə pè wi gara bə duk nggwamna amur nzali Masar kat. Ko Yisəfu pələa nying badəm Murəm sə twal gya mala peləki abən a koya buban mala nzali Masar kat.**

⁵¹ Yisəfu tsəkî muna-dəm̃ba male lulləu ama Manasa,* acemənaña bang ama, <<Bakuli tsəng̃ñəña b̃aləam lorəna tanni mem andə bala mala tárrám.>>

⁵² Baria muna-bwabura ka, Yisəfu tsəki wi lulləu ama Ifərem,† acemənaña bang ama, <<Bakuli panam amuna a nzali tanni mem.>>

⁵³ Apələa tongno-nong-bari mala hatəki mala girlina a nzali Masar yiu a masələate,

⁵⁴ sə apələa mala nzal-gula tite, kəla mənana Yisəfu bang ngga. Nzala kpa arə abea anzali kat, sə aba nzali Masar kat ka, girlina na kam kərkər.

⁵⁵ Lang nzala kútí arə amə Masar ka, à warinə bua malea aban Firona murəm ace girlina. Firona murəm banggia wia ama, <<Wu kya ban Yisəfu, sə gír mana kat bangga wun ngga, wu pè.>>

⁵⁶ Lang nzala akinaban kat aba nzali ka, pələa Yisəfu m̃angi abân tsək agirlina kat, sə makki amə Masar girlina, acemənaña nzala b̃ikina aba nzali Masar.

⁵⁷ Abwana arə abân a bum b̃anza kat yiu a Masar ace kúr girlina aban Yisəfu, acemənaña nzala akina b̃anza kat.

42

Amə'eam Yisəfu yiu a kúr girlina a Masar

¹ Lang Yakupu ok ama məsəsa na a Masar ka, ne amuni ama, <<Palang sə wu kə s̃engi rəarə wun?

* **41:51 41:51** Manasa ka b̃aləi nda <<b̃aləam lorəna.>> † **41:52 41:52** Ifərem ngga b̃aləi nda <<do nə b̃əlmuna.>>

² Òn ok ama mäsësa kúró na a Masar. Wu o wu kya kúr mäsësa ace mənana bə səm apî nzala, bə ana raka ndo səm nə wukio.>>

³ Pələa amə'gula Yisəfu yia lum, à wari a Masar a kúr mäsësa.

⁴ Sə Yakupu ka earî Benjami, mə'kyauwa Yisəfu bə o ateà dāng, acemənana ən'ò kə pakki tárrí cè bə kəgir məbāne kum muna dāng.

⁵ Nda amuna-burana mala Yakupu wario andə abea bwana a Masar ace kúr gírlina ka, acemənana nzala kpana gbal a nzali Kan'ana.

⁶ Sə acemənana Yisəfu nda nggwamna mala Masar sə nda mənana makkiyi abwana gírlina ka, amə'eambi wari a baní, à kya bunno a bədəmbi nə bəməsəia a nzali.

⁷ Lang Yisəfu sən amə'eambi ka, kara súrəia sə pa kəla súrəia dāng, kə nea wia cau nə lúllô. Dia ama, <<Wu pur a ya la?>>

À pe wi eare ama, <<Səm pur a nzali Kan'ana, səm yiua kúr gírlina.>>

⁸ Yisəfu ka súrə amə'eambi, sə yia ka à súrəi dāng.

⁹ Bələ Yisəfu kasə arə alorəo male amúrià apələa pas mana à kutiki ka, sə nea wia ama, <<Wun nda ka amə'shenzə-nzali, wu yiua sən fě mala nzali ma'səm.>>

¹⁰ Sə à pələi wi ama, <<Awo, bwaməgule, səm yiu kəla aguro mò, gírlina na səm yiua kúré ka.

¹¹ Səm kat ka səm nda ka amuna mala bwa mwashat, səm nda ka amə'shenzə-nzali dāng bwaməgule, səm nda ka abwana amə'bafoe.>>

¹² Yisəfu pələia wia ama, <<Òn earnə wun dāng! Wu yiua sən fě mala nzali ma'səm.>>

¹³ Sə à pələi wi ama, <<Bwaməgule, səm aguro mò ka, səm nda ka amuna-burana lum-nong-bari a bù tár səm a nzali Kan'ana. Mətankwang ma'səm ngga nda andə tár səm a là ado, sə bè mə'eam səm mwashat ka wuna.>>

¹⁴ Yisəfu pələia wia ama, <<Kəla mənana ən na ka: Wun ngga wu nda ka amə'shenzə-nzali!

¹⁵ Ani sə mə nə sùrə məsəcau: Mbak-kàngkàng Firona nakam ngga, pà wu nə nying Masar dāng shebè wu yina nə mə'kyauwa wun ngga!

¹⁶ Wu túr mwashat abalə wun bə kya yinə mə'kyauwa wun; cili wun ngga mə nə gír wun a ndà, she bə cau mənana wu na ka, yi purna ama məsəcau na ka. Bə ana raka ən kánbà wun nə yiləmi Firona, wun nda ka amə'shenzə-nzali!>>

¹⁷ Pələa gírĩa a ndà nongŋo tárú.

¹⁸ A təruià nongŋo ka, Yisəfu nea wia ama, <<Mim ngga ən nggə banggi Bakuli. Gír mwashat na wun nə pa sə mə nə nying wun nəyiləmu ka.

¹⁹ Bə wu nda ka abwana amə'bafoe ka, wu tár bwa mwashat abalə wun bə ɥeo kani a ndəkurban, sə cili wun ngga wu umnə gírlina aban amə'bala ma'wun mənana à nda aba nzala ka.

²⁰ Sə düməna púp wun nə yinə mə'kyauwa wun abanam, ace mənana bən sələ ama mbak-kàngkàng wu nda aban na məsəcau, sə pà mə nə wal-lú wun dāng.>> Sə yia ka à eare ama à nə pa anggo.

²¹ Sə à ne arəia ama, <<Məsəcau gír məbane mənana səm pakkî mə'kyauwa səm díɖyal ka, nda mənə səm nggə kum tangnakusəu tanni male ka. A bàkú mənə ka səm sən tanni mənana nda abaləi, mana kə bua kə zəmba səm, sə səm ginə oě ka; nda

gìr mənana tsəa sə tanni mənیا suləo amur səm ngga.>>

²² Pələa Ruben nea wia ama, <<Ən bangga wun a pwari mənəo nəma wu kəa tsək bə arə muna man ama wun nə pakkî wi caubikea dāng sə wu ginəe! Ado ka duməna púp səm nə mbwe nkila male mənana səm sukki ka.>>

²³ Yia ka à sələ ama Yisəfu kə ok cau mənana à kə na ka dāng, acemənana bə bwa na Yisəfu yinəi kə nyesəia wia cau nə kún malea ka.

²⁴ Yisəfu gəshì bania sə sukki mərəm, pələa imsə məsəi sə nyare abania nea wia cau. Pələa tsəa à bwal Shimiyon à taka abui akə bədəmbia.

Am'eam Yisəfu nyare a Kan'ana

²⁵ Yisəfu pələa ne amə'túró male bəà lùmsəki abuku mala amə'eambi nə məsəsa sə bəà nyesəi koya bwa ka boalo male mənana pə ace kúr məsəsa ka afa buku male, sə bəà pea wia gírlina mənana à nə li aban o a njar ka. Anggo gbal sə à pakkia wia.

²⁶ À tsək abuku məsəsa malea a nzəm amədambəriso malea sə à kpa a njar.

²⁷ Lang à yi bwaləna ban mənana à nə nong kam ngga, bə bwa ateà mən kún buku male nə pə mədambəriso male gírlina, kara səni ka boalo male na a kún buku.

²⁸ Ne amə'eambi ama, <<À nyesənəm boalo mem. Wu səni, ndya afa buku mem ngga!>>

Babumia yasələia, bangciu pakkia wia pələa à dī rəia ama, <<Ya gír na mənیا Bakuli pakka səm ngga?>>

²⁹ Lang à yi bwalna ban tárrià a nzali Kan'ana ka, à twal cau mala gír mənana kumia kat ka à ne wi. À bang ama,

³⁰ <<Bwabura mənana nda nggwamna amur nzali Masar ka na səm cau nə pekiban ama səm nda ka amə'shenzə-nzali malea.

³¹ Səm ne wi ama, səm nda ka abwana amə'bafoe, səm nda ka amə'shenzə-nzali dang.

³² Səm ngga səm nda lum-nong-bari a bu tár səm, mwashat wuna, sə mətankwang ma'səm ngga nda a ban tár səm a nzali Kan'ana.>>

³³ Pələa bwabure mənana nda nggwamna mala nzalini ka na səm ama, <<Gír mənana wun nə pa sə mə nə earnə wun ngga nda mənana ama, wun nə nying mə'eam wun mwashat abanam, sə cili wun bə umnə gírlina aban amə'bala ma'wun mənana aba nzala ka.

³⁴ Wu kya yinə mətankwang ma'wun abanam. Anggo sə mə nə ear ama wun nda ka abwana amə'bafoe, wu yiua shenzə-nzali dang. Pələa mə nə panzəà wun mə'eam wun, sə wun nə lidəmba nə kúró a nzali ma'səm.>>

³⁵ Lang koyan ngga ndaban soləki məsəsa mana aba buku male ka, à səni ka, koya bwa ka boalo male mənana pà ace kúr məsəsa ka, nda aba buku male; sə lang à sən boale ka, yia andə tárrià ka babumia tù mùr.

³⁶ Tárrià Yakupu banggia wia ama, <<Wu maləna amuna arəàm. Yisəfu umá; Shimiyon umá; sə ado ka wu kə earce wun nə umnə Benjami dəm. Kə mə nda mənə tanni kə kumam ngga.>>

³⁷ Pələa Ruben ne tárri ama, <<Bèn nyesə Benjami a bano raka, wal-lú ka amuna-burana mem bari. Nyi a buam, mim ngga mə nə nyesəô wi.>>

³⁸ Sə Yakupu ka nyesəi wi ama, <<Munem pà nè ká atà wun dāng. Mə'eambi wuna, kə yì na ue nəmuri ka. Bè bè kəgìr məbane kumi a njar, a gya mənə wun nə twal ka, wun ndo wun nə tasətam nə mbù amuram a Shewol* nə bumkidikea.>>

43

Baria twalbəri mala amə'eam Yisəfu aban ká a Masar

¹ Adyan ngga nzala bikina kərkər a nzali Kan'ana.

² Lang Yakupu andə amə'bala male lina məsəsa mənana à kùró a Masar ka, Yakupu banggia wia ama, <<Wu nyare a Masar wu kya kùrà səm məsəsa dəm.>>

³ Yahuda banggi wi ama, <<Bwabura mənana makka səm məsəsa ka, nunkir səm nə pekiban ama, <Pà mə nə eara wun, wun nə kùtí abanam ace sənəm dāng, she bè wu yina nə mə'eam wun atà wun ngga.>

⁴ Bè awu nə eare a nə tasə mə'kyauwa səm atà səm ngga, səm nə o a Masar ace kùr məsəsa.

⁵ Sə bè a pà nə tasəi raka, pà səm nə ká akanó dāng, acemənana bwabure banghəná ama, <Pà wun nə sən bəməsəm dāng she bè mə'kyauwa wun na atà wun ngga.> >>

* **42:38 42:38** *Shewol* ka nda banza mala alú.

⁶ Isərayila, yì Yakupu dīa ama, <<Palang sə wu yinəàm nə tanni mənīa amuram nə banggi bʷabure ama wu ndanə be mə'eam wun le?>>

⁷ À earî wi ama, <<Bwabure diki səm pepè amur bāmur rə səm andə bala ma'səm ama, <Tár wun nakam nəyiləmu più le? Wu ndanə be mə'eambu le? > Duməna púp səm nə pe wi eare amur adikiban mənana diki səm ngga. Lang sə səm nə sələa ama nə bang ama, <Wu yinə mə'kyauwa wun atà wun?> >>

⁸ Pələa Yahuda banggi tárri Isərayila ama, <<Ny-inggam yì muna a buam sə səm nə lo səm nə o, ace mənana səm sənə we, andə amuna məkèke ma'səm gbal ka, bə səm àwá, bə səm ngga wukî nzala dang.

⁹ Muna ka, mə nda rə kánbò, mim nə nggearəam, mə nə yállí. Bə ən nyesəi ən yinəi a bano ən yi tamsəi a bədəmbo raka, bə cê pà amuram bà.

¹⁰ Bə səm kùdikima pwari raka, bə adyan ngga səm warina sə nyarna kusə bari.>>

¹¹ Pələa tárrià banggia wia ama, <<Bə bekə njar pà kàm səm nə purî bá mənīa yì cau raka, wu pàk gír mənīa ka: wu twal atà abea agir məboarne mala nzali mənīa ka abalə abuku ma'wun, wu kyan nəia kələ boro aban bʷabure; wu dārə myang bəti, andə mùr-nyì bəti, andə mùrú-hasəa andə mukugir mə'rəmboarne, andə məsəbyara, sə bələ-ngbamso, wu kya pe wi.

¹² Wu twal boalo mana kàr boalo kúr məsəsae kusə bari ka, ace mənana bə wu kya nyesə aboalo mana wu kumia a kún abuku ma'wun ngga.

Yakəla à bwarki nə bwarkio sə à tsəka wunia abalə abuku ma'wun.

¹³ Wu twal mə'eam wun atà wun, wu bwal njar wu nyare aban bwabure.

¹⁴ Bə Bakuli mana Karban Kat nə Gulo ka tsəa bə bwabure sən məsəswatər ma'wun ace mənana bə nying Shimiyon andə Benjami bə wu nyar wunəia. Ma mem ngga bə duməna púp ama mə đwanyi amuna mem ngga, mə nə đwanyia.>>

¹⁵ Nda amuna mala Yakupu kùr aboro mana tárrià pà ka, à twal boalo mana karə kùr məsəsa mənə kusə bari ka, sə đəm ngga à twal Benjami ateà, sə à bwal njargula à o a Masar. Wario malea ka, à kya kutio à cam a bəđəm Yisəfu.

¹⁶ Lang Yisəfu sən Benjami ateà ka, banggi bwaməgule mala amə'túró-bala male ama, <<Kyan nə aburana mənəia ka a bala mem. Yia ka à nə lì gírlina-pwari atəm yalung. O kya pwan-myal girkusəu sə bəà lam gírlina.>>

¹⁷ Mə'túró-bala man pa kəla mənana à banggi wi ka, wari nə amə'eam Yisəfu a bala mala Yisəfu.

¹⁸ Amə'eam Yisəfu ka bangciu bwalia kərkér lang à səni à nda rə umnəia a bala mala Yisəfu ka. À bangji arəarəia ama, <<Yi ka nda rə kánə səm ace aboalo mənana səm kumia abalə abuku ma'səm, a yiu ma'səm məđəmbe ka. Nda rə alta njar arə səm ace mənana nə kum səm nə cau, ace bwalki səm bə səm duk aguro sə nə ak aməđambəriso ma'səm arə səm ngga.>>

¹⁹ Lang à bingrénà kún bala ka, à sungŋo aban mə'túró-bala mana amúr bala mala Yisəfu ka

20 sə à bang cau nēi ama, <<Bwaməgule, Ida, kwakikiro arə sēm. Sēm yina kani dīdʒal ace kūr gīrlina.

21 A njar aban o a là ka, sēm suləo a bē ban ace usələo, sə sēm mənʒi abuku ma'sēm, kara koyan atə sēm ngga sən boalo male mənana kat pà ace kūr məsəsa ka, a kún buku male. Yiu ma'sēm mēnia ka, ndya sēm nyesə aboale ka.

22 Abea boalo nya gbal sēm yinəia a bù sēm ace kūr məsəsa dēm ngga. Sēm sūrə bwa mənana tsəka sēm aboalo mənə abalə abuku ma'sēm ngga dāng.>>

23 Mətúró-bala man banggia wia ama, <<Wu nongsə balə wun. Cè bangciu pàkka wun dāng. Bakuli ma'wun, yì Bakuli mala tár wun, nda mənana tsəka wun mēnia yì gəna abalə abuku ma'wun ngga, acemənana boalo mana wu mbwe a pwari mənə ace kūr məsəsa ka, mə nda ən ak boale ka.>> Sə kutio wario kya panzə Shimiyon a ndàkurban, pusəi yinəi abania.

24 Mətúró-bala man pələa kútinəia a bala mala Yisəfu. Pea wia mūr bəà lakki akusəia sə peà amədambəriso malea gīrlina.

25 Banggia wia ama bə pwari eauna a bongɲu ka, à nē lì gīrlina atārəia andə Yisəfu. Nda à gīləkice aboro mana à nē pè Yisəfu bə yina ka.

26 Lang Yisəfu yina a bala ka, à pè wi aboro mənana à yinəi wi ka, pələa à bunno a nzali a bədəmbi.

27 Anzəm mana mangɲənià-kún ngga, dīban ama, <<Lang tár wun, yì jamgula mənana wu

banggam cau male a pwari mēno ka? Ndakam più andəaməsəi le?>>

²⁸ À eari wi ama, <<E, tár sēm, yì guro mò ka ndakam più andəaməsəi, sə nda băng.>> Nyare à bunno a nzali a ɓadəmbi.

²⁹ Lang Yisəfu loasə məsəi sən mə'eambi Benjami, mənana à nda nggeau mwashat ka, dīa ama, <<Mənia nda mə'kyauwa wun mənana wu banggam cau male ka le? Bè 'Bakuli tsəko bù, munem.>>

³⁰ Kara Yisəfu lo a kaurəa nying banià, acemənana mərəm yì lùmsə məsəi, ue bəti ɓə sangna a bua; earcearəu məkərkərnì ace məkəyauwe na yì lùmsə bumi ka. Wario kya kùti a kurəm male sə bua kàm.

³¹ Anzəm mēno ka, lak ɓaməsəi sə puro yiu abania dəm, imsə məsəi. Banggi amə'túró-ɓala male ama ɓəà gau girlina.

³² Yisəfu do a banli male nəmurəi, sə amə'eambi ka à tsəkia wia amalea yì akwar girlina a ban malea dāng. Amə Masar do a malea yì banli tarang, acemənana amə Masar kə lìli a kwar mwashat andə amə Ibəru dāng; mēno ka gír ɓeami na aban amə Masar.

³³ Amə'eam Yisəfu do a banli malea à kə sən ɓaməsə arəia andə Yisəfu. À dumsəia nə kpata pələa mala ɓəlban malea, tite aban muna-dəmba aban ká aban mətankwang malea. Lang à sən do mēno à dumsəia ka, à səngi rəarəia nə ndali.

³⁴ Girlina ka a ɓadəm Yisəfu sə à ɗarəi à pe koyan ngga. À ɗarəi Benjami male kpəm kusə tongno kùti mənana à ɗarəi koyan atà acili amə'eambi ka. Nda à lì girlina sə à nu gírnúná

atārēia andə Yisəfu, sə à makrēia nə banboarnado ka.

44

Yisəfu kāraki amə'eambi kārakiban mə'nzəmoè

¹ Lang amə'eambi gilənarēia à nə o ka, Yisəfu banggi bʷaməgule amur amə'túró-bala male ama, <<Lùmsə abuku mala aburana man nə məsəsa kəla mana à nə gandə twale ka, sə nyesəi koyan ateà ka boalo male; oasəkia wia a kún abuku malea.

² Sə oasə kap azərfa mala nugir mem aʔa buku mala mətankwang malea, atārēia andə boalo male mənana pà ace kúr məsəsa ka.>> Mətúró-bala man pa kəla mənana Yisəfu banggi wi ka.

³ Ban fana nə dəmbari dídʷal ka, amə'túró-bala mala Yisəfu tsəktea bəà o, pələa à bwal njar aban o nə amədambərīso malea.

⁴ Lang à purni nzəm la sə à malaká o dār raka, Yisəfu banggi bʷaməgule amur amə'túró-bala male ama, <<Lo pyangnəata aburana mənə! Bə a kya bwalnateà ka, bang ama, <Ace mana sə wu mbweban nə məbane a kún məboarne?

⁵ Ace mana sə wu iu kap nugir mala mətala-bala mem? Nugir na nəmurəi mənana mətala-bala mem kə nu aʔa mənə yì kap ka dāng, abaləi gbal sə kə bangnə-bangnəa. Gir mənana wu pè ka nggea məbane na!> >>

⁶ Lang mətúró-bala man kya bwalteà ka, bəsələ amənia yì acau ka.

⁷ À eari wi ama, <<Mana girni na a nakiyicau amurí, bʷaməgule, nə bang ulang mənəia yì cau

ka? Kpekpe pà sàm nè pàk kægìr kèla mənò ka ðàng.

⁸ We ka a sələna ama aboalo mənana sàm kya kumia a kún abuku ma'səm akanó a nzali Kaŋ'ana ka, sàm nyesəò wia. Sə ace mana sə sàm nè kùtí a iu azərfa ko bolo-njengəlan a bala mala mətala-bala mò?

⁹ Bwaməgule, bə a kum mənía yì kap a bù kə bwa atà sàm ngga, bəà wal-luí, sə cili sàm ngga sàm nè duk aguro mò.>>

¹⁰ Bwabure bang ama, <<E, ən eara, mə nə pàk gír mənana wu bang ngga. Səama bwa mənana twal mənía yì kap ka nda mənana nè duk guro mem ngga, sə cili wun ngga wun nè o atà rə wun.>>

¹¹ Pələa koyan ateà ka sulə buku mənana a nzəm mədambəriso male ka, sə mən kún buku.

¹² Pələa mətúró-bala man kùtí a alta kap man aba koya buku ka. Tite nə buku mala muna-dəmba sə yi masələi nə buku mala mətankwang malea. Yi kum kapni aba buku mala Benjami.

¹³ Lang amə'eambu man sən gír man ngga, yia kat ka à sangi anggea-daúra malea ace bumkidíkea. Pələa koya bwa ka eamsə twalo a nzəm mədambəriso male, sə à nyare a nggea-là.

¹⁴ Yisəfu ka nda a bala male più sə Yahuda andə amə'eambi nyare à yiu. À yi kpa a nzali a bədəmbi.

¹⁵ Yisəfu díá ama, <<Mana mənía wu pàk ka? Wu sələ mbak ama bwa kəla mim ngga nè gandə sùrə gír mənana nda aba səmbərəa ka nə bangnə-bangnəa?>>

¹⁶ Yahuda eari wi ama, <<Ya cau sàm ndanəi

səm nə na, mətala-bala mem? Lang sə səm nə bəlkun səm? Mana səm nə gandə pa ace lakbamur rə'səm? Bakuli pusənatà caubikea mala aguro mò. Səm kat sənə bwa mənana à kumi nə kapni ka, səm pələna aguro mò.>>

¹⁷ Yisəfu bang ama, <<Awo, pà anggo dāng! Pà mə nə pək gír kəla mənə ka dāng. Bwa mənana à kumi nə kap ka, yì nəmuri nda nə duk guro mem ngga. Cili wun ngga wu nyare wu o a là nə rəpwala aban tár wun.>>

¹⁸ Yahuda sung tù aban Yisəfu sə bang ama, <<Bwaməgule, ida, earām mə nacau nə we. Cè bumo lúllò arəām, mim guro mò dāng, acemənana rəcandəa mò ka nda mwashat andə mala murəm.

¹⁹ <<Bwaməgule mem, a dī səm ko tár səm ngga ndakam più nəyiləmu, sə dəm ngga we ama ko səm ndanə be mə'eambu.

²⁰ Səm earō bwaməgule ama, <E, tár səm ngga ndakam nəyiləmu, səama ena kərəkər. Yì tár səm ngga ndanə muna-bwabura məkyauwe mənana à bəli wi a ẽ male ka. Muni mənəia ka ndanə məgule mənana wuna ka, sə ado ka yì nda kə muna mala nggè mənana ueo nəyiləmu ka; tárrí kə earce kərəkər.>

²¹ <<A bangga səm ama, <Wu yinə mənə yì mə'kyauwa wun ngga akaní ace mənana mə səni nə aməsəām ngga.>

²² Sə səm banggo bwaməgule ama, <Mune ka pà səm nə gandə pusəi bə nying tárrí dāng; bə nying tárrí ka, tárrí nə wũ.>

²³ Sə a bangga səm ama, <Bə wu nyare wu yiu sə mə'kyauwa wun mənə pà atà wun raka, pà mə

nə eara wun bə wu sən bəməsəam dəm dāng.>

²⁴ <<Lang səm nyare a là aban tár səm guro mò ka, səm kya banggi wi acau mənana we bəwaməgule a bangga səm ngga.

²⁵ <<Nənzəmò ka tár səm yi bangga səm ama bə səm nyare a Masar ace kúr gírlina.

²⁶ Səm banggi wi ama, <Pà səm nə gandə nyare səm nə ká a Masar dāng she bə mə'kyauwa səm na atà səm ngga. À pà nə eara səm bə səm sən bəməsə bəwabura mənò a Masar ka dāng, she bə mə'kyauwa səm ngga nda atà səm ngga.>

²⁷ <<Pələa tár səm, guro mò bangga səm ama, <Wu sələnə ama māmám Rahila bəlām amuna-burana bari.

²⁸ Bə man mwashat ka ən dʋanyini. Anyam-candəa sangina nyami a babondo, acemənana ən nyare ən səni dəm dāng lang uməna ka.

²⁹ Bə wu twal mənía arəəm ado sə bə kəgír kya kuməni ka, wun nə tāsəám, mim məjamgula a Shewol* nə bumkidíkea.>

³⁰ <<Ado ka bə ən nyare sə ən o aban tár səm, yi guro mò, sə yi tár səm mənana yiləmi muna nda yiləmi ka,

³¹ yi səni muna ka pà atəm raka, nə kasəa nə wú. Sə səm aguro mò ka, səm nə duk amə'caubíkea mala tasəta məjamgula ma'səm, yi guro mò, nə mbù amurí a Shewol afa bumkidíkea.

³² Ən kánbì tár səm gír ama mə nə nyesə mune a là jam. Sə ado bən nyesəi wi muna raka, mə nə twal twalo mala do nə cau arəəm a bədəm tárrám afa cili do mem kat.

* **44:29 44:29** *Shewol* ka nda banza mala alú.

³³ <<Acemani ka, ida, ðeki bèn ue kani kəla guro mō a kúnì mətankwang ma'səm, sə ðeki yì muna ka bə o a là atārəia andə acili aməgule.

³⁴ Lang sə mə nə nyare mə nə ká aban tár səm sə yì muna ka pà kàm atàm dāng? Pà mə nə gandə came mə nə sən gír'mur'mwana mənana nə suləo amur tárrám ngga dāng.>>

45

Yisəfu ləmdə bamúri aban amə'eambi

¹ Yisəfu ka gandə bwal babumi a badəmba amətè kat dāng, nda loasə gí bang ama, <<Wu tsək koyan ngga bəa purí banam.>> Kəbwa pà kam atà Yisəfu dāng lang banggi amə'eambi yan nda yì ka.*

² Sə loasə gí sak a bua nə tusəki bāləi gandə amə Masar mənana a nza ka à oè, sə cê ak bá palta mala murəm.

³ Yisəfu banggi amə'eambi ama, <<Mə nda Yisəfu! Tár səm nakam nəyiləmu più le?>>

Amə'eambi gandə nyesəi wí kə cau dāng, acemənana nggea bangciu bwalia kərkér a badəmbi.

⁴ Yisəfu ne amə'eambi ama, <<Ida, wu yiu abanam tù.>>

Pələa à sungŋo abani, sə na ama, <<Mə nda Yisəfu, mə'eam wun, mənana wu mé sə à yinəi a Masar ka.†

⁵ Sə ado ka, wu kəa pək bumkidikea dāng, sə cè bum wun lúllô arə bamur rə wun ama wu mém sə à yinə mim kani ka dāng. Bakuli ka nda ak

* **45:1 45:1** Balli gbal aba: Atúró 7:13. † **45:4 45:4** Balli aba: Tite 37:18-36.

dəm̃ba tasəam mə akà wun dəm̃ba yiu kani ace amsə yiləmi abwana.‡

⁶ Mənia nda b̃aria pələa mala nzala aba nzali mənia ka; apələa tongno nakam più mənana nzala man n̄ lidəm̃ba, sə abaləia ka rya pa kàm d̃ang, sə pwan g̃irbaban pa kàm d̃ang.

⁷ Bakuli tasəam mə akà wun dəm̃ba ace tsək̃c̃e atsək̃tau a b̃anza ace wun, sə b̃əa amsə ayiləmi wun nə mənia yì kaba amsəban ngga.

⁸ Ace məno ka, wun nda wu tasəam kani ka d̃ang, Bakuli na. Pànām bancame kani mə do mək̃warkiru aban murəm, kəla b̃waməgule amur bala male kat, sə mə'yálmúr nzali Masar kat.

⁹ <<Ado ka wu nyare aban tárrám akaurəa, wu banggi wi ama, <Mənia ka nda cau mana munio Yisəfu na ka: Bakuli tsəng̃h̃n̄ám mə nda nggwamna amur nzali Masar kat. Acemani ka, yiu a nzali Masar; kəa d̃əndi d̃ang!

¹⁰ Awu nə ya do a bu-nzali Goshen; awu nə do abanam t̃u, we wunə amunio andə aməkeo, andə adomwan mala andá, andə mbulpəndəa, andə anzur m̃o, andə koman mənana kat a ndanəi ka.

¹¹ A ban məno ka mə nə p̃a wun g̃irlina acemənana apələa tongno mala nzala nakam più; sə ən earce nəma we wunə amə'bala mò andə agirkusəu m̃o b̃ə wu kútí a do tapwasəa ka d̃ang.>>§

¹² <<Wun nə nggearə wun ngga, wun ndo wu kə səni nə aməsə wun, sə mə'eambam Benjami gbal ka ndo kə səni nə məsəl ama, mə nda ən nggə na wun cau nə kunam ngga.

‡ 45:5 45:5 Balli gbal aba: Tite 50:20; Ang 105:17. § 45:11 45:11 Balli gbal aba: Tite 47:12; 50:21.

13 Wu banggi tárrám cau mala gulo mənana kat à pàm a Masar andə koman mənana kat wu səni ka. Sə wu yinə tárrám akani akaurəa!>>*

14 Pələa Yisəfu mən abui kùr mə'eambi Benjami a myali sə bua sukki mərəm; Benjami gbal kə bua sə bwali arəi.

15 Nə bua a kúni più, Yisəfu mən abui kùr acili amə'eambi mwashat-mwashat, koyan ngga atəa. Anzəm mənə ka, amə'eambi nacau nēi.

16 Lang cau yì məsəe aban ká a palta mala murəm ama amə'eam Yisəfu yina ka, Murəm Firona andə amə'tè ka banboaria wia.

17 Firona ne Yisəfu ama, <<Banggi amə'eambo ama: <Wu tsək twalo a nzəm amədambəriso ma'wun wu nyare a nzali Kan'ana.

18 Bè wu warina ka, wu kya yinə tár wun andə amə'bala male bəà tūr kanì a Masar. Mə nə pà wun bu-nzali yál agir mənana boaro kutibanì kat a Masar ka, sə wun nə li gír məboarne mala nzalinì.>

19 <<Dəm ngga banggi amə'eambo ama: <Wu twal abea waru-pər mala Masar atà wun ace pwan amuna ma'wun, andə amālá wun, andə tár wun, wu yiu wunəia kanì akaurəa.†

20 Wu kəa pè bamur rə wun tanni arə pwan agir bala ma'wun dāng. Acemənana koya məboarne aba nzali Masar kat ka nə duk ma'wun.> >>

21 Anggo sə amuna mala Yakupu pa kəla mənana à banggia wia ka. Yisəfu peà wia awaru-pər andə girlina mənana à nə lì a njar, kəla mənana murəm Firona bang ngga.

* 45:13 45:13 Balli gbal aba: Atúró 7:14. † 45:19 45:19 Balli gbal aba: Tite 46:5.

²² Dəm ngga pè koyan ateà ka bəsa anggea-daura; sə mala Benjami ka pè wi boalo azərfa məsəi gbəman-tàrú andə bəsa anggea-daura tongno.

²³ Sə tárí ka túrìwìban nə amədambərìso lum ajamne nə atwalo mala agir məboarne mala nzali Masar a nzəmià, sə amədambərìso lum amə'nggaule nə atwalo mala məsəsa, andə agirlina, andə agirshake, ace gya male aban yiu a Masar.

²⁴ Pələ Yisəfu tasə amə'eambi bəà o, sə lang à bwal njar aban o ka, banggia wia ama, <<Cè wu munə a njar fa!>>

²⁵ Nda à nying Masar sə à nyare aban tárrià Yakupu a nzali Kan'ana.

²⁶ À kya banggi tárrià ama, <<Yisəfu nakam nəyiləmu! Yàle yì nda nggwamna mala nzali Masar kat! >> Cau mənìa yipì Yakupu nə yasələban, sə túrí aba dəmpəndəa; earnəi ama cə ka məsəcau na dāng.

²⁷ Səama lang à banggi wi acau mənana kat Yisəfu banggia wia, sə lang sən awaru-pər mənana Yisəfu tasəia bəà yì twali nəia bəà kyan nəi a Masar ka, kara dəmbi kwaro.

²⁸ Bang ama, <<Cau mənana wu bang ngga karəna, ən earənà nəi. Munem Yisəfu ka ndakam nəyiləmu. Mə nə ká sənì sə mə wú!>>

46

Yakupu andə amə'bala male tūr a Masar

¹ Nda Isərayila, yì Yakupu tita gya male, pwan gír mənana kat ndanəi ka. Lang yì bik Biyasheba ka, pà agir'nkila aban Bakuli mala tárí Ishaku.

² Bakuli tunə Isərayila aba səna nə du, sə ne wi cau ama, <<Yakupu, Yakupu!>>

Pələa eare ama, <<Mə ndya ka.>>

³ Bakuli bang ama, <<Mə nda Bakuli, yì Bakuli mala tárro. Cè bangciu pakko arə ká a Masar dāng, acemənana mə nə tsəa tau mò nə hatəki, awu nə duk abwana mala nzali mægule akanó.

⁴ Mə nə ká atò a Masar, sə nənzmò ka, mim nə nggearəam, mə nə nyesə tau mò à nə nyare a nzali mənía dəm. We ka a nə wú a Masar, sə Yisəfu nə pà a nkanggarío a lú mò.>>*†

⁵ Pələa Yakupu loapi Biyasheba nə o a Masar. Nda amuna mala Isərayila twal tárrià yì Yakupu, sə à tsəi aba waru-pər mənana Firona Murəm Masar túriwiban nəi ka, sə à tsək amuna malea, andə amālia abalə acili awaru-pər.

⁶ À pwan agirkusəu malea, andə agirkuma malea mənana à kúmô aba nzali Kan'ana ka, sə à o a Masar. Yakupu twal amə'bala male kat atè:

⁷ yia amuna-burana male andə aməkè amuna-burana, andə amuna-maməna male andə aməkè amuna-maməna; yì tau male kat oa tè.

⁸ ‡Amənia ka, à nda ka alullə amuna-burana mala Isərayila, yì Yakupu, mənana à pwan rəia sə à wari andəi a Masar ka:

Ruben yì muna-dəmba male ka,

⁹ pwan amuna-burana male:

à nda ka Hanok, andə Palu, Hezəron andə Karmi.

¹⁰ Muni Shimiyon pwan amuna-burana male:

* **46:4 46:4** sə Yisəfu nə pà a nkanggarío a lú mò. Ko <<sə Yisəfu nə kùmsə aməsəo.>> † **46:4 46:4** Balli gbal aba: Tite 50:1. ‡ **46:8 46:8** Balli gbal aba: Pur 1:1-5.

à nda ka Jemuyel, andə Jamin, andə Ohat,
andə Jakin, andə Zohar, sə Shawul mənana
nggè ka ƒwama Kan'ana na ka.

¹¹ Lawi pwan amuna-burana male:

à nda ka Gashon, andə Kohat, andə Merari.

¹² Yahuda pwan amuna-burana male:

à nda ka Shela, andə Perez andə Zera.
(Amuna-burana mala Yahuda, yia Er andə
Onan ngga, à akdamba à wũ a nzali
Kan'ana.)

Perez pwan amuna-burana male:

À nda ka Hezəron andə Hamul.

¹³ Isaka pwan amuna-burana male:

à nda ka Tola, andə Puwa, andə Jashup, andə
Shimiron.

¹⁴ Zebulu pwan amuna-burana male:

à nda ka Seret, andə Elon andə Jali.

¹⁵ Aməno ka à nda ka amuna-burana mənana
Liya ƒəli Yakupu a Padan Aram ngga, sə
ƒoarnsarile Dina. Làkkì mala amuna andə aməkà
Yakupu amuna-burana nə bu Liya ka, à nda lumi-
tàrú-nong-tàrú (33).

¹⁶ Muna-ƒwabura male Gad pwan amuna-
burana male:

à nda ka Zefon, andə Hagi, andə Shuni, andə
Ezəbon, andə Eri, andə Arodi andə Areli.

¹⁷ Asha pwan amuna-burana male:

à nda ka Iməna, andə Ishva, andə Ishvi andə
Beriya.

Məkyauwea muna-ƒwama Sera ka nda atəà.

Beriyə gbal ka pwan amuna-burana male:

À nda ka Heba andə Malkiyel.

¹⁸ Aməno ka à nda ka amuna andə aməkau
mənana à ƒəli Yakupu nə bu Zilpa, yì muna-

ɓwama mətúró-ɓala mala Laban mənana twali pè muni muna-ɓwama Liya, ɓè duk muna-ɓala male ka. Yia kat ka à nda lum bwamdə tongno-nong-mwashat.

¹⁹ Amuna-burana mala Yakupu mənana à ɓəl andə māmí Rahila ka à nda ka:
Yisəfu andə Benjami.

²⁰ Yisəfu ka ak damba nda a Masar, ban mənana à ɓəl wi amuna-burana ɓari:

À nda ka Manasa andə Ifərem. Nggea nda Asenat, ɓoarnsarile Potifera, ɓè pəris a On, yì Heliyopolis.§

²¹ Benjami pwan amuna-burana male gbal:

À nda ka Bela, andə Becha, andə Ashbel, andə Gera, andə Naaman, andə Ehi, andə Rosh, andə Mupim, andə Hupim, andə Arəd.

²² Aməno ka à nda ka amuna-burana mala Rahila andə aməkè, mənana ɓəl Yakupu ka. Yia kat ka à nda lum nong ine.

²³ Muna-ɓwabura male Dan twal muni:
Hushim.

²⁴ Muna-ɓwabura male Naftali pwan amuna-burana male:
à nda ka Jaziyel, andə Guni, andə Jeza andə Shilem.

²⁵ Aməno ka à nda ka amuna andə aməkau mənana à ɓəl Yakupu nə bu Bilha, yì muna-ɓwama mətúró-ɓala mala Laban mənana twali pè muni muna-ɓwama Rahila, ɓè duk muna-ɓala male ka. Yia kat à nda tongno-nong-ɓari.

²⁶ Amuna andə aməkà Yakupu mənana à wari a Masar andəi ka làkki malea kat ka nda lumi-

§ 46:20 46:20 Heliyopolis ka nda nggea-là <<On.>>

tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno-nong-mwashat (66). Amālá amuni ka à ballia dāng.

²⁷ Kpapi andə amuna-burana mala Yisəfu mənana à bəlî wi a Masar ka, làkki mala amə'bala mala Yakupu, yia kat a nzali Masar ka lumi-tongno-nong-bari na (70).*

Yakupu andə amə'bala male bik Masar

²⁸ Lang à gbàshìnà Masar ka, Yakupu tasə Yahuda bə aki wi damba ká aban Yisəfu, bə banggi wi ama bə kumia a Goshen. Lang Yakupu andə amə'bala male yi binghəna ka,

²⁹ Yisəfu kùtí aba waru-pər male sə o a Goshen nə nggá je andə tárrí, Isərayila. Lang à yì je ka, Yisəfu mən abui yi kùr tárrí a myali sə bua bani sauwa.

³⁰ Isərayila, Yakupu ne Yisəfu ama, <<Ado ka mə nə gandə wú, acemənana ən sənəno sə ən sələna ama a ndakam piú nəyiləmu ka.>>†

³¹ Pələa Yisəfu banggi amə'eambi andə acili amə'bala mala tárrí ama, <<Duməna púp mə kyane mə kya banggi Firona murəm ama amə'eambam andə amə'bala mala tárrám kat, mənana à do a nzali Kan'ana ka, à yina abanam.

³² Mə nə banggi wi ama wun ngga wu nda ka ayálgír, amə dənyi nə agirkusəu, sə wu yina nə adomwan mala anzur, andə ambulpəndəa, andə andá ma'wun, andə koman mənana kat ma'wun na ka.

³³ Bə Firona murəm tunə wun sə dí wun ama, mana nda túró ma'wun ngga,

* **46:27 46:27** Balli gbal aba: Pur 1:5; Nggur 10:22; Atúró 7:14.

† **46:30 46:30** Balli gbal aba: Luk 2:29-30.

³⁴ wu ne wi ama, <Səm nda ka ayálgír. Denyiné agirkusəu nda túró ma'səm a do ma'səm kat, kəla mənana aká səm pàk ka.> Anggo ka nè eara wun bə̀ wu do a bu-nzali Goshen.>> Yisəfu bang mənía ka acemənana koya yálgír mala anzur ka gír'beamí na aban amə Masar.

47

Yakupu tsəki Murəm Masar bu

¹ Pələa Yisəfu kúti a ban Murəm Firona sə banggi wi ama, <<Tárrám andə amə'eambam puro a nzali Kan'ana, à yi suləna. À yinə anzur, andə ambulpəndəa, andə andá malea, andə koya gír mənana malea na ka. Ado ka à nda a bu-nzali Goshen.>>

² Pələa Yisəfu twal tongno atà amə'eambi, kúti nəia sə ləmdəia aban Firona.

³ Firona dí amə'eam Yisəfu ama, <<Mana nda túró ma'wun?>>

À eari wi ama, <<Səm aguro mò ka, səm nda ka amə yál agir, kəla mənana aká səm pàk ka.>>

⁴ Nyare à banggi Firona murəm ama, <<Səm yiua do bəti a nzali mənía, acemənana a nzali Kan'ana ka nzala bikina, sə ko kə gírlina ko bondo pa kàm agirkusəu ma'səm nè lì dāng. Səm nggə zəmbô, eara səm bə̀ səm do a bu-nzali Goshen.>>

⁵ Pələa Firona banggi Yisəfu ama, <<Tárró andə amə'eambo yina a bano.

⁶ Nzali Masar ka nda a badəmbo. Dumsəia a ban məboarne kat-kat mala nzali man. Awu nə gandə kánəia bə̀a do a bu-nzali Goshen. Bə̀ akə abwana nakam ateà məsəia kàngkàng ngga, tsəia bə̀a kə yálàm agirkusəu mem.>>

⁷ Pələa Yisəfu yinə tárrí Yakupu aban Murəm Firona, sə Yakupu tsəkí Firona bù.

⁸ Firona dí ama, <<Apələa mô shen a banza?>>

⁹ Yakupu eari wi ama, <<Do-yiləmu mem mala gya arə abân kəla bəri ka, apələa gbəman-mwashat nə lumi-tàrú na (130). Aməno yì apələa ka à nda bəti sə à kwano; à bik lakkì mala apələa mala akêm aba gya-bəri malea dāng.>>

¹⁰ Pələa Yakupu tsəki Firona bu dəm sə purí badəm Firona.

¹¹ Nda Yisəfu kumbi tárrí andə amə'eambi bando. Kasəia wia bân bə duk girkuma malea a bu-nzali məboarne mala nzali Masar; tù aban nggea-là Ramisi, kəla mənana Firona bang ngga.

¹² Sə Yisəfu pè tárrí, andə amə'eambi, andə acili amə'bala mala tárrí girlina; koyan ngga pè wi girlina mənana kārəa arə làkkì mala amuni ka.

Gingnəban mala Yisəfu a bakú nzala

¹³ Nzala yi biki kam kpəm, girlina malâ a koya ban aba nzali Masar andə bá nzali Kan'ana, sə abwana kútí a tanni kərkər, atəcau mala dwayi girlina.

¹⁴ Nda Yisəfu kútí a makki abwana məsəsa mənana à soe abalə abah ka, bəà kúrô. Anggo sə ak boalo mana kat aba nzali Masar andə nzali Kan'ana ka, sə tsəi a ndaboalo mala Firona, Murəm.

¹⁵ Lang boalo yi malni bù abwana a Masar andə Kan'ana ka, amə Masar pur kat, à yiu aban Yisəfu sə à bang ama, <<Pà səm girlina. Ace mana sə səm nə wuki kani a məsəo? Boalo ma'səm maləna kat.>>

¹⁶ Pələa Yisəfu earia wia ma, <<Bə wu pənə boalo raka, wu pəm agirkusəu ma'wun sə mə nə pə wun girlina a kúnì agirkusəu.>>

¹⁷ Nda à yinə agirkusəu malea aban Yisəfu, sə Yisəfu pea wia girlina a kúnì apər, andə anzur, andə ambul, andə andá, andə amədambərISO malea ka. Aba pələa mənə ka, pea wia girlina a kúnì agirkusəu malea.

¹⁸ Lang pələa mənə kutina ka, à yiu abani a bəria pələa sə à ne wi ama, <<Pà səm nə səmbərəd wi dāng, we mətala-bala ma'səm, ama, boalo ma'səm malna, sə agirkusəu ma'səm ngga amona. Kəgìr ueo mənana səm nə po ka dāng, shekə bamur rə səm andə ababan ma'səm.

¹⁹ Kəa dəki səm bə səm wukio, sə ababan ma'səm kɪdɪkɪ dāng. Pà səm girlina mənana səm nə li sə səm nə dɪm nəyiləmu ka, andə məsəbeale mənana səm nə beal ka, ace mənana ababan ma'səm bəa kəa duk pədanban raka. Kúr səm sənə ababan ma'səm a kúnì girlina. Səm nə duk aguro mala Firona Murəm.>>

²⁰ Anggo sə Yisəfu kúr ababan mənana kat a Masar ka à duk ababan mala Firona Murəm. Amə Masar kat makki wi ababan malea acemənana nzala bikipa; sə nzali kat yi duk girkuma mala Firona Murəm.

²¹ Yisəfu yi nyesə abwana kat à pələ aguro mala Firona, tite a nzong-nzali aban ká bə nzong-nzali mala Masar.

²² Kə anzali mənana kúria raka à nda ka nzali mala apəris. Apəris mak anzali malea dāng acemənana girlina malea ka, kə pur nə bala mala Firona Murəm, sə mənə ka kə kārəia.

²³ Pələa Yisəfu banggi amə Masar ama, <<Ado mənana ən kurnə wun wunə ababan ma'wun ace Firona ka, mə nə pà wun məsəbeale wu kya beali arə ababani.

²⁴ Bə pwari pwan gərbaban kārəna ka, wun nə pè Firona bani mwashat aba gauwe tongno mala gir mənana wu kum ngga. Cili ka ma'wun na ace məsəbeale, sə ace girlina mala amuna ma'wun andə acili amə'bala ma'wun.>>

²⁵ À pà eare ama, <<Bwaməgule, a ámsənà ayiləmi səm! Səm kuməna earmúrú a bano, sə səm eara səm nə duk aguro mala Firona.>>

²⁶ Nda Yisəfu tsəi duməna nzongcau mənana à kùrì a nzali Masar, sə bà yalung ngga ndakam, ama bani mwashat aba gauwe tongno mala gərbaban ngga, mala Firona na. Kə ababan mala apəris na à pələ mala Firona raka.

²⁷ Isərayila andə amə'bala male yì dukla a Masar, a bu-nzali Goshen. A ban mənə ka, yì sau dāng à kum gəna, sə à bəlki amuna, à hatəki kərəkər.

Yakupu tsək Yisəfu kángir pà nə tsək-luí a Masar dāng

²⁸ Yakupu pək apələa lum bwamdə tongno-nong-bari a Masar anzəm yiu male. Acemani ka, apələa mala do banza mala Yakupu kat ka gbəman mwashat nə lumi-ine bwamdə tongno-nong-bari na (147).

²⁹ Lang pwari lú mala Isərayila gbəshinə ka, túrbān à tunə muna-bwabura male Yisəfu, sə ne wi ama, <<Bə bumo pwasəo arəəm ngga, ida, tsək buo aba byalam sə wu kángir ama awu nə ləmdəəm pəməboarne sə a pà nə mém arə gir

mənana mə nə banggo ado ka dāng: Kəa tsək luem a Masar dāng.

³⁰ Bè ən wuna, ən uməna atà akēm ngga, twal luem, pur nēi aba Masar sə kya tsəem a ban mənana à tsəia kām ngga.*>>

Pələa Yisəfu pà eare ama, <<Mə nə pǎ kəla mənana a bang ngga.>>

³¹ Yakupu ama, <<Kánbàm.>> Nda Yisəfu kánbì wi ka. Pələa Yakupu pələ rəi amur gyangŋan-nongŋo male† sə peri.‡

48

Yakupu tsəkì Ifərem andə Manasa bù

¹ A bè pwari, anzəm mən̄ia ka, bəbwa banggi Yisəfu ama, <<Tárró ka rəi eari wi dāng.>> Nda Yisəfu wari a sən tárrí, atārəia andə amuna-burana male bari, Manasa andə Ifərem.

² Lang Yisəfu yi bwaləna ka, bəbwa banggi Yakupu ama, <<Muna-bwabura mô Yisəfu ndya yiua səno ka.>> Pələa Yakupu candəki aməsəi lo, do a kún gyangŋan-nongŋo male.

³ Yakupu banggi Yisəfu ama, <<Bakuli mana Karban nə Gulo Kat ka, pusərəi abanam a Luz, a nzali Kan'ana, tsəkam bù.*

⁴ Banggam ama, <Mə nə tsəo, awu nə bəl amuna pas, sə awu nə hatəki. Mə nə tsək tau mò nə gulo nə pələ abwapəndəa mala anzali.† Sə mə nə pè

* **47:30 47:30** Balli aba: Tite 23:17-19; 25:9; 35:29; 49:29-32.

† **47:31 47:31** *pələ rəi amur gyangŋan-nongŋo male sə peri* ko <<kündəó arə gara male sə peri.>> ‡ **47:31 47:31** Balli gbal aba:

Ib 11:21. * **48:3 48:3** Balli gbal aba: Tite 28:13,19; 35:6,9. † **48:4 48:4** Balli gbal aba: Tite 17:4,8; 28:3-4; 35:11-12.

tàu mò mənía yi nzali Kan'ana ka, bə duk malea, girkuma malea mənana málá male pà kàm raka.>
>>

⁵ Pələa Yakupu lidəmba nə cau ama, <<Adyan ngga, amuna-burana mô bari, Ifərem andə Manasa, mənana a bəlia kani a nzali Masar ka, à duməna amunem. Yia ka à duməna kəla Ruben andə Shimiyan, amuna-burana mem.

⁶ Səama amuna mana à nə bəlō wia nənzəmō ka, à duməna amō; à nə kum libala mala nzali nəban amə'eambia, kəla Ifərem andə Manasa.

⁷ <<A pwarian, mana mə ndarə nyari Padan Aram ngga, nggò Rahila yi wú a nkanggariam a nzali Kan'ana. Səm nda peatu amur njar, sappi Efərat (mənana à tunəi gbal ama Betalami ka) dāng. Nə bumkidíkea, sə ən tsək luí a kə ban mənana wú kàm ngga, a nkanggari njargula ká Efərat.>>‡

⁸ Pələa Yakupu pələ məsəi sən amuna-burana mala Yisəfu, sə dí ama, <<Ayana mənía ka?>>

⁹ Yisəfu pè tárrí eare ama, <<Amuna-burana mənana Bakuli pam kani a Masar ka, à nda.>>

Tárrí banggi wi ama, <<Ida, yinəia abanam tù ace mənana bən tsəkia wia bù ka.>>

¹⁰ Yakupu ka, ena, kə sənban pepè dāng. Nda Yisəfu yinə amuna a baní tù, sə Yakupu mən abui, sə kùria arəi bwalia kàngkàng.

¹¹ Yakupu pələa aban Yisəfu sə ne wi ama, <<Ən sələa nəma mə nə sən baməsəo dəm dāng, sə ado ka, Bakuli earə́nəm ən sənəna nggearə amunio!>>

¹² Pələa Yisəfu pusə amuna a nre ka ankünə keâ, sə bunno a badəmbi nə baməsəi a nzali.

‡ 48:7 48:7 Balli gbal aba: Tite 35:16-19.

¹³ Pələa Yisəfu yinə amuna man nə mbup-bàriá tũ aban tárrí Isərayila. Bwal muni məkyauwe Ifərem a bui məli sə tsəi atà bu mə'nggare mala Yakupu, sə muni mēgule Manasa ka bwali a bui mə'nggare tsəi atà bu məli mala Isərayila.

¹⁴ Sə Yakupu ka, sárə abui a nkābe rəarəia, tsək bui məli a bamur Ifərem, kat andə amani ama yì nda muna məkyauwe ka, sə bui mə'nggare ka tsəi a bamur Manasa, kat andə amani ama Manasa nda muna-dəmba ka.

¹⁵ Pələa tsəki Yisəfu bù nə na ama,
<<Bə̀ Bakuli mənana kâ Ibərayim andə tárrám
Ishaku

kpata njar male ka, tsəki amuna man bù.

Bə̀ Bakuli mənana yálām aba do mem kat,
bà yalung ngga,
tsəkia wia bù.

¹⁶ Bə̀ məturonjar mənana akmúrám amsəam a babù
bealbikea kat ka,
tsəki amuna mənĩa ka bù.

Bə̀ do ama yia ka à nə kánə lulləàm,
andə lullə kəm Ibərayim,
andə lullə tárrám Ishaku a dəmba.

Bə̀ Bakuli pea wia amuna andə aməkau
bə̀à hatəki bə̀à pələ abwabundəa a banza.>>

¹⁷ Yisəfu ka, earce gír mənəo tárrí pè ka dāng,
mənana tsək bui məli amur muni məkyauwe ka.
Nda bariki nə loasə bù-məli mala tárrí amur Ifərem
nə kánəi amur Manasa.

¹⁸ Banggi tárrí ama, <<Dàdá, kəa pè anggo
dāng. Mənia ka, nda muna-dəmba. Tsək buo məli
amurí.>>

¹⁹ Tárrí binəe, pələi wi ama, <<Ən sələnə,
munem, ən sùrə gir mənana ən pakki ka. Məsəcau

na, Manasa ka, nè nggá duk ðwabundëa mala nzali mægule. Sə ko ðə lang le ka, məkyauwe Ifərem ngga, nè kúti nə gulo. Acemənana aməkè nè nggá duk ðwabundëa mala anzali.>>

²⁰ Nda Yakupu tsəki amuna-burana mənə bù a pwari mənə, kə na ama,

<<Amə Isərayila nè paktúró nə alullə wun,

ðə à nè tsəki əbwana bù ka. À nè bang ama,

<Bə Bakuli tsək wun wu dum nə kume mala lidəmba, kəla mala Ifərem andə Manasa.>

>>

Anggo sə Yakupu tsək Ifərem amur Manasa.

²¹ Pələa Isərayila yì Yakupu ne Yisəfu ama, <<Səni, málá mə nə wǔ, sə Bakuli ka nda atə wun. Yì ka nə nyesə wun a nzali mala aká wun, yì nzali Kan'ana.

²² Sə we mənana a nda amur amə'eambo ka, mə nda ban po nzali məboarne mala pal nkono mənana a Shekem ngga.Š Nzali mənə ka ən é nə â arə amə'Amor a lwa nə nggeabyau mem andə nta mem.>>

49

Yakupu tsəki amuni bù

¹ Yakupu pələa tunə amuna-burana male sə bang ama, <<Wu yiu wu yi ramba abanam mə bangga wun gír mənana nə yia kum wun arə anza mənana à nə yiu ka.

² <<Wu yi ramba wu ő,

wun amuna-burana mala Yakupu;
wu kwakikir wun

Š 48:22 48:22 Balli gbal aba: Jes 24:32.

arə tár wun Isərayila.

³ <<We Ruben, a nda muna-dəmba mem,
ən bəló aba rəcandəa mala lo-bwa mem;
arəð sə tita bwabura-bwa mem ləmdəa.
Aba gulo ka a nda mədəmba mala amunem,
a kútiä kat nə rəcandəa.

⁴ Sə acemənana a đwanyi bwal bamuro,
a songnəo kəla nggeamùr ka,
a pà nə duk mədəmba đəm dāng.
Acemənana a kutio a ndà-nongño mala tárró,
a nongnə māmí.
We, a eauwe a gyangñan-nongño mem
a pəndəki! *

⁵ <<Shimiyon andə Lawi ka,
njar malea mwashat aba bealbikea.
Anggea-byau malea ka,
agirbura mala lúllô na. †

⁶ Yiləmem, kəa kúti aba kùrkún ba-səmbərəa malea
dāng,
bangño mem, kəa oasə bamuro aba dapi
malea dāng,

acemənana à wal-lú aba bumlulla malea.

À gbakəri ajamnda ace pakkidire.

⁷ Bumlulla malea ka mala bìkibura na;
bè súban suləo amurí.

Bumkpəmna malea ka mala pàkkiagir đwanyi sən
məsəswatər na.

Mə nə mesəkia aba nzali Isərayila.

Mə nə mesəkia abalə abwana mala Yakupu. ‡

* **49:4 49:4** balli aba: Tite 35:22. † **49:5 49:5** Balli aba: Tite 34:25,30. ‡ **49:7 49:7** Balli gbal aba: Tite 32:28.

- 8 <<Yahuda, amə'eambo nə ɓwangəsə;
buo nə kpa myal abio aməbura;
amuna-burana mala tárró nə ɓun a nzali a
ɓadəmbo.
- 9 Munem Yahuda, a ndà muna-im,
mənana nə ɓangɗatà nyama nə wali
sə nə nyare a mpù male ka.
Kəla im awu nə sarəa a nə nongɗo,
kəla nggeàɓwaná im,
yana ɓwe nə kum ɓabumcandəa nə zorəǒ?
- 10 Gara-murəm pà nə purî bù Yahuda dāng,
yálmúr aɓwana ka nə pà a tau male
bà yiu mala ɓwa mənana garè ka male na ka,
sə aɓwapəndəa ka à nə ɓun a ɓadəmɓi,
à nə oki wi.
- 11 Nə kùr mədambəriso male arə nggun-anap,
muna-mədambəriso male ka nə kùrì
arə bu nggun-anap məɓoarne mala abî;
nə lákkí adaura male aɓa mùr-ɓəlanggun anap,
adaura-múrbì male ka nə lákkia
nə mùr-ɓəlanggun anap məɓangɗe.
- 12 Aməsəi nə ɓang bing-bing ace nu mùr-
ɓəlanggun anap,
aminəi nə pwasə pwat-pwat ace nu kiura.
- 13 <<Zebulu ka nə do a kún nggeamùr
sə ɓan male nə duk ɓan kpasha mala awaru-
mur;
nzong-nzali male nə bik nggea-là Sidon.
- 14 <<Isaka ka dambəritso mə'ɓiki twal twalo na.

Nè nongŋo a nzali ace ak twalo mädəmbəre a
nzəmi.

- 15 Bè sən boaro mala ban usələo male,
sə bə nzali-do male pwasəbumi ka,
nə eare nə twalki atwalo mädəmbəre a kwàrì.
Nə eare nə pak túró guro.

- 16 <<Dan ngga nə duk mə'fashi mə'məsəcaunì
amur abwəŋa male kəla mana acili atau mala
Isərayila nə pək ka.

- 17 Dan nə do kəla n'yau a nkənggari njargula,
kəla n'yau-barya aban nongŋo a gírì
njarkusəu.

Nə kwar pər mana kə kútí ka a kusəi
sə məkwak pər nə puro nə kpa nə nzəmi.

- 18 <<We Mətalabangŋo, ən nggə soa məsəam arəo
ace kum əmsəban mò.

- 19 <<Amə'iuban nə agirbura a buià à nə eau amúr
Gad həkkit nə kidfikiban,
sə yì ka nə pələ arəia nə munəo nə pərtea.

- 20 <<Asha ka nə lìli, lì mala agirlina məboarne,
sə nə pusə girlina mənana ndanə boaro ace
amurəma ka.

- 21 <<Naftali ka nda kəla mbamba mənana nda
atarəi ka;
nə bangŋa aban ká a ban mənana bumi earce
ka.
Nə bəlki amuna aməboarsəne.

- 22 <<Yisəfu ka nggun anap mə'pa bəle na,
 mənana à pandəi a kún mgbede m̀̀r ka;
 abui to à eauwe amur sheran.
- 23 Amə bìnəməsəi soa munəo arəi nə lúllô
 məkərkərnì.
 À pərte nə anta andə amundi malea.
- 24 Səama nta male ue bandang,
 anggwarbui cam kàngkàng,
 atàcau mala bu Mə'rəcandəa mala Yakupu,
 atàcau mala Yálgír, Tali mala Isərayila,
- 25 atàcau mala 'Bakuli mala tárró,
 yì 'Bakuli mənana bwalkiyio kàm ngga.
 'Bakuli mənana Kàrbən Kat nə Gulo ka nə tsəko bù
 mala nya mbulo nə kuli;
 nə tsəko bù nə pô m̀̀r a tà-nzali;
 nə tsəko bù mənana we wunə agirkusəu mô ka
 wun nə bəl nyangsang.
- 26 Atsəkbu mənana ən earce 'Bakuli bə̀ pò ka
 aməgulke na.
 À gulo à kúti atsəkbu mala tárrám andə mala
 kəm;
 à kúti atsəkbu mala ankono share banza;
 à kúti agəna mala amgbang-ban mana à nda
 tətək ka.
- Yia kat bə̀a suləo amuro, we Yisəfu,
 acemənana a nda murəm abalə amə'eambo.
- 27 <<Benjami ka nvwa-bondo mə'biki pak-nzal
 nyam-pəra na;
 nə dəmbari ka nə wəl nyam-pəra male,
 nə pwarikpəra ka nə sàngi nyami.>>
- 28 Amənia kat ka à nda ka tàu lum-nong-bari
 mala amə Isərayila, sə amənia yì acau ka à nda ka

cau mənana tárrià banggia wia mana ndarə tsəkia wia bù, kə pè koyan atəà ka tsəkbu mənana kārəa arəi ka.

Lú mala Yakupu andə tsəkban male

²⁹ Pələa Yakupu pè amuni amənia yì akwarkiru ka ama: <<Mə ndo mə nə wũ mə nə o atà akêm mənana à akâm damba à wuna ka. Wu tsək luem a ban mənana à tsək abea akêm kām, a gumi-ba'tali a baban mənana didyal ka mala Efəron bwa Hitti na ka.

³⁰ Məno yì gumi-ba'tali a baban a Makpela, tù nəban là Maməre, a nzali Kan'ana ka, Ibərayim kúrí atārəia andə babanì a bu Efəron bwa Hitti, bə do nda ban tsək alú male.§

³¹ A banì sə à tsək lú Ibərayim andə lú māmí Saratu; a banì sə à tsək lú Ishaku andə lú māmí Rabeka, sə a banì sə ən tsək lú Liya.

³² Babanì andə gumi-ba'tali mana abaləi ka à kúrí a bu amə'Hitti.>>

³³ Lang Yakupu malna pa amənia yì akwarkiru aban amuni amuna-burana ka, nyare sarəa akusəi amur gyangŋan-nongŋo, lin'ueo male kasəa, à kpapì atà akê.

50

À umnə lú Yakupu a Kan'ana ace tsəkban

¹ Yisəfu lo kùmsə amur tárri, kùrri zəp nə abui sə kə bua acei.

² Pələa banggi amətúró male, yì amə'buri ama bəà giləki lú tárri Yakupu ace tsəie. Anggo gbal sə à pa.

§ 49:30 49:30 Balli aba: Tite 23:3-20.

³ Túrè twalia anongño lumi-ine, aceməna mənə ka nda làkki mala anonggio mala mal túró giləki lú sə à nè tsəi. Amə Masar bua lú Yakupu anongño lumi-tongno-nong-bari (70).

⁴ Lang anonggio mala bua-lú kutina ka, Yisəfu banggi amə'tamurəm Firona ama, <<Bə bum wun pwasə arəəm ngga, ida wu kyan nə mənə yì càu ka a kunièm aban Firona Murəm. Wu banggi wi ama,

⁵ <Mənana Tárrám malanə wu ka, tsəem bən kángir ama mə nə tsək luí a bəmbe mənana təmbi bamúri a nzali Kan'ana ka. Acemani ka, ən nggə zəmbô pé, dekiam bən kyane mə tsək lú tárrám a Kan'ana, sə mə nyare.> >>*

⁶ Firona Murəm nyesəi wi càu ama, <<Kyane kya tsək lú tárró kəla mənana tsəo a kánbi wi ama awu nə pək ka.>>

⁷ Nda Yisəfu lo oa tsək-lú tárrí ka. Abwana-məgule kat mala Firona Murəm, andə amə'pè murəm kwarkiru, andə abwana-məgule kat mala nzali Masar o atè.

⁸ Aməbala mala Yisəfu, andə amə'eambi, andə acili aməbala mala tárrí yia kat à o atè. Kə amuna-məkèke malea, andə adomwan mala anzur, andə ambul andə andá malea na à dekia a bu-nzali Goshen ngga.

⁹ Abwana abalə awaru-pər sə a nzəm apər gbal ka à o atè. Nggea ramba mala bwabundəa na kərkər.

¹⁰ Lang à yi bingñəna katəra mala Atat, a nkaring Nggeasala Jodan ngga, à lo keban andə bua lú Yakupu kəm kərkər. Akanó ka, Yisəfu twal

* 50:5 50:5 Balli aba: Tite 47:29-31.

anonggio tongno-nong-bari aban dokúnɓembe andə ɓua-lú tárri.

¹¹ Lang amə'Kan'ana mənana à do a nzali mənə sənia aban ɓua andə keban a katəra maɓa Aɗat ka, à bang ama, <<Mənia ka ɓua-lú məkərkərnɪ mala amə Masar na.>> Nda gír mənana tsəa sə à tunə banɪ ama Abel-Mizərem ngga;[†] nda kano a nkaring Mùr Jodan.

¹² Anggo sə amuna-burana mala Yakupu pa kəla mənana banggia wia ka.[‡]

¹³ À twal lú tárrià à umnəi a nzali Kan'ana. À kya tsəi a gumi-ɓa'tali a ɓaban a Makpela, tù nəban là Maməre. Məno yì ɓaban ngga nda mana Ibərayim kúri a bu Efəron ɓwa Hitti, ɓə do nda ban tsək alú male ka.§

¹⁴ Anzəm mana Yisəfu tsəngɗənà lú tárri ka, nyare a Masar, atārəia andə amə'eambi andə acili aɓwana mənana kat à o atə ace tsəkban mala tárri ka.

Yisəfu nongsə babum amə'eambi

¹⁵ Lang amə'eam Yisəfu səni tárrià wuna ka, à bang ama, <<Yakəla Yisəfu ndanə bumlulla mala agir məbike mənana kat səm pakki wi ka più a bumi, nə yia mbwe səm nə məbike gbal.>>*

¹⁶ Nda à túrbə ɓəà banggi Yisəfu mənəi yi càu ka ama, <<Kaniama tárró nə wù ka, bangga səm càu mənəi ka, ama:

[†] **50:11 50:11** *Abel-Mizərem* ngga nda <<ɓua-lú məkərkərnɪ mala amə Masar.>> [‡] **50:12 50:12** Balli aɓa: Tite 47:30; 49:29-32.

§ **50:13 50:13** Balli aɓa: Tite 23:17-20; 25:9; 35:29. * **50:15 50:15** Balli aɓa: Tite 37:28; 42:21-22.

17 <Wu banggi Yisəfu ida bə twali amə'eambi ban acaubikea andə agir məbane mənana à pea, mala tanni mənana à pe wi dīdʲyal a njar mana boar raka.> Nda səm nggə zəmbo, twali aguro mala ʔakuli mala tárró banì.>> Lang cau mənía yina a baní ka, Yisəfu bua sukki mərəm.

18 Amə'eambi gbal ka à yiu à yi kpa a nzali a baðəmbi; à bang ama, <<Səm ndya ka; səm nda ka aguro mò.>>

19 Sə Yisəfu ka nea wia ama, <<Bangciu bə kəa pakka wun dāng. Mə nda ʔakuli le?

20 Mala wun ngga, wu sham a babum wun ama wun nə pakkam gír mana nə kwanrəəm ngga, sə ʔakuli ka kàni ama gír məboarne na nə pur abaləi ka, ace mənana bəà amsə ayiləmi aɓwana pas, kəla mənə yalung səm nggə səni kə pək ka.†

21 Acemani ka, bangciu bə kəa pakka wun dāng. Mə nə denyinə wun andə amuna ma'wun.>> Pələa ɓak babumia sə nea wia acau məboarne.

Masəbata anonggio andə lú mala Yisəfu

22 Yisəfu do a Masar andə bala mala tárrí kat. Dǒ lǔmsə apələa lumí-lum nə məsəi lum (110).

23 Mənana Yisəfu ka nda andəaməsəi ka, sən amuna andə aməkà Ifərem. Dəm ngga à bəl amuna mala Makir, muna mala Manasa a məsəi; amuna mənía ka Yisəfu ea amuni na.

24 Yisəfu pələa nea amə'eambi ama, <<Málá mə nə wǔ, sə ɓafo ka ʔakuli nə yia bwala wun nggàm. Nə pusə wun a nzali man, nə nyesə wun a nzali

† 50:20 50:20 ʔalli gbal aba: Tite 47:5; Rom 8:28.

mənana kánbì Ibərayim, sə Ishaku, sə Yakupu, ama nè pea wia ka.>>

²⁵ Pələa Yisəfu tsək amuna mala Isərayila à kánbì wi ama, <<Mbak-kàngkàng Bakuli ka nè yiu aban wun, sə wun nè pwan amuem akani.>>

²⁶ Nda Yisəfu yi wú mana apələa male binghəna gbəman-mwashat nè lum (110) ngga. Lang à giləkina luí ka, à nongsəi aba kpamgbang tsək-lú a Masar.

cc

Mbula-Bwazza
Portions of the Holy Bible in the Mbula-Bwazza
language of Nigeria

copyright © 2022 The Seed Company

Language: Mbula (Mbula-Bwazza)

Contributor: The Seed Company

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 Sep 2025 from source files dated 12 Jul 2025

dc693218-7e0b-5547-ab57-2e0275b90e93